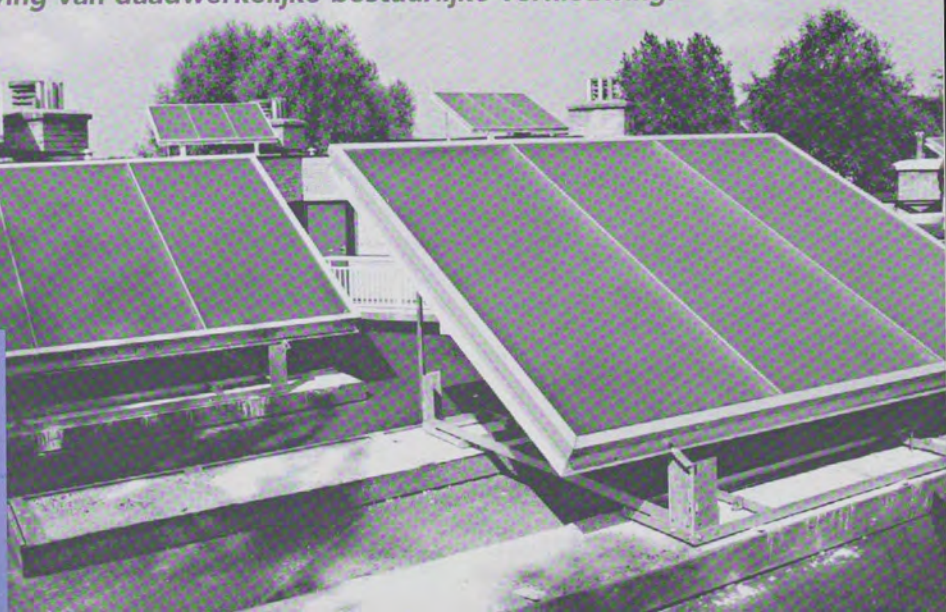

Zoektocht naar de 'ongedeelde' stad: in haar column verwerpt Margriet Meindertsma het idee dat het bouwen van duurdere huizen in achterstandswijken leidt tot een oplossing van sociale problemen.

Opbouwwerker Piet Willems (Den Bosch-Oost) heeft een lintje gekregen! Een kort verslag van de plechtigheid op het stadhuis in Den Bosch.

In De Amaryllis bloeit in april, een informatieve bijdrage van Frank Abspoel over het gebruik van zonne-energie in Bennebroek.

Piet Kempen inventariseert de rol van de drie partijen in 'Lokaal sociaal beleid'. Hoe in Heerlen verder wordt gewerkt aan de vormgeving van daadwerkelijke bestuurlijke vernieuwing.

T e n g e l e i d e

Colofon

MO/Samenlevingsopbouw is een vakblad van, voor en over de samenlevings- en opbouw-werkpraktijk. Het verschijnt tenminste acht maal per jaar.

Samenstelling en redactie:

Fenny Gerrits (eindredactie),
Ed Kooger, Wil van de Leur,
Chris Veldhuysen en Kees
Stuuroop.

Administratieve ondersteuning:
Patty Schellekens en John
Struiken.

Cartoon pag. 29: Marnix Rueb
Foto/illustratie omslag: Frank
Abspoel

Vormgeving/DTP: John Struiken
Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs
bedraagt f 77,50 voor het eer-
ste en f72,50 voor het tweede
en verdere abonnementen.

Losse nummers kosten f 12,50
(Prijsen exclusief portokosten.)

Opzegging van abonnementen
dient schriftelijk vóór 1 decem-
ber te geschieden.

ISSN:0929-2187

Redactie en administratie:

Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag,
Telefoon: 070-380 4431,
faxnummer: 070- 380 9973.

E-mail Internet:
lcoopbouw@xs4all.nl

Advertentie tarieven zijn op
aanvraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende
nr.: 22 juni

Een uitgave van:
Landelijk Centrum Opbouwwerk

Deze gevarieerde editie opent met een artikel over de onvolprezen Piet Willems die onlangs bij de 'lintjesregen' in de prijzen is gevallen. Vanaf deze plaats wil de redactie Piet van harte feliciteren met dit welverdiende eerbetoon.

Als rode draad loopt door deze MO het wijk-beheer, onder verschillende noemers, achter-eenvolgens: integraal leefbaarheidsmanage-ment (Harry Broekman), herstructurering (Ed Kooger) en lokaal sociaal beleid (Piet Kempens). In deze bijdragen staat de positie van bewoners centraal, met name mogelijke strategieën om de bewoners effectief te laten meebeslissen over hun woonomgeving. De bijdrage over plattelandsvernieuwing in Nederland (Henk Kieft en Willem van Weperen) vult het beeld aan voor de minder verstedelijkte gebieden.

De cartoon van Marnix Rueb betreft deze keer wel een heel bijzonder krantebericht, zie pagina 29.

In haar column verkent Margriet Meindertsmas mogelijke wegen om de 'gedeelde stad' op te heffen en komt tot de conclusie dat sociale 'ongedeeldheid' niet bereikt kan worden via vervangende nieuwbouw in achterstandswijken.

8

Inhoudsopgave

Opbouwwerker Piet Willems koninklijk onderscheiden, Mariet Paes

BuurtSportSpelen Beverwijk

Column: Zoektocht naar de 'ongedeelde' stad, Margriet C. Meindersma

Een model voor integraal leefbaarheidsmanagement, Harry Broekman

Globaal: Interculturele bemiddelaars slaan brug tussen culturen, Fred Stafleu en Gerard Hautekeur

Ter-Zake Cahier

Interactieve communicatie bij herstructurering, Ed Kooger

Plattelandsvernieuwing in Nederland - inventarisatie van methoden, Henk Kieft en Willem van Weperen

Jeugd 1999, feiten en cijfers

Nog weinig beroepskrachten in de sport

Kiosk: De toekomst van de vakbeweging, Jos van Meeuwen

Lokaal sociaal beleid - de rol van de drie partijen, Piet Kempen

De Amaryllis bloeit in april, Frank Abspoel

Cartoon: Geef dakloze ook subsidie voor huur, Marnix Rueb

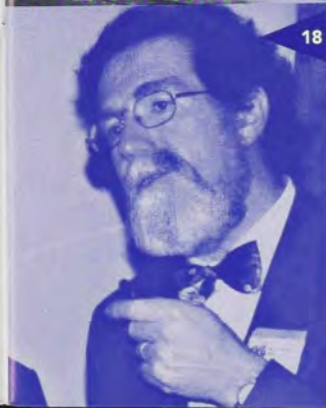
Conferentie schenkt aandacht aan gezondheidsverschillen, Gerda van Beek

Werkboek Moedercentra staat als een huis

Stad en Land, Fenny Gerrits

Advertentie

C
E
B
S
D

Opbouwwerker Piet Willems konink

door Mariet Paes, LCO-Zwolle

Opbouwwerker Piet Willems werd op donderdag 29 april Ridder in de Orde van Oranje Nassau. In buurthuis de Stolp in 's-Hertogenbosch-Oost ontving hij de onderscheiding van burgemeester Rombouts onder meer voor zijn 'eigenzinnige aanpak' bij het helpen van de meest kwetsbare groepen in de samenleving.

Geen besturing van bovenaf

Piet kwam niets vermoedend met zijn vrouw Liza naar buurthuis de Stolp. Hij had zijn goede pak aan, want -zo dacht hij- zij gingen naar het verjaardagsfeest van Liza's vriendin. In de Stolp werd hij verwelkomd door een groot en voor hem bekend gezelschap: zijn familie, zijn kinderen en kleinkinderen, vrienden en kennissen uit de tijd dat hij opbouwwerker was in Den Bosch-Oost, vrienden en collega's van zijn huidige werkzaamheden in de maatschappelijke opvang en zelforganisaties. Piet begreep niet direct wat er aan de hand was, maar toen de burgemeester binnen kwam met zijn ambtsketting om en de woorden: "Ik ben hier in de opdracht van de Koningin, maar ik ben hier ook graag", begon hem te dagen wat er ging gebeuren.

Burgemeester Rombouts refereerde in zijn toespraak aan Piets inzet voor buurten en wijken, met name Den Bosch-Oost. "Zijn visie en aanpak is in zekere zin de aanzet geweest tot de gemeentelijke aanpak in buurten en wijken, waar sociale activering en cohesie een belangrijke rol spelen." De burgemeester noemde Piet "een man naar mijn hart". Toch is de relatie tussen de gemeente en de opbouwwerker niet over rozen gegaan. In zijn dankwoord kon Piet het dan ook niet laten om dat even in de herinnering te brengen: "Ik ben wel eens lastig geweest, met name voor uw voorgangers. Maar ik heb ook nooit zo geloofd in besturing van bovenaf. Gelukkig zijn er altijd weer mensen die van dat systeem afwijken."

Altijd al een ridder

Na een luid applaus, een spontaan 'lang zal hij leven', felicitaties en bloemen van kinderen, kleinkinderen en de vele aanwezigen, spreken enkele centrale figuren uit Piets veelkleurige opbouwwerkleven hem toe. De een memoreert dat Piet altijd al een ridder is geweest. Hij komt op voor de zwakkeren,

zoals edele ridders in vroegere tijden dat deden. Uit de woorden van de meesten blijkt, dat Piet opbouwwerker van professioneel én van nature is. Hij helpt mensen letterlijk en figuurlijk de fundamenten leggen, de verdere bouw laat hij vervolgens aan hen zelf over. Niet alleen zijn deskundigheid zet hij in, zijn betrokkenheid bij mensen, die hulp kunnen gebruiken -in welke vorm dan ook- is algemeen bekend.

Piets staat van dienst is indrukwekkend. Bij vele activiteiten en organisaties in de wijk Oost stond hij aan de wieg. Vervolgens verlegde hij zijn werkzaamheden naar de daklozen thuislozen in Den Bosch, naar de mensen in de marge. Alhoewel gepensioneerd is hij de drijvende kracht achter stichting Aanzet, die langdurig werklozen perspectief biedt door hen op te leiden om te 'bouwen en huisvesten'; is hij de steun en toeverlaat van

de zelfhulpgroep Excess, voorzitter van het sociaal pension en voorzitter van twee buurthuizen.

Meerdere sprekers noemden zijn niet aflatende dadendrang en creativiteit om de meest onmogelijke zaken voor elkaar te krijgen. Een van de sprekers haalde de volgende uitspraak van Piet aan: "Als we eerst maar de kop van de kameel binnen krijgen, de buiten komen later wel."

Kwetsbare groepen

De rode draad in zijn werkzaamheden is zijn keuze om te werken met de meest kwetsbare groepen in de samenleving. Als geen ander verstaat hij de kunst om mensen zelfvertrouwen te geven. Annie van Oort, een vrijwilligster uit Den Bosch-Oost zei het in dichtvorm:

klijk onderscheiden

Wij hebben heel wat strijd geleverd
lets wat ik soms wel mis
Maar het is ook niet te vergelijken
Omdat alles nu zo anders is
Jij zat ook nooit achter een bureau
Jij ging de straat verkennen
't Was een andere manier van werken
Daar moest men aan wennen
De Poelsstraat was een duiventil
Gewoon een open huis
Iedereen kon daar zo binnen lopen
Men voelde zich daar thuis
Voor het vele werk wat je hebt gedaan
Word je nu gedecoreerd
Heel veel geluk, het ga je goed
En van harte gefeliciteerd.

Piet is zichtbaar aangedaan door de vele lovende woorden. "Ik heb hem nog nooit zo ontroerd gezien", zegt Liza. Piet is trots op zijn onderscheiding en zegt: "Ik ben er erg content mee. Iemand noemde het de kroon op mijn werk en zo voel ik dat eigenlijk ook wel."

"Meer dan twintig jaar geleden
Was jij een rooie rakker
In Oost was toen nog niets te doen
Maar jij schudde ze wakker
Een fotoclub, het jongerenwerk
Een basisacademie, Het MCC
De klokkengroep, een bouw speelplaats
Een iedereen deed mee
Je had ook vele stokpaardjes
Die douwde je graag door
Maar als er een nieuwe groep wou starten
Dan stond je daar ook voor
Je hebt met ons een school bezet
Je deed veel voor het alfabetisatiewerk

En altijd kreeg je mensen warm
Want daarin ben je sterk
Ook mede door jouw initiatief
Is Samen Beter in de wijk gekomen
Dat zij nu een landelijk voorbeeld zijn
Had niemand durven dromen
Je nam ons mee naar gastlessen op de universiteit
En dat voor arbeidersvrouwen
We werden voor de leeuwen gegooid
Maar het gaf ons wel zelfvertrouwen
Wij waren het niet altijd eens
Als je een beslissing nam
Maar toen was er het projectenoverleg
Waar alles op tafel kwam

Nieuw sportproject in Beverwijk

Pilotgemeente lanceert Buurt Sport Spelen

Buurt Sport Spelen

Beverwijk

De Stichting Sport, Tolerantie en Fair Play (STFPN) en het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) starten de Buurt Sport Spelen met een pilotproject in Beverwijk. Het initiatief wordt gesteund door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

De gemeente Beverwijk zal als eerste in Nederland als pilotgemeente opereren. Op 19 maart vond een bijeenkomst plaats in Beverwijk waar de vertegenwoordigers van STFPN en LCO het project toelichtten. Ook werd op die bijeenkomst een samenwerkingsovereenkomst getekend door STFPN, LCO, gemeente Beverwijk, Stichting Welzijn Beverwijk (SWB) en de Sportraad Beverwijk. De SWB treedt daarbij op als de coördinerende en uitvoerende organisatie. STFPN en het LCO bereiden in een aantal gemeenten in 1999 één of meer pilotprojecten voor om de formule van de Buurt Sport Spelen te testen. Na de pilot in Beverwijk zullen andere gemeenten het project oppakken. Het is de bedoeling dat de Buurt Sport Spelen voor het eerst in het jaar 2000 in het hele land plaatsvinden.

Met het organiseren van de Buurt Sport Spelen worden de volgende doelen nagestreefd:

- * bevordering van sportdeelname;
- * bevordering van maatschappelijke participatie en sociale cohesie in de betrokken buurten;
- * bevordering van tolerantie en fair play binnen en buiten de sport.

De organisatie van de Buurt Sport Spelen verloopt volgens een vaste formule. De uitwerking van de formule kan lokaal worden ingekleurd. De formule biedt de kans om de kerndoelen geconcentreerd extra onder de aandacht te brengen en maakt de burgers zelf partner bij de promotie van deze doelen.

De Buurt Sport Spelen bieden een aansprekend en mobiliserend kader voor bestaande en nieuwe buurtsportactiviteiten. Ze geven burgers, lokaal bestuur, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties de gelegenheid om op een originele wijze te demonstreren dat zij samen verantwoordelijkheid willen dragen voor sportief, tolerant en sociaal gedrag, binnen en buiten de sport. Doelstellingen van sportbeleid en (lokaal) sociaal beleid komen in de formule van de Buurt Sport Spelen samen en versterken elkaar. Deze 'dubbele waarde' van sport is kenmerkend voor de Buurt Sport Spelen.

De formule

De formule moet feitelijk vorm gegeven worden in de pilots, doch is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- * De Buurt Sport Spelen worden ieder jaar in een aantal buurten georganiseerd.
- * Buurten/wijken/stadsdelen kunnen intekenen voor deelname. Betrokken gemeenten verbinden zich om een bijdrage te leveren.
- * Per stad/buurt/wijk wordt een Comité Buurt Sport Spelen gevormd; vrijwilligers en groepen jongeren moeten hierbij worden ingezet (dit verhoogt op een praktische manier de participatie van jongeren). Elke buurt ontwerpt een Buurt Sport Spelen-vlag met een eigen logo.

* Samen met sportorganisaties wordt voor een passend aanbod van sporten faciliteiten gezorgd. Elke buurt kiest een aantal sport en waarvoor men zich intekent. Essentieel is

dat niet alleen de bekende sporten in beeld komen. Sportverenigingen verzorgen een breed introductieprogramma in samenwerking met het Comité Buurt Sport Spelen.

* Bij de werving van de deelnemers voor de Buurtspelen geldt nadrukkelijk het motto - "iedereen kan meedoen".

* Alle deelnemers krijgen een medaille en een oorkonde. Winnende teams krijgen een beker. Jaarlijks wordt in elke gebied waar Buurt Sport Spelen worden gehouden, een speciale prijs uitgereikt voor de buurt die het beste heeft 'gescoord' op de kerndoelen. In elk gebied wordt een jury samengesteld.

* De Buurt Sport Spelen worden georganiseerd via de 'campagnestrategie'. Er wordt centraal promotiemateriaal vervaardigd waarin doel (de kernboodschap) en formule uiteen worden gezet.

* Er wordt gestreefd naar intensieve betrokkenheid van de media. Deze media aandacht is voor de promotie van de kerndoelen van belang en werkt ook stimulerend en enthousiasmerend voor de deelnemers.

In de formule van de Buurt Sport Spelen komen bevordering van sportief gedrag, tolerantie en sociale cohesie op een elkaar versterkende wijze samen.

Voor nadere informatie over dit project kunt contact opnemen met:

LCO-Zwolle,

Kees Stuurop, 038-4323112

of STFPN,

Marco van der Laan, 033-4330994

Zoektocht naar de 'ongedeelde' stad

In april van dit jaar was ik voor het eerst sinds vele jaren weer voor enkele dagen in Berlijn. Aanleiding was een studiereis op het terrein van volkshuisvesting en architectuur. Ik ken Berlijn als Berlijn niet zo goed. Mijn reizen in vooral de 60er en 70er jaren gingen naar West-Berlijn. Van West-Berlijn ging je dan met de U-bahn tot de Friedrichstrasse en daarna lopende door Check-point Charlie naar Oost-Berlijn.

Altijd bang om er door de vopo's uitgepikt te worden, want als je op weg was naar een conferentie met mensen van universiteit of kerk nam je wat mee, tenminste koffie of nylons. Op de terugweg nam je wel eens brieven mee en dat was eigenlijk veel enger, met name voor de afzender die de brief meegaf opdat hij niet geopend zou worden. Bij verzending per post van brieven naar het westen gebeurde dat in die jaren veelvuldig en de angst daarvoor was alom aanwezig. De beelden van de vopo's met hun geweren en de hoge uitkijktoren met de geallieerden ook met geweren, is een beeld dat vooralsnog niet uit de herinnering verdwijnt.

Het verschil tussen Oost-Berlijn, als hoofdstad van de DDR en West-Berlijn, als een eiland in de Oostduitse 'zee', was groot. Twee verschillende politieke systemen leidden tot verschillen in de haarvaten van het gehele leven. In Berlijn wordt met het begrip 'de ongedeelde stad' bedoeld op het samenvoegen van twee steden, die zich bijna 50 jaren afzonderlijk ontwikkeld hebben en nu bestuurlijk weer een geheel vormen. Verschillen gesymboliseerd door een fysiek aanwezige muur met prikkeldraad gedurende 28 jaren, zijn niet zomaar ongedaan te maken. Mensen die schijnbaar dezelfde taal spreken, hebben een totaal verschillende belevingswaarde achter het gesprokene. 'Wessies' die alles beter weten en 'Ossies' die klagen over wat ze zijn kwijtgeraakt, het zal nog wel even duren voor het allemaal dezelfde 'Berliners' zijn en de scheidslijnen weer langs andere lijnen van verdeeldheid getrokken worden.

Hierdoor dreigt het sociaal-culturele verschil zelfs onbespreekbaar te worden.

Aan het opheffen van de verdeelde stad in fysieke zin wordt hard gewerkt met stenen en cement en bomen en parken. Ongeveer 8000 bouwplaatsen, waar 24 uur per etmaal gewerkt wordt, maken dat duidelijk. In de directe omgeving van de Brandenburger Tor is het door Norman Forster voor 600 miljoen DM verbouwde Rijksdaggebouw net in gereedheid gebracht voor de Bondsdag, die vanaf september daar gaat vergaderen. Onder de Brandenburger Tor, tot voor kort bewaakt symbool van de Duitse en Europese deling, kun je weer doorlopen naar Unter den Linden en de Friedrichstrasse waar al veel nieuwbouw verzezen is. Checkpoint Charlie is nog een open gat: de investeerder heeft zich teruggetrok-

ken. Misschien moet dit nog wel een poosje zo blijven om tot uitdrukking te brengen dat eenheid niet uitsluitend door fysieke maatregelen tot stand te brengen is.

In ons land wordt ook regelmatig in beleidstermen over de 'ongedeelde stad' gesproken. Hoewel het begrip te pas en te onpas gebruikt wordt en lang niet altijd met dezelfde betekenis, wordt meestal bedoeld op het streven naar steden, waar geografisch de scheiding tussen rijk en arm en tussen zwart en wit niet langs harde scheidslijnen verloopt. Alle politieke partijen in Nederland zijn van mening, dat zo'n harde scheiding ongewenst is. Het is dus 'politiek correct' om voor heterogene wijkopbouw te zijn. Sinds ik het themanummer van het weekblad De Groene Amsterdammer 28-04-99, met als gasthoofdredacteur Anil Ramdas gelezen heb, ga ik de uitdrukking 'politiek correct' weer gebruiken. Maar dit terzijde.

Ook ik ben van mening dat het vanuit een vaag idealistisch idee van een solidaire samenleving van belang is dat alle groepen en individuen elkaar tegenkomen ook in de dagelijkse levenssfeer. Onverdraagzaamheid zou wel eens mede uit angst voor vreemdheid en onbekendheid voort kunnen komen. En daarom moet de vorming van buurten, waar groepen zich meer dan tot nu toe willen afzonderen voorkomen worden. Dat geldt zowel voor buurten waarin rijke mensen menen dat zij binnen een afgeperkt gebied, soms met een hek eromheen (voorbeelden zijn er te over in de Verenigde Staten), zich kunnen afzonderen voor het gevaar van de samenleving daarbuiten, als voor het spiegelbeeld, mensen met een laag inkomen en met tal van andere problemen, die soms in hun buurt het recht in eigen hand nemen.

Om bij de grootschalige herstructurering van de steden, waar net een begin mee gemaakt wordt, te kiezen voor heterogene wijkopbouw is een te verdedigen en politiek correct standpunt. Maar daarbij moet de bestaande bevolking, met eigen wensen en problemen, het uitgangspunt zijn. Om te herstructureren met het oogmerk om tot een oplossing van sociale problemen te komen, die in de ene buurt meer dan in de andere zichtbaar zijn, is politiek incorrect. Als de mensen met hun problemen en mogelijkheden het uitgangspunt zijn, dan zullen er niet zozeer stenen gestapeld moeten worden, na eerst gesloopt te hebben, maar dan zullen deze problemen middels een samenhangende aanpak van onderwijs, werk en zorg aan de orde gesteld moeten worden.

Maar al te vaak blijkt uit de herstructureringsvoorstellen van corporaties en gemeenten dat het tweede motief, de aanwezigheid van sociale problemen de oorzaak vormt om tot sloop en vervangende nieuwbouw voor mensen met een hoger inkomen te komen. Fysieke maatregelen worden zo ingezet om sociale problemen op te lossen. Het voorbeeld dat ik dezer dagen in Cobouw las is een toevallig voorbeeld maar staat niet op zichzelf.

"spiegelbeeldig bouwen noemen ze het in Arnhem: de opwaardering van achterstandswijken door er koopwoningen te bouwen. Hierdoor komen nieuwe bewoners naar de wijk die zuinig zijn op hun koopwoning en omgeving, en zodoende een voorbeeld geven aan de oude bewoners". (Cobouw 10 mei 99)

De ongedeelde stad in de betekenis van de open stad, waar plek is voor iedereen, is daarmee verder weg dan ooit omdat net als in Berlijn de sociaal-culturele verdeeldheid niet geanalyseerd en verwerkt wordt.

Een model voor integraal leefba

Het is druk in de wijk: functionarissen zoeken elkaar op, vergaderen zich suf om de leefbaarheid te vergroten. In deze institutionele drukte schuilen twee gevaren: de bewoners komen in de knel en de leefbaarheid komt minder goed uit de verf. Hieronder worden aanwijzingen geboden om de samenwerking goed te laten verlopen. Het is een model om met elkaar leefbaarheid in de wijk concreet aan te gaan pakken.

Het model noemen we: Integraal Leefbaarheidsmanagement, afgekort als ILM. Het model zal nuttig zijn om praktische vragen te beantwoorden als: Wie worden betrokken bij het werk aan leefbaarheidsverbetering in de woonomgeving? Hoe gaan we samenwerken? Wat nemen we in uitvoering? En: Hoe vergroten we de kansen op vruchtbare samenwerking en bevredigende resultaten?

Integraal verwijst naar het streven niet-verkoerd zaken aan te willen pakken, in een participatieve opzet met een in principe brede opvatting over leefbaarheid. Dus het gaat om meer dan louter technische ingrepen om het fysieke vervalproces te vertragen. Management wijst op samenwerking, sturing, effectiviteit en blijvende aandacht.

Elk model is een reductie van de werkelijkheid. In zijn -betrekkelijke- eenvoud heeft ook dit model iets dwingend, absoluuts. De lezer/gebruiker moet daar doorheen kijken. De werkelijkheid is complexer, ter plaatse liggen niet alleen tradities. Ook de startsituatie inzake leefbaarheid en leefbaarheidsbevordering is telkens uniek. Bij lang niet alles wat ter plaats van belang is, kan hier worden stil gestaan. Het is een algemeen model.

En lang niet alle vruchtbare wijzen van samenwerken, potenties mobiliseren of problemen oplossen worden behandeld in het model. Zulke aanknopingspunten en werkwijzen moeten de actoren ter plaatse zelf nader bepalen. In die zin is het model een heuristisch schema: een hulpmiddel bij de inventarisatie, een kapstok om structuur en proces in eerste aanleg aan op te hangen. In die zin is het model ook relatief abstract

beschreven: de lezer die op zoek is naar spannende praktijkverhalen wordt niet bevredigd. Het model is een vorm theoretisering, succes- en faalfactoren uit de praktijk zijn als halffabrikaten in het model verwerkt.

In de achtereenvolgende paragrafen wordt behandeld:

- * Plaatselijke actoren inzake leefbaarheid, welke onderscheiden kenmerken brengen zij met zich mee?
- * Wat zijn niet te vermijden aandachtspunten bij de samenwerking? Er volgt een beschrijving van specifieke zaken die spelen wanneer actoren in een netwerk gaan samenwerken met het oog op leefbaarheidsverbetering in de woonomgeving. Uitmondend in een zevental clusters van te nemen beslissingen.
- * Vervolgens wordt stilgestaan bij elk van die beslisclusters, aanwijzingen worden gegeven om succesvol opereren te vergroten. Deels worden die aanwijzingen ontleend aan ervaringen en inzichten rond leefbaarheidsbevordering in de afgelopen decennia. Deels worden die aanwijzingen ontleend aan de theorievorming van gezamenlijke besluitvorming en productie in netwerksituaties.

Wie zijn de plaatselijke actoren, welke kenmerken brengen zij met zich mee?

Betrokkenen worden in de netwerkliteratuur omschreven met de verzamelterm actoren. Actoren worden in ons model in navolging van Klijn en Teisman worden omschreven als: 'handelingseenheden, die het beleidsproces proberen te beïnvloeden ten gunste van eigen scoringsmogelijkheden'. Ook in het alledaagse spraakgebruik heeft men het over actoren als functionarissen (mensen van vlees en bloed) zowel als instanties (organisaties). De kernachtige definitie schuift de competitie rond de uiteindelijke bepaling van het resultaat sterk naar voren. Belangrijk echter is, dat die zelfde actoren in hoge mate ook met elkaar verantwoordelijk zijn voor het realiseren van de resultaten. In die zin zijn het partners in een coöperatief productieproces. Het gaat dus niet alleen om strategisch opereren tijdens de voorbereiding aan de vergadertafel, maar ook om gecoördineerd de handen uit de mouwen steken tijdens de uitvoering.

Drie veel gemaakte fouten bij het werken aan leefbaarheid in de wijk

- Er wordt een te zwaar accent gelegd op negatieve zaken. Weinig aandacht gaat uit naar potenties, kansen, de mogelijkheden van een gebied. Ook dat hoort bij leefbaarheid.
- Van de zijde van het opbouwwerk zal ook altijd gewezen worden dat het van belang is te letten op de mate en de wijze waarop het openbaar bestuur de wijk benadert: voegt zij bronnen toe, stimuleert zij participatie en zelfbeheer? Wat zijn de toekomstplannen met de wijk?
- Een ander fundamenteel gebrek is het overheersen van een technocratische oriëntatie: via cijferexercities rolt een -per wijktype- een 'beste' aanpakstrategie eruit. Daarbij voorbij gaande aan het gegeven dat ter plekke in elk geval een historie ligt van meerdere of mindere samenwerking tussen actoren. Organisatiegraad c.q. organiseerbaarheid van de bevolking kunnen heel verschillend kan zijn. Aanpakken moeten dan ook bekeken worden op welke wijze deze aansluiten op het zelforganiserend vermogen en bestaande opbouwende praktijken van de bewoners.
- Een derde vergissing betreft het eindeloos kibbelen over 'wie de regie' voert. Vanzelfsprekend moet duidelijk zijn wie wat doet en wie waar verantwoordelijk voor is. Maar het is onzin om te denken dat er zoiets als 'regie' te voeren valt over de sociale processen in de wijk. Kenmerk van netwerken is juist dat er geen hiërarchische leider is, waar andere actoren zich naar dienen te schikken. Leiding komt voort uit afspraken en in de praktijk verworven gezag. Bovendien een regisseur gaat uit van een script: de gebeurtenissen zijn daar gedetailleerd, lang van te voren en buiten de acteurs om vastgelegd. Wezenskenmerk van leefbaarheid bevorderen in wijk is daarentegen dat de actoren een proces moeten maken, al doende. Met al zijn onvoorspelbaarheden, kansen en wendingen.
- Kenmerkend voor leefbaarheid bevorderen is dat geen enkele partij (of actor, speler, partner, instantie, betrokkene) in z'n eentje veel kan bereiken. De actoren zijn op elkaar aangewezen. Opgave wordt dus het poolen van productiecapaciteit met het oog op het bereiken van een gezamenlijk doel. Dat is niet eenvoudig, de partners opereren in een

situatie waarin een centrale doelstelling niet is voorgegeven en een hiërarchische ordening van bevoegdheden ontbreekt. Daarbij zijn de partners zowel sterk verschillend ten opzichte van elkaar, als afhankelijk van elkaar. Intensief netwerkmanagement moet worden toegepast om hun inspanningen te coördineren om zo tot aansprekende verbeteringen van de woonomgeving te komen. Het ontwikkelen van een passende overlegstructuur, uitwisseling en inzet van hulpbronnen, zorg voor goed verloop van de samenwerking staan dan voorop.

Zo zullen in ieder geval bij leefbaarheidsbevordering als actoren betrokken worden:

- * bewoners
- * bewonersorganisaties
- * opbouwwerkers en hun instellingen
- * overige professionele bewonersondersteuning (bijv. Technische Bewonersondersteuning inzake bouw- en verbouwprocessen).
- * gemeentelijke diensten
- * lokale politici
- * andere overheidsdiensten
- * woningbouwcorporaties

Deze actoren verschillen in minimaal vier opzichten:

- interne organisatiegraad: kennis en omgangservaring met regels en procedures, bevoegdheden/ beleidsvrijheid
- bronnen of middelen waarover ze wel en niet beschikken (kapitaal dat ze investeren kunnen in de wijkverbetering)
- doelen, probleemdefinities, belangen en 'actiologica'
- betrokkenheid: ambities, motivatie, verwachtingen, ervaringen met het werken aan leefbaarheid in de woonomgeving

Juist door die uiteenlopende 'karaktertrekken' van de actoren zal bij elk verbeterproces 'alles uit de kast' gehaald moeten worden om de besluitvorming en het samenwerken succesvol te laten verlopen.

Niet voor niets stelde Noyon: "De coördinatie tussen oplossers is een probleem en veel aandacht van het wijkbeheer concentreert zich op het oplossen van coördinatieproblemen."

Die coördinatie is natuurlijk niet geheel voorspelbaar of absoluut beheersbaar. Doch door gezamenlijk besluiten te nemen en afspraken te maken, kunnen resultaten geboekt worden.

Waarmee tegelijkertijd duidelijk wordt dat ILM niet alleen als een coöperatief productieproces te typeren valt (= doen), maar ook als een beleidsvormingsproces in een netwerksituatie (=plannen, overleggen, besluiten). We kunnen deze beide processen onder één noemer brengen. Het gaat om opbouwen, het model behandelt een opbouwproces met zeven aandachtsvelden, zeven clusters van te maken afspraken en te nemen beslissingen.

Besliscluster 1: Wie praten daarover en doen daaraan mee?

Besliscluster 2: Wat zijn de uitgangspunten voor samenwerking?

Besliscluster 3: Waar hebben we het over?

Besliscluster 4: Welke knelpunten pakken we aan en wat willen we opleveren?

Besliscluster 5: Hoe gaan we met elkaar in de slag?

Besliscluster 6: Hoe verdelen we de rollen, taken en verantwoordelijkheden?

Besliscluster 7: Hoe wordt het interventieproces gestuurd?

Besliscluster 1:

Wie praten daarover en doen daaraan mee? (Keus actoren)

De grondregel is: alle belanghebbende partijen worden ingeschakeld. Dat zijn natuurlijk de bewoners, de gemeente, de woningcorporaties en het opbouwwerk. Deze partijen inviteren vervolgens waar nuttig en nodig anderen op tijdelijke of structurele basis. Gestreefd moet worden naar een optimale afbakening van het 'spelersveld'. Indien een actor kan bijdragen aan, een waarde kan toevoegen aan het opbouwproces, dan moet deze meedoen. Een uitnodiging tot deelname hoeft niet alleen gelegitimeerd te worden vanuit de noodzaak een collectief gedragen oplossing tot stand te brengen. Participatie kan tevens berusten op expertise, invloedsmogelijkheden of andere bronnen waarover de actor beschikt. Bewonersorganisaties kunnen bijvoorbeeld heel inventief zijn en enthousiasmerend optreden naar de wijkbevolking. Dat is van groot belang, immers beslissen over de hoofden van de mensen in de wijk doet weinig oplossen qua leefbaarheid. Randvoorwaarde voor effectieve leefbaarheidsbevordering, zo blijkt telkens weer, blijft het scheppen van overlegkaders waarin bewoners volwaardig mee kunnen doen. Condities moeten worden geschapen dat de bewonersorganisatie niet alleen adequaat

mee kan vergaderen. Maar ook dat deze regelmatig terug kan koppelen naar de totale wijkbevolking.

Canjels wijst op het verschil in tijdsbestek tussen bewoners en instanties: bewoners willen resultaten op korte termijn, terwijl instanties geneigd zijn tot diepte investeringen. Ook waarschuwt Canjels voor het opnemen van teveel partijen in het overlegcircuit. Instellingen kunnen verstrikt raken in een eindeloos samenspel met elkaar, met als noodlottig gevolg dat de participatie van de burger als sluitpost verschijnt.

Besliscluster 2:

Wat zijn de uitgangspunten bij samenwerking?

Actoren zullen aan elkaar duidelijk moeten maken in hoeverre zij de volgende uitgangspunten delen en in de praktijk willen brengen:

- Niet alleen acute, fysieke problemen worden aangepakt. Maar ook dient geïnvesteerd te worden in sociale infrastructuur en sociale processen van de wijk.
- Ook positieve ontwikkelingen worden aangegrepen: leefbaarheid is meer dan een optelsom van gebreken.
- Naast het ontwikkelen van een 'masterplan' voor de wijk moet er ruimte zijn voor spontane initiatieven en kleine stapjes voorwaarts.
- De kwaliteit van het opbouwproces is evenzeer van belang als de kwaliteit van de directe resultaten. Denk bij het eerste ook aan de zelfwerkzaamheid van bewoners en bij het tweede aan de effecten van fysieke verbeteringen op het samenleven van de bewoners.
- Bottom up: van wezenlijk belang is een ideestroom op gang brengen en onderhouden vanuit de bewoners
- Besluitvorming over en in de wijk kan niet zonder de bewoners.
- Besluitvorming over de wijk kan zich afspeelen op een hoger niveau dan de wijk. Beslissingen te nemen vanuit stedelijke kaders zouden dan 'doorgerekend' moeten worden op hun effect voor de leefbaarheid in de wijk.
- Wijken verschillen, daarom is een gedifferentieerde aanpak over de stad nodig.
- De enkelvoudige beleidsbehoefte van de deelnemende instanties bepalen wel de startsituatie, maar begrenzen geenszins de feitelijke werksituatie.

- 'Ontkokerend' optreden van diensten wordt expliciet bevorderd.

Leefbaarheid blijkt een begrip met een rijke historie. Het is als een pas drooggemalen polder: uit diverse hoeken stromen mensen toe, met elk een eigen interesse, achtergrond en ambacht om het gebied (begrip) nader vorm en inhoud te geven. Praten over leefbaarheid fungeert als een soort esperanto om aan te duiden wat men voor de kwaliteit van het bestaan in de directe woonomgeving, van belang acht. Clarenburg & Van Rijn, alsmede De Klerk benadrukken daarenboven het tijdgebonden karakter van de vertogen rond dit begrip. Rond de jaren '70 was het typisch een planologisch begrip. Openbaarheid, kleinschaligheid, herbergzaamheid en afwisseling werden als factoren van leefbaarheid beschouwd, zelfs als synoniemen ervan. Thans worden uitwerkingen op het gebied van veiligheid, cohesie, beheer, veiligheid in de openbare ruimte en arbeid/inkomen beklemtoond.

Vier zaken blijven minimaal constant:

- * de woonomgeving is belangrijk;
- * bewoners spelen op alle momenten en bij alle facetten een belangrijke rol;
- * het gaat om processen én om producten;
- * het begrip fungeert als bindmiddel voor handelings- en beleidsmaatregelen-coalities tussen en veelheid van instanties en burgers.

Ook vier beslissingen spelen immer een rol bij het bepalen van een leefbaarheidsaanpak:

- * Wat is de schaal waarop je wat gaat doen: portiek, complex, straat, buurt, wijk etc.
- * Welke terreinen, onderwerpen, hoe breed pak je het aan? Meer in het bijzonder: in hoeverre worden aspecten van werk, inkomen, of andere basis-bestaansvoorwaarden meegenomen in de aanpak
- * Wat is 't tijdspectief; resultaten op korte of langere termijn?
- * Welke concrete rol geef je bewoners(organisaties) in de actie?

Besliscluster 3:

Waar hebben we het vervolgens over?

Afbakening

Wat valt wel op ons terrein en wat niet. Hoe breed of hoe smal definiëren we leefbaarheid? Gaat het om wonen, werken, weten, welzijn, veiligheid, groen, gezondheid en milieu. Of een selectie hieruit?

Dit zijn typisch vragen die telkens weer terug zullen komen. Er zullen over de reikwijdte praktische afspraken gemaakt moet

ten worden. Op welke wijze en in hoeverre wordt aandacht besteed aan leefbaarheidsfactoren als milieu, werk/inkomen, sociale cohesie, organisatiegraad bewoners, professionele begeleiding bewonersinitiatieven, verhouding tussen buurt en instanties?

Historie + lopende activiteiten

Vanzelfsprekend is er al wat gaande waarop aangesloten kan worden, leefbaarheidsbevordering is geen terra incognita in de wijken. Van belang is wel af te spreken hoe het bestaande werk aan de leefbaarheid wordt ingebed of afgebroken.

Beleving bewoners

Samenhangend hiermee: wat voor gewicht wordt gegeven aan de beleving, de agenda en de prioriteiten van de bewoners? Anders gezegd: Maatregelen moeten positieve energie opwekken bij bewoners.

Ontketeining door ontkokering

Uit oogpunt van het bewerkstelligen van katalysator-effecten is het van belang de keus van terreinen mede voort te laten vloeien uit een streven naar ontkokering, innovatie van beleidspraktijken. Hoe zwaar wordt dit aangezet?

Besliscluster 4:

Welke knelpunten pakken we aan en wat willen we opleveren?

Wanneer is iets een knelpunt?

Sociale problemen zijn politieke constructies, impliceren een oordeel over de aange troffen situatie getoetst aan een norm. Partners zullen elkaar duidelijk moeten maken hoe zij tegen de situatie aankijken, wat ze willen veranderen, wanneer en waarom.

Probleemanalyse als hulpmiddel

Op basis van ervaringen met Onderwijs VoorrangsGebiedenbeleid geeft Foelen onderstaande lijst met problemen en misverstanden die zich bij het formuleren van een 'goede' probleemanalyse in die praktijk voordoen.

- De probleemanalyse is niet bedoeld om achterstanden te inventariseren, om te bewijzen dat ze er zijn, maar moet bruikbare aanknopingspunten aanreiken voor een effectieve aanpak van die achterstandsproblemen.
- Veel probleemanalyses zijn onvoldoende gespecificeerd en vaak in algemene termen geformuleerd waardoor aanknopingspunten voor aanpak van de problemen niet direct uit de analyse zijn af te leiden.
- onderzoeksgegevens over de gesignaleerde achterstanden leiden als zodanig nog

niet tot concrete, werkbare doelen.

- Aan de afstemming tussen doelstellingen en probleemanalyse mankeert in menig plan nogal wat. Problemen en/of doelgroepen genoemd in de probleemanalyse keren niet terug in de doelstellingen en soms worden juist in de doelstellingen onderwerpen geïntroduceerd die niet in de analyse aan bod zijn gekomen.
- Ook zijn de plannen niet altijd consistent, dat wil zeggen er is geen goede afstemming tussen gesignaleerde problemen en doelstellingen

Besliscluster 5:

Hoe gaan we met elkaar aan de slag?

(Dit is de thematiek van samenstellen en bewerken van condities voor samenwerken in een netwerk)

Insluiten en buiten houden

De samenstelling van netwerken is van grote betekenis voor een evenwichtige tegenwoordigheid van belangen. Welke hulpbronnen worden opgenomen in de productiebrigade? Welke achterbannen wil men binden aan de gezamenlijke acties? Wie moeten er (vooral in eerste aanleg) niet meedoen omdat het dan te traag zal verlopen?

Noyon schetst de belangrijkste problemen en dilemma's bij wijkbeheer voor woningcorporaties

- De verzelfstandiging van corporaties betekent dat corporaties meer bedrijfsmatig gaan denken en aarzelend staan tegenover het investeren van middelen in projecten waar men bedrijfsmatig niet direct iets van terugziet.
- De financiële positie van corporaties verslechtert. Met name arme corporaties hebben weinig te bieden.
- De rayongrenzen van corporaties vallen veelal niet samen met die van wijken of deelgemeenten en soms hebben corporaties slechts een deel van de distributiewoningen in handen.
- Versplinterd bezit binnen een wijk hindert integrale aanpak.
- De interne organisatie van corporaties verzet zich tegen een bevestigende aanwezigheid van corporaties in de wijk.
- De organen die op wijkniveau bestaan hebben niet zo'n duidelijke status. De bevoegdheden en positie van de beheercoördinatoren zijn onduidelijk.
- De voor corporaties interessante partners opereren op een hoger besluitvormingsniveau dan dat van de wijk.

Hij komt tot de conclusie dat:

Professionele instellingen die betrokken zijn bij wijkbeheer niet zijn georganiseerd op het niveau van portiek, galerij of straat. Zelfs het wijkniveau is voor hen soms al te klein-schalig. Dat is de faalfactor voor het maatwerk dat wijkbeheer zou moeten zijn.

Problemen doen zich echter op allerlei niveaus voor. Het samenleven van mensen met verschillende culturele achtergrond kan tot problemen leiden op het laagste schaalniveau (portiek). Het drugprobleem stijgt ver boven het wijkniveau uit. Toch hoort het oplossen (beheersbaar maken) van beide soorten problemen tot wijkbeheer.

Instanties die voor oplossingen moeten zorgen zijn op uiteenlopende schaal georganiseerd. Problemen die zich voordoen komen niet overeen met de gebiedsgrenzen van de oplosers. De coördinatie tussen oplosers is een probleem en veel aandacht van het wijkbeheer concentreert zich op het oplossen van coördinatieproblemen.

Ruil van uiteenlopende bronnen

Kern van het samenwerken in netwerken is ruilrelaties tot stand brengen. De deelnemers beschikken met elkaar over drie soorten van kapitaal waar zij uit kunnen putten: sociaal kapitaal (maatschappelijke betrokkenheid, medewerking, steun), economisch kapitaal (geldmiddelen) en politiek kapitaal (toestemming, gezag, prestige). Bronnen uit de diverse kapitaalsoorten kunnen onder condities geruild worden. Daarbij is erkenning van de waarde van elk der kapitaal-soorten van wezenlijk belang. Inclusief het tot stand brengen van besluitvormings-condities waardoor de inbreng van bewonerszijk gelijkwaardig wordt.

Vermijden van patstellingen

Belangrijk wordt het vermijden van patstellingen in het overleg. Immers, dan wordt er niet geruild, komt er geen coöperatie tot stand. Anders gezegd: De binnen het netwerk gebrachte afhankelijkheidsrelaties en verdeling van hulpbronnen fungeren als brandstof voor samenwerking en resultaat. Maar vormen ook aanleiding voor twist en blokkades.

Daarom hinderen enkele aanwijzingen voor het verbeteren van de interacties door aan te grijpen op de condities voor samenwerken.

Eén strategie is het veranderen van samenstelling van de ploeg. De introductie van nieuwe actoren kan ertoe leiden dat gesloten bolwerken worden opengebroken, nieuwe ideeën ruimte krijgen en nieuwe coalities een kans krijgen.

Een andere strategie om coöperatie te bereiken, is het verhelderen van de situatie. Veel situaties lijken ogenschijnlijk een competitief nulsom-spel ('wat de een inlevert, krijgt de ander erbij'), maar tasten in feite de waarde van het collectieve eigendom aan. Dit geldt vooral als groepen wederzijds van elkaar afhankelijk zijn. Men moet dus (a) kunnen zien wat de andere leden overkomt, (b) dit terug kunnen voeren op het eigen gedrag en (c) inzien dat het gezamenlijke verlies groter is dan de som van de individuele voordelen (zodat er geen sprake is van nul som).

Zorg daarom dat de gevolgen van individuele keuzen voor het collectief duidelijk zichtbaar zijn.

Maak de gevolgen zichtbaar door directe terugkoppeling van het collectieve resultaat. Bijvoorbeeld door voorlichtingscampagnes of door onderlinge communicatie te bevorderen. Leg misverstanden zo veel mogelijk bloot.

Een derde aanpak ligt in het beïnvloeden van de regels van samenwerken:

"Aangezien actoren zich vaak slechts ten dele bewust zijn van de regels die hun handelen in concrete spelen bepalen, zal wijziging geen eenvoudige zaak zijn. Voor de beïnvloeding van de regels is het daarom in eerste instantie nodig om regels te achterhalen. Regels danken hun geldigheid aan het feit dat zij door de actoren in het netwerk als juist worden beleefd. De waarden die zijn representeren moeten door de actoren geïnternaliseerd zijn. Daarom kan een wijziging van regels niet zomaar worden opgelegd en zal er de nodige tijd mee gemoeid zijn. Netwerkmanagement kan zich richten op het expliciteren van bestaande regels, teneinde tussen de actoren een discussie op gang te brengen over hun juistheid en geldigheid". (De Bruijn, Kickert, Koppejan, blz 184)

Aan welke regels kan gedacht worden ?

- In de eerste plaats aan formele vergaderregels van de netwerkactoren. Zoals manieren om elkaar of de achterban te informeren. Regels voor besluitvormen. Tolerantie voor initiatieven/openbreken van plannen en procedures.
- In de tweede plaats de regels van de vertegenwoordigende instanties: voortgang in de wijk is dikwijls direct afhankelijk van de procedures van meedoende instanties. (cf het pleidooi voor ontkokering).
- In de derde plaats informele omgangsvormen. Cultuur inzake het bespreken van taboes, doorbreken van overheersing, onno-

dige slagen om de arm houden, overbodige geheimhouding tegen gaan.

Een vierde aanpak betreft het sleutelen aan waarnemingen. Indien actoren niet eerder met elkaar hebben samengewerkt zullen zij eerst elkaars manier van denken en doen moeten leren kennen. Wanneer aan elkaar, het ontwikkelen van vertrouwen kost tijd, maar is essentieel.

Netwerkmanagement zal zich dan ook moeten richten op het bevorderen van een gezamenlijke taal en gemeenschappelijke omgangsvormen.

Lukt constructieve samenspraak niet met 'zachte maatregelen', bijvoorbeeld overreding, dan kan de netwerkmanager een open debat organiseren.

Tenslotte enkele tips van Van Houten voor het bewerken van percepties:

- Voorkom dat het collectief belang te onpersoonlijk wordt. Verhelder medeverantwoordelijkheid en individuele beheersbaarheid. Dat wil zeggen versterk de mate waarin collectieve gevolgen op individueel vlak bij de actoren herkenbaar, meetbaar en beïnvloedbaar zijn. Dat kan onder meer door duidelijkheid te verschaffen over de termijn waarop gevolgen zichtbaar zijn.
- Verklein de onzekerheid over elkaars bedoelingen en belangen. Onzekerheid over anderen leidt ertoe dat men gaat reageren vanuit verwachtingen, bijvoorbeeld over de actiebereidheid van anderen (vakbondsacties). Verwachtingen lopen vaak parallel aan de eigen bedoelingen. Er is echter een kromlijnig verband: wie gaat verwachten dat iedereen wel mee zal doen, kan voortaan zelf rustig thuis blijven zitten.
- Verleg de waardering van individuele naar collectieve opbrengsten. Verlaag de subjectieve waardering van persoonlijke voordelen, door de individuele opbrengsten te relativiseren en de collectieve resultaten extra attentiewaarde te geven. Zorg dat degenen die naar hun gevoel zelf in de gevarenzone verkeren, hun persoonlijke belangen niet gaan overwaarden. Zolang niemand in een nadelige positie verkeert, is een coöperatieve verhouding nog wel op te brengen. Maar krimp de markt of treden plotselinge schaarstes op, dan kan een prijsoorlog ontstaan. Wie zich dan te dicht bij de kritische ondergrens bevindt, kan zich de luxe van een coöperatieve opstelling niet veroorloven.
- Verhoog de subjectieve waardering voor de resultaten van anderen. Zorg dat men anderzins nadelen niet onderschat. Onderlinge communicatie kan daarbij hel-

pen, omdat het de 'psychologische nabijheid' vergroot.

- Versterk de groepsidentiteit, zodat de drager van het collectieve belang zo duidelijk mogelijk zichtbaar wordt. Bijvoorbeeld door het belang van het overkoepelende doel of het gemeenschappelijke lot te benadrukken.
- Verklein de onzekerheid over de omgeving. Omgevingsonzekerheid kan zowel tot te weinig als tot een overmaat aan coöperatief gedrag leiden. Maak duidelijk op welke schaal en op welke termijn de winst/verlies balans wordt opgemaakt, zodat de groep er als geheel niet door onnodige zelfbeperking op achteruit hoeft te gaan. Geef duidelijk aan op welk punt coöperatief gedrag het collectief minder oplevert dan het kost.

Besliscluster 6:

Hoe verdelen we de rollen, taken en verantwoordelijkheden ?
(Dit is de thematiek van het bevorderen van de uitvoering met praktische werkafspraken)

Oog voor het vervullen van rollen

Voor het tot stand brengen en uitvoeren van een gemeenschappelijke aanpak dienen uiteenlopende rollen vervuld te worden. In de literatuur wordt vooral de rol van entrepreneurs benadrukt. Zij zijn het die hulpbronnen moeten zien te mobiliseren en te koppelen. Andere rollen zijn die van facilitators, promotors, bemiddelaars, arbiters, deblokkeerders, fixers, innovators en zaakwaarnemers. Netwerkmanagement dient er voor te zorgen dat deze rollen worden vervuld. Het is ook mogelijk dat een netwerkmanager zelf besluit een rol die verwaarloosd wordt op zich te nemen. (naar de Bruijn, Kickert, Koppejan blz 181)

Geleding van de werkzaamheden

Doorgaans wordt een geleding in drievoud voorgesteld wanneer het om wijkgericht werken gaat:

- a. Een meld-aanspreekpunt voor (individuele) bewoners. Niet alleen klachten moet men kwijt kunnen, maar ook tips en ideeën ter verbetering. Daar waar een wijkwinkel aanwezig is, kan deze die taak op zich nemen. Vanzelfsprekend spelen vrijwilligers een belangrijke rol hierin.
- b. Teams van uitvoerende functionarissen die in diverse deelprojecten bewoners inviteren de handen uit de mouwen te steken. En omgekeerd: het primaat van wat er gebeuren moet ligt niet bij instanties als men uitgaat van een coöperatieve opzet. Dus functionarissen kunnen evenzeer geïnventeerd worden om lopende bewonersinitiatieven daadwerkelijk te ondersteunen.
- c. De besluitvormende vergadering van de aangesloten en bij het netwerk. Het betreft

mandatarissen van organisaties die met elkaar- de respectievelijke achterbannen raadplegend en voedend- besluiten wat, hoe, waar en wanneer de onderdelen van het leefbaarheids-programma op de schop genomen wordt. De kunst is synergie tot stand te brengen: binnen de wijk; tussen wijkbewoners en instanties; en tussen de instanties onderling.

Passende procedures, regels en werkafspraken

Werd hiervoor reeds over regels gesproken in de zin van regels voor samenspraak en besluitvorming, hieronder komen regels opnieuw ter sprake. Het betreft dan werkafspraken, uitvoeringsprincipes, rapportagesystematiek e.d. Regels die nodig zijn voor de coördinatie van de taken en rollen. Dit soort regels verbindt ook de produktie-kant van het samenwerken met de kant van besluitvorming.

Deze regels moeten worden uitgevonden, kunnen niet klakkeloos gekopieerd worden. Ze genereren een spanning tussen het netwerk en de aangesloten instanties/organisaties. Immers, willen deze afspraken effectief zijn, dan bouwen ze enerzijds voort op bestaande verhoudingen en praktijken. Men is er mee vertrouwd, en brengt de werkwijzen van bestaande uitvoeringsorganisaties in. Doch, en dat is het spannings oproepend element, de bestaande praktijken, procedures en afspraken moeten niet - in z'n geheel - gekopieerd worden. Waarom zou anders het netwerk gevormd worden, als het werk aan de leefbaarheid allemaal al goed verloopt tussen en vanuit de organisaties ?

Andere argumenten om innovatief te zijn bij het maken van werkafspraken:

- 1) kenmerkend voor netwerken is juist dat coördinatie door hiërarchie maar zeer ten dele toepasbaar is
- 2) vaak wordt projectgewijs de uitvoering op touw gezet. Dat vergt telkens een eigen pakket van regels, passend bij die mensen, die omstandigheden en die gewenste resultaten
- 3) Tenslotte, een extra noodzaak voor creativiteit inzake werkprincipes is het gegeven dat veel wijken multicultureel zijn samengesteld. De standaard-methodieken van de witte man zijn dan niet geheel vertrouwd bij alle deelnemers.

Besliscluster 7:

Hoe wordt het interventieproces gestuurd ? (Dit is de thematiek van het beïnvloeden van verloop en opbrengsten van het opbouwproces door doelgericht ingrijpen tijdens de werkzaamheden)

Activeren

Activeren van bewoners door hen daadwerkelijk te ondersteunen bij zelfwerkzaamheid in collectief verband. Dus in relatie tot het gemeenschappelijk afgesproken maatregelenpakket.

Algemeen wordt beklemtoond grote aandacht te besteden aan de rationaliteit van het beleidsvormingsproces. (Zie bijvoorbeeld Hoogerwerf)

Welke grondgedachten, welke rationaliteiten zitten er dan achter ILM als opbouwproces ? In navolging van Van Houten, die ook in andere opzichten een belangrijke inspiratiebron vormt voor ILM, kunnen een vijftal werkzame principes onderscheiden worden.

ILM is een vorm van krachtenbundeling: puur vanuit bestuurlijke overwegingen is het zinvol om samen te gaan werken. (bestuurlijke rationaliteit).

Er zijn gemeenschappelijke belangen bij een goede woonomgeving (sociale rationaliteit).

Op basis van argumenten i.p.v. macht of willekeur komen tot aanpakken en oplossingen (communicatieve rationaliteit).

Op hoofdlijnen moet er consensus zijn. Die consensus moet gevoerd worden door eigenbelang van de deelnemers. De samenwerking moet voordeel opleveren, er zal synergie tot stand gebracht moeten worden (systeem rationaliteit noemt Van Houten dit).

Tenslotte moet aangesloten worden bij de condities in de wijken: de ontwikkeling die op gang gebracht wordt is haalbaar, gelet op de beginsituatie van partners en plek (procedurale rationaliteit).

Integreren

Durven ontkokeren en integreren: het langs elkaar heen werken van instanties moet in de praktijk minder kans krijgen. Dit is geen pleidooi voor elke dag vergaderen. Of over elke komma consensus bereiken in de plannen. Het is wel een aanwijzing om projecten zodanig op te zetten dat haalbare samenwerkingspraktijken verwacht kunnen worden.

Herontwerpen

Willen herontwerpen van wijken: het bestaande is maar één variant van het mogelijke. Naast eenvoudige verbeteringen in de zin van 'piecemeal engineering' of 'muddling through' hoort er een beleidsconceptie te zijn waarin meer principiële innovatie mogelijk wordt. Gebiedsgericht werken betekent immers ook het scheppen

van nieuwe arrangementen tussen behoeften + potenties van bewoners aan de ene kant en capaciteiten van overheidsdiensten, welzijnswerk en volkshuisvesters aan de andere kant.

Zijn hiermee drie belangrijke inhoudelijke aanwijzingen gegeven voor ILM, hieronder nog een aanwijzing van Van Houten, samen te vatten als:

Bevorder samenwerking in plaats van opoffering

Coöperatie is niet hetzelfde als altruïsme. Wie samenwerkt hoeft niet onder alle omstandigheden bereid te zijn de eigen belangen aan het collectieve belang op te offeren, maar kan ook naar een eerlijke verdeling van bijdragen en opbrengsten streven. Een billijke verdeling van lusten en lasten kan zelfs een van de belangrijkste motieven voor een coöperatieve instelling zijn.

Gun anderen in eerste instantie altijd het voordeel van de twijfel. Maak duidelijk hoe belangrijk het is dat ieder zich in eerste instantie coöperatief opstelt. Vooral als het om tijdsafhankelijke dilemma's gaat die uit een reeks achtereenvolgende beslissingen bestaan, kan de eerste stap beslissend zijn. Wees zuinig met belangenloosheid en zelfopoffering. „Opereert het systeem dicht bij de ondergrens, dan kan een coöperatieve instelling soms niet meer voldoende zijn om uit het sociale dilemma te ontsnappen en moet naar een altruïstische instelling worden gestreefd. Terwijl samenwerking altijd voorwaarden stelt, is altruïsme onvoorwaardelijk. De norm 'voor wat hoort wat' kan in extreme gevallen tijdelijk buiten werking worden gesteld. Bijvoorbeeld als anderen buiten hun schuld in de problemen zijn geraakt, dus onbedoeld afhankelijk zijn geworden van collectieve hulp. Maar de grenzen van onbaatzuchtigheid zijn snel bereikt en de leereffecten zijn gering. Zelfopoffering kan hooguit het laatste redmiddel zijn.

Afsluitend

Nadrukkelijk is vermeden om in dit model te zeer en detail te treden over plaatselijke, bestaande varianten voor zo'n vorm van netwerken. Evenmin werd lang stil gestaan bij de vele varianten om m.b.v. sociaal wetenschappelijk onderzoek deze praktijken te ondersteunen. Het gaat om het kader, de oriëntatie.

De crux van het model is gezamenlijk beslissen en uitvoeren, zonder overheersing. Doch met in acht neming van gemeen te maken belang, onderscheiden kapitaalsin-

breng en een meervoudige veranderingsstrategie.

Vanuit die principes wordt rationele, effectieve leefbaarheidsbevordering mogelijk, als vorm van samenlevingsopbouw i.p.v. ad hoc reparatiearbeid.

Literatuur

Bruijn J. de ; Kickert W. Koppejan J. Netwerkmanagement in het openbaar bestuur: slotbeschouwing
In: Koppejan J.; Bruijn J. de ; Kickert W. Netwerkmanagement in het openbaar bestuur - over de mogelijkheden van overheidsturing in beleidsnetwerken pp 177-196.
Den Haag, VUGA, 1993

Canjels E. Van buurtbeheer naar buurtbeleid in Noord-Brabant
MO/Samenlevingsopbouw, 1996, no 144-145, pp 40-42

Clarenburg L.; Van Rijn H. Leefbaarheid: een poging tot begripsanalyse
In: Van Tienen A. (red) Anatomie van welzijn pp 73-94
Arnhem, Van Loghum Slaterus, 1970

Foolen J. Reflecties op integraal werken
NIMO, Den Bosch 1992
(Thans Verwey-Jonker Instituut, Utrecht)

Hoogerwerf A. (red.) Overheidsbeleid
Alphen a/d Rijn 1989 (4e dr.)

Houten H. van; Meijenfeldt F. van Integraal participatie management -een strategische herdefinitie van democratie en burgerschap-
Den Haag, 1992

Klerk L. de Leefbaarheid: de conjunctuur van een planologisch begrip
Volkshuisvesting en Stedebouw, 1995, no 9/10, pp 7-13

Klijn E.; Teisman G. Vervlechten, activeren en constitueren van spelen in beleidsnetwerken. In:

Koppejan J.; Bruijn J. de ; Kickert W. Netwerkmanagement in het openbaar bestuur - over de mogelijkheden van overheidsturing in beleidsnetwerken - pp 55-74.
Den Haag, VUGA, 1993

Noyon
Lezing conferentie NIROV volkshuisvestingsdagen 29/30 september 1994 Den Haag, NIROV, 1994. Citaten ontleend aan Veldhuysen Chr.: Samen met Volkshuisvesting voor kwaliteit in de wijken
MO/Samenlevingsopbouw, 1994 no 127, pp 14-21

NWR
Verder dan de voordeur -onderzoeksrapport leefbaarheid-
Almere, Nationale Woningraad, 1996

Interculturele bemiddelaars slaan

Tijdens de Vakconferentie Opbouwwerk van november '98 ging Reint Meier o.m. in op de betekenis van "mediation", een methodische verdieping van het 'koppelwerk', waarover zijn bijdrage ging. Mediation, of bemiddeling bij conflicten, omschreef hij als 'een methode van werken die naadloos aansluit op het bevorderen van zelfredzaamheid. Het uitgangspunt is het eigen oplossend vermogen van conflicten door betrokkenen.

Een mediator lost niks op, schrijft niks voor, anders dan het herstellen en structureren van de communicatie tussen conflictpartijen'.

'Mediation' is ook aan de orde geweest tijdens een symposium in Barcelona, waaraan een bijdrage is geleverd vanuit het Combined European Bureau for Social Development (CEBSD). De discussie spitste zich toe op 'interculturele mediation', zoals geïmplementeerd via het Europees uitwisselingsproject 'Alcantara' in het raam van het Leonardo da Vinci programma.

Graag aandacht voor een (met toestemming overgenomen) beschouwing ter zake van Gerard Hautekeur, Vlaams tegenwoordiger bij het CEBSO en tevens CEBSO-secretaris.

De interculturele bemiddelaars vervullen een onmisbare rol in de integratie van allochtone nieuwkomers in de samenleving. Ze treden op als tolken in de gesprekken met artsen, ziekenhuizen, professionele welzijnswerkers en gemeentelijke diensten. Ze leggen con-

tacten tussen de ouders en de school. Soms leveren ze een bijdrage tot een betere verstandhouding tussen de verschillende cultuurgemeenschappen in de buurt. Toch staan die interculturele bemiddelaars er vaak alleen voor en hun rol en positie worden maatschappelijk niet erkend. In Barcelona werden bij de afsluiting van het Europees uitwisselingsprogramma 'Alcantara' inzake interculturele bemiddeling het gelijknamige vormingsprogramma en de video voorgesteld.

De interculturele bemiddelaars horen tot dezelfde cultuurgemeenschap als de migranten. Ze bezitten een betere kennis van de taal en de cultuur van het gastland, waar ze al langere tijd verblijven dan de allochtone nieuwkomers. Bovendien hebben ze een goede kennis van de taal en de dialecten van het land van oorsprong. Dikwijls gaat het om vrouwen die op vrijwillige basis optreden als tolken of vertalers in de contacten met scholen, de burgerlijke stand en de consultatiediensten voor moeders met jonge kinderen (0-6 jaar). Soms schakelen de analfabete ouders hun kinderen in bij de contacten met de huiseigenaars of de gemeentelijke diensten, alhoewel de kinderen eigenlijk niet tegen die taak zijn opgewassen. Bovendien is het een bron van spanningen in het gezin omdat het ook het gezag van de vader (de ouders) op de helling zet.

Bij interculturele bemiddeling gaat het beslist niet alleen over de goede of letterlijke vertaling van de gesprekken tussen allochtone nieuwkomers en de diensten, maar vooral ook om de culturele duiding van de hulpvraag en de voorlichting van de diensten. De interculturele bemiddelaars fungeren daarbij als pleitbezorgers van hun cultuurgemeenschap. In Spanje ligt de interculturele bemiddelaar soms ook mee aan de basis van projecten van samenlevingsop-

bouw. In hun projecten brengen ze de partners bijeen die de oorzaken van discriminatie of racisme kunnen aanpakken. In tegenstelling tot België besteedt de interculturele bemiddelaar er bovendien ook nog aandacht aan de conflictbemiddeling in de gezinnen, bijvoorbeeld in de conflictueuze relatie tussen de schoolgaande dochters en de vader', aldus Gisele Van Dessel, ex-medewerkster van het Vlaams Centrum voor de Integratie van Migrantenvolken (VICIM). De initiatiefnemers van het uitwisselingsprogramma 'Alcantara' - wat letterlijk 'brug' betekent - zetten eerst de vragen en behoeften van de interculturele bemiddelaar op een rijtje. Uit die analyse bleek dat van de interculturele bemiddelaars onder meer wordt verwacht dat zij de communicatie tussen de allochtone en de autochtone bewoners verbeteren, begrip en respect tonen voor de beide culturen en oog hebben voor de moeilijkheden van nieuwkomers in het contact met de overheidsdiensten. Daarbij moeten ze rekening houden met de mentale kwetsbaarheid van migranten, die zich proberen aan te passen aan hun nieuwe sociale-culturele omgeving en de ongelijke behandeling (en/of discriminatie). Van de interculturele bemiddelaars wordt ook verwacht dat ze een preventieve rol spelen.

De verwachtingen liggen dus bijzonder hoog. De bemiddelaars moeten niet alleen de communicatie tussen de nieuwkomers en de lokale gemeenschap verbeteren, maar ze moeten ook een verzoenende rol kunnen spelen bij eventuele conflicten of spanningen in de buurt.

Die hoge verwachtingen kunnen de vrijwilligers onmogelijk opnemen. De analyse van de behoeften onderstreept het belang van een aangepaste training voor interculturele bemiddelaars. Ze toont ook de noodzaak aan van financiële honorering en effectieve tewerkstelling.

brug tussen culturen

Vormingsprogramma

Bij het ontwikkelen van het vormingsprogramma 'Alcantara' waren onder meer Spaanse, Italiaanse en Portugese partners betrokken. Ook de mensen van het project 'Interculturele bemiddeling in de gezondheidszorg' van het VCIM werkten mee. Op basis van de suggesties en de aanbevelingen van de internationale partners werkte het Desenvolupment Communitari uit Barcelona in samenwerking met projectmedewerkers van Xenofilia een vormingsprogramma uit dat werd uitgetest in Catalonië. Van de 45 interculturele bemiddelaars die zich kandidaat stelden om het vormingsprogramma uit te testen werden er 27 geselecteerd. Bij de selectie werd rekening gehouden met de verschillende landen van herkomst en het aantal jaren dat de bemiddelaars al in het gastland verbleven. De deelnemers volgden 450 vormingsuren gedurende negen maanden. In het praktijkgerichte vormingsprogramma kwamen heel wat aspecten aan bod, zoals de kennis over de culturele achtergrond van de allochtone nieuwkomers, de essentiële vaardigheden van culturele bemiddeling en de houding van de interculturele bemiddelaars. De inhoud van de sessies was telkens gebaseerd op de praktijk en werd op een niet-schoolse manier overgebracht. Bepaalde vaardigheden werden in groepsdiscussies en in rollenspel ingeoefend. De ontwerpers van het vormingsprogramma inspireerden zich daarbij ook op de theorie en de inzichten van Paulo Freire, Liberia della Donina uit Milaan, Margalit Cohen-Emerique en Mohammad Salhab en andere pedagogen. De deelnemers aan het vormingspakket 'Alcantara - Interculturele bemiddeling' reageerden enthousiast. 'De cursus bracht ons in contact met andere interculturele bemiddelaars die in de praktijk van de bemiddeling dezelfde knelpunten ervaren.

Op die manier leerden we onszelf ontdekken. We kregen een veel duidelijker inzicht in de mogelijkheden en de beperkingen van de interculturele bemiddeling'. Op basis van het project 'Alcantara' werd een ideaal profiel uitgetekend van de rol en de functie van interculturele bemiddelaars. Daarbij aansluitend is een video uitgebracht en werkt Desenvolupment Communitari momenteel aan een handleiding. Beide producten zijn in het Catalaans maar staan ter beschikking van geïnteresseerden (die een budget hebben voor vertaling).

** Eerder gepubliceerd in: Terzake, praktijkblad over lokaal beleid en samenlevingsopbouw, jan. 1999. Een projectbeschrijving is o.a. vervat in: Mediation interculturelle - une ressource pour la transformation sociale. (1998)*

□

Naast achtergrondartikelen over de bewonersparticipatie aan het SIF bevat het Ter-Zake Cahier (2-99) vooral concrete, exemplarische voorbeelden vanuit verschillende gemeenten. Een rode draad in de verhalen is de bewonersparticipatie. Het tijdschrift Ter-Zake koos daarbij verschillende thema's en invalshoeken: bewonersparticipatie in het SIF, leefbaarheid en sociale veiligheid, kunst en creativiteit, innoveren ondernemen, OCMW bouwt jongerenwerking uit, wijkraden groeikansen en pijnpunten in bijsturing, SIF-beleid meten en bijsturen, intergemeentelijke samenwerking en handleiding sociaal impulsfonds.

Het opbouwwerk lanceerde in de sociale woonwijk Nieuw-Gent het succesvolle project leefbaarheid en sociale veiligheid. Onder de vleugels van RIMO Limburg ontwikkelden alleenstaande moeders een aantal overlevingsstrategieën. Bewonerscomités en jonge kunstenaars geven met artistieke activiteiten hun buurt een nieuw positief imago. Op een creatieve manier mobiliseren ze partners in de buurt om leegstand en verloedering tegen te gaan. Voor de tewerkstelling van langdurig laaggeschoolde werklozen levert Kanaal 127 een nieuw concept en werkingsmodel in Vlaanderen en Europa. De coöperatieve vennootschap Kanaal 127 vindt haar oorsprong in het SIF. Andere speerpunten in de wijkgerichte werking zijn: de verkeerssituatie en de parkeerproblemen, de speelvoorzieningen voor kinderen, en het herstel van het sociale weefsel. Die en verschillende andere praktijkvoorbeelden komen aan bod in het SIF-Cahier van het Tijdschrift Ter-Zake. De praktijkvoorbeeld zijn een inspiratiebron voor gemeenten en OCMW, gemeentelijke diensten, bewonersgroepen en eerstelijns werkers. Het Ter-Zake themanummer over het SIF kost 400 frank.

Te bestellen bij VIBOSO,
Vooruitgangstraat 323,
1030 Brussel, tel. (0032) 22010565.
Fax: (0032)220105 of e-mail viboso@sky-
net.be onder vermelding van 'SIF-Cahier'

□

Interactieve communicatie bij

door Ed Kooger, Afdeling ontwikkeling en projecten, Tandem Nijmegen

'Interactieve beleidsvorming is een poging om burgers en andere belanghebbenden een meer directe invloed te geven op overheidsbeleid, in een vroeg stadium van beleidsproductie. Dit leidt tot een nieuw soort democratie, die niet puur het karakter draagt van de bestaande vertegenwoordigende democratie, maar ook niet dat van een directe democratie. Bij interactieve beleidsvorming worden raadsleden nadrukkelijker aangesproken op hun rol als volksvertegenwoordiger. Om die reden wordt ook een actieve betrokkenheid van raadsleden tijdens het proces op prijs gesteld. Ook burgers zullen van rol moeten veranderen binnen interactieve beleidsvorming. Het gaat niet meer om het opsporen van zwakke plekken in beleidsvoorstellen en het schrijven van een vlamme inspraakactie of bezwaarschrift. Het gaat nu om het leveren van ideeën en het constructief bijdragen aan het ontwikkelen van beleid'.

(Uit: Binnenlands Bestuur nr 50 11/12/98
'Spanning in interactie' door Jurian Edelenbos en René Monnikhof).

Herstructureringsprocessen

Uit conferenties en debatten waarin beleidsmakers en bewoners discussiëren over ontwikkelingen van wijken of stadsdelen, of dat nu in bestaande steden is of een VINEX-locatie betreft, is steeds de gezamenlijke conclusie dat communicatie met huidige inwoners en toekomstige bewoners van een woon- en werkgebied een zeer belangrijk issue is. Communicatie (burgers - overheid - ontwikkelaars) vormt een essentieel onderdeel van veranderingsprocessen. Een dergelijk traject is bijvoorbeeld via een campagne aanpak en interactief model in gang te zetten. Hieronder volgt een uiteenzetting van de campagnetraject van een interactieve communicatie voor de herstructurering en de toekomstvisie voor een wijk in Nijmegen. Dit campagnetraject is er niet op gericht om weerstanden tegen fysieke en sociale veranderingen in wijken te mobiliseren maar om creativiteit en draagvlak voor de verbetering van kwaliteit van de woon- en leefomgeving

te realiseren. Daarbij wordt niet per definitie uitgegaan van bestaande bewonerskaders maar worden thema-gewijs denktanks of kwaliteitspanels georganiseerd. De doelstelling van het planmatig verloop van de communicatie met bewoners van de wijk (met daarin buurten), over de ontwikkeling van een gebied dat verder reikt dan de directe woonomgeving kan als volgt worden geformuleerd:
'Het betrekken van inwoners uit de wijk bij de gedachtenvorming over het wijkontwikkelingsplan in meerdere facetten, ten einde de kwaliteit van het gebied te verhogen en het maatschappelijk draagvlak voor toekomstige ontwikkelingen te versterken.'

De inbreng van opvattingen en ideeën vanuit de bevolking bij het ontwikkelingsproces van een wijk wordt gerealiseerd door:

- een open ontwikkelingsproces te creëren waarin ambtenaren, bestuurders, marktpartijen en burgers participeren;
- burgers/deskundigen te betrekken bij uitdieping van thematische aspecten in denktanks of kwaliteitspanels;
- creativiteit te mobiliseren;
- ervaringsdeskundigheid (wijken elders in het land) te benutten;
- het publieke debat te bevorderen;
- een vangnet te bieden voor bewoners die niet op andere wijze aan de discussie kunnen/willen deelnemen.

Campagne 'Wijk in de lift'

In de communicatie spelen grofweg de volgende groepen een rol: burgers, bestuurders, ambtenaren, marktpartijen, financiers en (potentiële) toekomstige gebruikers. Om een optimaal verloopende communicatie in gang te zetten zal er een parallelle benadering van deze groepen moet plaatsvinden. Daarbij staat centraal dat over en weer sprake moet zijn van idee- en draagvlakvorming voordat een (stedenbouwkundig) programma van eisen wordt geformuleerd. Er zit echter een spanning tussen het uitdiepen van thema's in gesprekken in denktanks of kwaliteitspanels en het gelijktijdig ontwikkelen van een masterplan of een fysiek ontwikkelingsmodel door een 'taskforce herstructurering'. Dit geeft aan dat de marges waarbinnen de discussie over de ontwikkeling van een wijk plaats vindt beperkingen hebben.

Om dit dilemma te doorbreken kan in een door bewoners af te sluiten convenant met gemeente, (en de marktpartijen) een communicatie-paragraaf opgenomen worden, waarin partijen zich er aan verbinden actief te participeren in de dialoog met inwoners van de wijk of gedeelten daarvan. Diensten en marktpartijen kunnen vanaf dat moment input geven aan de discussie en de ideeën van de bevolking meenemen in opeenvolgende (ontwerp)fases. Op die manier kan het hele ontwikkelingstraject een open weg volgen hetgeen weerstanden en bedenkingen op een later moment kan voorkomen. De openheid van het proces kan concreet tot uiting komen door een gemeenschappelijke 'Wijk in de Lift Studio' die voor het publiek toegankelijk is en die tevens dienst kan doen als werk en vergaderlocatie. Het is prima denkbaar dat de studio in een school gesitueerd wordt of dat deze studio mobiel is. In deze studio zijn alle voortgaande ideeën, schetsen en ontwerpen, maquettes te zien. Ze zijn onderwerp van discussie tussen bewoners, bestuurders, gemeentelijke diensten en marktpartijen. De sleutel tot succes is uiteraard een open attitude aan alle zijden.

Na een feestelijke presentatie van de campagne 'Wijk in de lift' ingeluid met spectaculaire bijeenkomsten (voor verschillende doelgroepen, volwassenen, jongeren, basisscholen) kunnen de eerste gesprekken plaatsvinden met bestaande vertegenwoordigingen in de wijk over het te volgen traject. De eerste gesprekken hebben het doel afspraken te maken over de wijze waarop gedachtenvorming bij gemeentebestuur, ambtenaren, en ontwikkelaars, bewoners van de wijk kan plaatsvinden. De volgende invalshoeken kunnen daarbij gekozen worden.

Het sociaal cultureel profiel

Op basis van onderzoeksgegevens van een onderzoeksafdeling van een gemeente kunnen studenten verbonden aan de Wetenschapswinkel of van een hogeschool een studieopdracht krijgen om een vervolgonderzoek te verrichten naar de sociaal culturele kenmerken en het sociaal culturele leven van de Wijk. In thema-avonden met inwoners kan worden nagegaan hoe die kenmerken en activiteiten kunnen worden behouden of versterkt in het traject van de

herstructurering

herstructurering, de daarmee samenhangende ontwikkelingen en de daarop volgende nieuwe situatie. Te denken valt aan thematische bijeenkomsten over wonen, sport en verenigingsleven, recreatie en vrijetijdsbesteding, kerkelijk leven, winkelen en uitgaan.

Het ruimtelijk profiel

Een vergelijkbaar onderzoek kan worden gedaan naar de ruimtelijke karaktertrekken die wel of niet kunnen worden voortgezet in de richting van de nieuwe structuur (woningstypen, stratenpatronen). In nagenoeg elke stadsvernieuingsbuurt was dit een zeer hot-item. Oude en nieuwe situaties kunnen onder de loep genomen worden. Wellicht kunnen kwaliteiten uit de bestaande situatie ook in de structuur als uitgangspunt gekozen worden. Schietschijfplannen van verschillende zijden lenen zich bij uitstek voor een open dialoog.

expositie groepsgesprekken

Beide hiervoor genoemde onderzoeken lenen zich voor een tentoonstelling over het karakteristieke van een wijk en de wijze waarop specifieke kwaliteiten kunnen worden voortgezet en versterkt in de nieuwe situatie. De expositie kan als 'decor' voor groepsgesprekken dienen.

studiedag en excursie

Voor betrokken inwoners van een wijk organiseert een themagroep een 'studiedag' waarbij voorbeelden worden bezocht van geslaagde ontwikkelingsprojecten van oude wijken. Gesprekken met bewoners/organisaties over wat elders goed of fout is gegaan kunnen leiden tot een levendige en constructieve inbreng in het gesprek over de ontwikkeling van de wijk.

bedrijfsleven, middenstand/horeca

Gesprekken met het bedrijfsleven uit de wijk, met name middenstand en horeca, kunnen een middel zijn om zicht te krijgen op de specifieke functies die in de ontwikkeling van de wijk versterkt of vervuld kunnen worden.

De aanpak in Nijmegen

Om de bevolking van een wijk op een (in meerdere opzichten) interessante en effectieve wijze bij de vormgeving van wijkontwikkelingsplannen te betrekken zijn er bij-

voorbeeld een aantal concrete activiteiten te plannen:

- startbijeenkomst

In een grote openbare bijeenkomst wordt de campagne 'Wijk in de lift' gepresenteerd aan de bewoners en instellingen van de wijk (ook het onderwijs!). De bijeenkomst wordt gelardeerd met theatrale aspecten die de laagdrempeligheid van de bijeenkomst ten goede kunnen komen. De start van de campagne kan uitstekend gekoppeld worden aan projecten voor en door kinderen op school.

Een aantal deskundigen kunnen hun visie presenteren op de toekomst van wijken of stedelijke gebieden. Te denken valt aan stedenbouwkundigen (Kattenbroek, Amersfoort), deskundigen op het terrein van samenlevingsopbouw, futurologen, vertegenwoordigers van migranten-organisaties over hoe migranten zich een Nederlandse stad voorstellen waarin ze geïntegreerd hun culturele eigenheid kunnen beleven.

- open themagroepen of kwaliteitspanels

Er worden een aantal themagroepen of panels geformeerd, deels op uitnodiging, deels op basis van open aanmelding, waarin wijk-thema's met elkaar worden uitgediept. Dit zijn bijvoorbeeld themagroepen rond culturele verscheidenheid, werken, wonen, duurzaamheid, verkeer en vervoer. Elk van deze groepen kan bijvoorbeeld voorgezeten worden door een onafhankelijke en tot de verbeelding sprekende deskundige. Ook vertegenwoordigers van de gemeente Nijmegen en ontwikkelaars/marktpartijen kunnen deelnemen.

De gemeente en het opbouwwerk kunnen faciliteiten verlenen (vergaderruimte, verslaglegging, ondersteuning) voor een aantal (4 of 5) themagroepen. De groepen rapporteren zowel aan bewoners (via persberichten) als aan de gemeente en particuliere ontwikkelaars. Ook voor specifieke groepen als jongeren en allochtonen worden vormen gezocht om ze deel te laten nemen in het proces rond het wijkperspectiefplan.

- bulletin 'Wijk in de lift'

Een regelmatig verschijnend periodiek zal inwoners van de wijk en (op aanvraag) andere wijken in Nijmegen informeren over de voortgang van de ontwikkelingsplannen in het gebied. De redactie kan bestaan uit bewoners die actief participeren in thema-

groepen/panels aangevuld met vertegenwoordigers van ambtenarij, bestuurders, welzijnswerk en andere betrokkenen. Tevens kan in het periodiek een columnistafette plaatsvinden. Bijvoorbeeld de burgemeester start met zijn visie op de wijk en geeft de pen door aan een ander. De bloemlezing kan later gebundeld worden in een brochure.

- voortgangsberichten

In de regionale krant of in het huis aan huis blad wordt een rubriek geopend waarin de discussie over de invulling van wijkontwikkelingsplannen voortdurend wordt gevolgd (aankondigingen, korte verslagen)

- vangnet

Personen en organisaties die hun mening over het wijkontwikkelingsplan kenbaar willen maken maar niet kunnen of willen participeren in een van de voorgestelde activiteiten kunnen gebruik maken van dit 'vangnet'. Dat bestaat uit het openen (via huis aan huis bladen) van de mogelijkheid tot schriftelijk reageren en een open inspraakavond aan het eind van het traject.

Tot zover een beknopte weergave van een interactief communicatieproces rond de herstructurering van een wijk in Nijmegen. Daarbij dient vermeld te worden dat elke aanpak op maatwerk berust. Stappen kunnen aansluiten bij bestaande voorzieningen en bewonersnetwerken. Een voorwaarde voor succes is dat bewoners mede bepalen welke stappen er genomen moeten worden in de dialoog. In een communicatietraject vormen 'compact en effectief' sleutelbegrippen. De kracht van een campagne ligt in overzichtelijkheid en tastbaarheid van resultaten. De herstructurering zal niet uitsluitend als een technische operatie benaderd moeten worden. Het is veeleer een uitgelezen kans voor een samenhangende aanpak van de sociale en de economische en fysieke infrastructuur.

Plattelandsvernieuwing in N

inventarisatie van methoden

door Henk Kieft en Willem van Weperen, ETC Ecoculture, Leusden

De "Werkgroep Methodiek Plattelandsvernieuwing" Europa, en zeker ook Nederland, staat voor ingrijpende veranderingen op het platteland. De visie op de eenzijdige productiefunctie van landbouw verschuift. De maatschappij begint duidelijk het platteland te bevragen op meerdere functies.

Bestuurlijke aanpassingen nopen tot beleidsvorming dichter bij de bevolking. Vanuit de bewoners en gebruikers komt nieuwe dynamiek op in plattelandsgebieden. Dit soort processen vergt structuur en vaak ook begeleiding. Op beleidsniveau dringt het besef door dat er geen algemene blauwdruk bestaat voor het bevorderen van zo'n complexe aanpak. Draagvlak onder de bevolking ontstaat niet vanzelf. Om zulke processen van planning tot en met formele besluitvorming te bevorderen of te begeleiden zijn interactieve en participatieve methoden nodig, en deze worden dan inmiddels ook in diverse vormen aangeboden. Personen die bovengenoemde processen willen starten of begeleiden vragen naar overzicht over de in ontwikkeling zijnde methoden. Echter, van de tientallen zeer gevarieerde methodieken bestaat nog geen gemakkelijk toegankelijk overzicht.

Deze observaties hebben vijf Nederlandse organisaties in een "Werkgroep Methodiek PLV" bijeen gebracht. Het gaat hier om het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO), de Nederlandse Raad voor Landbouwkundig Onderzoek (NRLO), de Stichting Recreatie (Kennis en Informatie Centrum), het Informatie en Kennis Centrum voor Landbouw (IKC-L) en het adviesbureau voor duurzame ontwikkeling ETC Ecoculture. Zij hebben bovengenoemd overzicht geschetst vanuit het gezichtspunt van procesbegeleiders. Daartoe heeft het LCO, met gebruikmaking van VWS fondsen in het kader van 'Extra Impuls Opbouwwerk Platteland', opdracht verstrekt aan ETC Ecoculture.

Doelgroep, doelstelling en product

Het overzicht zal dus in de eerste plaats gericht zijn op de directe gebruikers, de procesbegeleiders. Dat zijn bijvoorbeeld regionale planvormers, opbouwwerkers, projectleiders, gemeentelijke functionarissen, provinciale staf, voorlichters, consultants kleine kernen en zelfstandige adviseurs. Doelstelling van de "Werkgroep Methodiek Plattelandsvernieuwing" is om in een jaar tijd uit te komen met een actueel overzicht van de diversiteit aan beschikbare interactieve methoden voor processen van plattelandsvernieuwing. Het is duidelijk dat deze doelstelling een "moving target" is dat steeds aanpassing behoeft aan nieuwe of veranderende methoden. Dit gebeurt in 2 fasen. In de eerste fase werd een systeem ontworpen om het overzicht gemakkelijk toegankelijk te maken. Het systeem gaat uit van een keuze-matrix die gebaseerd is op twaalf meest relevante criteria vanuit het oogpunt van de procesbegeleiders. Het werd getoetst aan een beperkt aantal van 10 methoden, die door de leden van de werkgroep werden aangedragen. Dit artikel doet kort verslag van deze eerste fase die in mei is afgerond.

In de tweede fase zal dit werk moeten resulteren in een 'Methoden-Klapper' waarin 20 tot 30 relevante methoden kort maar helder beschreven staan. Ook methoden die in het buitenland worden gebruikt. Om steeds actueel te blijven zal het systeem als Klapper worden uitgevoerd, die steeds met deel informatie aangevuld kan worden. Het eindproduct zal begin 2000 beschikbaar moeten komen.

Methodiek blijft

Methoden zijn zeer betrekkelijk. Het beoordelen van de bruikbaarheid en effectiviteit van methoden verschuift voortdurend. Er zit een duidelijke dimensie van tijd in elke methode. Elke specifieke geografische locatie, met zijn lokale cultuur kan een eigen aanpak vergen. Ten derde verschuift het denken over ontwikkeling en over leerprocessen en over de verwachting die we ervan hebben. Het denken over deze ontwikkelingsaspecten van methoden noemen we methodiek.

Het uitgangspunt van deze inventarisatie is dan ook dat de universele methode voor interactie of participatie in plattelandsvernieuwing niet bestaat. Elke plaats en elke fase van ontwikkeling, kortom elke context, vergt een eigen ontwerp van het interactieve* of participatieve* proces. Dit ontwerp is dus steeds weer een kunststukje van de procesbegeleider. (De termen met een * worden in box 1 kort gedefinieerd.)

Een actuele discussie betreft de vraag in hoeverre dit soort methoden zich leent voor sturing vanuit bestuur en beleid, of in hoeverre bestuur zich daar juist los van zou moeten maken om wezenlijke inbreng vanuit de bevolking en de doelgroepen te verkrijgen in visiebeplanning en beleidsvorming. In beide gevallen is de effectiviteit belangrijk en die staat onmiddellijk in verband met de context, zoals in het bovenstaande al eerder werd aangegeven.

Enkele begrippen

Methode: een consistente set van gestructureerde handelingen, om in een bepaalde context een doel te bereiken en gebaseerd op een verkozen strategie. Methoden kunnen worden geselecteerd volgens verschillende criteria zoals die bijvoorbeeld in de matrix zijn uitgewerkt.

Techniek & instrument: specifiek deel van een methodiek om een specifiek sub-doel te bereiken. Hieronder vallen technieken als conflictantering, visualisatie van streefplannen van een landschap, berekenen van consent*, brainstorming e.d.

Box 1. Begrippen

- * Interactief-Beleids mensen betrekken doelgroep bij planvorming voor draagvlak.
- * Participatief-Beleids mensen en doelgroep benoemen samen problemen en plannen.
- * Consent-Betrokkenen hebben geen onoverkomelijk bezwaar tegen een besluit.
- * Methodiek-Reflectie op methoden.

Criteria

De centrale doelgroep van deze inventarisatie is de groep van procesbegeleiders. De criteria om methoden te toetsen op bruikbaarheid bestaan in wezen uit de kernvragen die gesteld worden door mensen die plattelandsvernieuwing actief willen bevor-

MC

Samenlevingsopbouw

Ik wil een gratis proefnummer ontvangen

Naam:

Adres:

Tel.nr:

Antwoordkaart

de nodige input: een methode moet passen bij de beschikbaarheid aan mensen, middelen en tijd en moet efficiënt van deze inzet gebruik kunnen maken.

Omdat het voor zich spreekt dat geen enkele methode altijd de optimale kan zijn, is het tenslotte nodig enig inzicht te geven in de randvoorwaarden voor effectief gebruik en in de sterke en zwakke kanten.

Alle bovengenoemde informatie moet voor de potentiële gebruiker toetsbaar zijn op eventuele specifieke vragen. Daartoe wordt, waar mogelijk, verwezen naar de ervaringen van andere gebruikers en naar de aanbieders van de methoden. Bovendien wordt aangegeven of de ontwerpers van de methoden ook zelf menskracht beschikbaar hebben voor uitvoering en/of begeleiding.

In steekwoorden leiden deze overwegingen van gebruikers tot de volgende matrix.

Matrix-ontwerp als schematische samenvatting en keuzesleutel

1. Doel
2. Fase van bruikbaarheid en technieken die in de belangrijkste fasen van de methode gebruikt worden
3. Schaal in gebiedsgerichte benaderingen (groep, buurt, dorp, gemeente, regio)

breider beschreven in 2-3 pagina's. Na lezing van deze uitgebreide tekst van de geselecteerde methoden wordt snel duidelijk welke methode de meest bruikbare elementen biedt voor de procesbegeleider om een geschikte aanpak te ontwerpen in de eigen specifieke context. In veel gevallen zullen lichte aanpassingen aan een bestaande methode, of een combinatie van twee methoden voldoende geschikt blijken.

Box 2. Voorbeeld van een instrument.

Werkblad voor de gezamenlijke analyse van leefbaarheidsaspecten behorende bij de methode 'Buitengewoon Leefbaar'

- Problemen
- Kansen
- Leefbaarheidsaspecten
- Werk
- Recreatie & Toerisme
- Landbouw
- Natuur & Landschap
- Milieu
- Wonen
- Voorzieningen
- Samen leven
- Veiligheid

De matrix drukt de criteria uit in trefwoorden, als een soort indicator. Dit bevordert het snel 'lezen' van het overzicht. Waar mogelijk worden indicatoren ook gekwantificeerd (tijdsbeslag, kosten ed). Deze opzet is aangepast aan suggesties vanuit twee workshops met procesbegeleiders, de ene met voornamelijk gebiedsplanners vanuit de provincie, de andere voornamelijk op lokaal opbouwwerk geïntereerd. Verdere uitwerking is nog te verwachten in fase 2. Dan zal ook een iets verder uitgewerkt schema worden ontwikkeld voor snel voorsorteren binnen het grotere aantal methoden.

Beschrijving van 10 methoden

Tot nu toe zijn 10 methoden weergegeven om het keuzesysteem te kunnen toetsen. Deze worden weergegeven in box 3.

Box 3. De 10 methoden

'Buitengewoon Leefbaar', vooral voor opbouwwerk, verkrijgbaar via het LCO
'Dialoog,' ontwikkeld en gebruikt door Dienst Landelijk Gebied
'Planning for REAL', vooral voor wijk en dorpsplanning, afkomstig uit Engeland
'Weefmethode,' ontwikkeld door Johannes Spykma samen met gemeente Achtkarsspeken
'Oriëntatie-Traject Plattelandstoerisme en Recreatie,' van de Volkshogeschool-Bergen
'Participatiemodel Zwart,' van het gelijknamige Bureau voor procesarchitectuur
'Leefbaarheids Effect Rapportage,' ontwikkeld aan de vakgroep Ruimtelijke Planvorming, WUR, Wageningen
'Infra Plan/Interactieve Rivjksvorming,' ontwikkeld en gebruikt in RijksWaterStaat
'Effectief Actief,' vooral opgezet voor milieu-werkgroepen
'Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL),' uitgewerkt voor beleidsafstemming

Er zijn al minstens 10 andere methoden aangemeld om in de vervolgfase meegenomen te worden. Ook zullen in het buitenland (Europa, Derde Wereld) gebruikte methoden getoetst worden op bruikbaarheid in Nederland.

Het vervolg

Een vervolgvorstel voor een tweede fase wordt ontwikkeld met diverse organisaties. Er komen dan natuurlijk mogelijkheden voor meerdere geïnteresseerden om aan te haken en bij te dragen. Bijvoorbeeld de in oktober te houden internationale Dare-To Share Fair met partners uit Internationale Samenwerking waar al veel ervaring is opgedaan met participatieve methoden. Aan deze 'Markt' gericht op het delen van ervaringen, zal een extra dag worden gekoppeld

Plattelands inventarisatie

door Henk Kieft en Willem van Wepe

De "Werkgroep Methodiek Plattelandsvernieuwing" Europa, en zeker ook Nederland, staat voor ingrijpende veranderingen op het platteland. De visie op de eenzijdige productiefunctie van landbouw verschuift. De maatschappij begint duidelijk het platteland te bevragen op meerdere functies. Bestuurlijke aanpassingen nopen tot beleidsvorming dichterbij de bevolking. Vanuit de bewoners en gebruikers komt nieuwe dynamiek op in plattelandsgebieden. Dit soort processen vergt structuur en vaak ook begeleiding. Op beleidsniveau dringt het besef door dat er geen algemene blauwdruk bestaat voor het bevorderen van zo'n complexe aanpak. Draagvlak onder de bevolking ontstaat niet vanzelf. Om zulke processen van planning tot en met formele besluitvorming te bevorderen of te begeleiden zijn interactieve en participatieve methoden nodig, en deze worden dan inmiddels ook in diverse vormen aangeboden. Personen die bovengenoemde processen willen starten of begeleiden vragen naar overzicht over de in ontwikkeling zijnde methoden. Echter, van de tientallen zeer gevarieerde methodieken bestaat nog geen gemakkelijk toegankelijk overzicht.

Deze observaties hebben vijf Nederlandse organisaties in een "Werkgroep Methodiek PLV" bijeen gebracht. Het gaat hier om het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO), de Nederlandse Raad voor Landbouwkundig Onderzoek (NRLO), de Stichting Recreatie (Kennissentrum), het Kennis- en Informatie Centrum voor Landbouw (IKC-L) en het adviesbureau voor duurzame ontwikkeling ETC Ecoculture. Zij hebben bovengenoemd overzicht geschetst vanuit het gezichtspunt van procesbegeleiders. Daartoe heeft het LCO, met gebruikmaking van VWS fondsen in het kader van 'Extra Impuls Opbouwwerk Platteland', opdracht verstrekt aan ETC Ecoculture.

Doelgroep, die Het overzicht gericht zijn procesbegeleiding regionale projectleiders, provincies, gemeenten, kleine k... Doelstelling Plattelandsvernieuwing tijd uit te kiezen van de diverse methodieken landsvernieuwing doelstelling steeds aanpassen veranderen fasen. In de ontworpen toegankelijk van een keuzetwaafl mee: oogpunt van de procesbegeleiders. Het werd getoetst aan een beperkt aantal van 10 methoden, die door de leden van de werkgroep werden aangedragen. Dit artikel doet kort verslag van deze eerste fase die in mei is afgerond.

In de tweede fase zal dit werk moeten resulteren in een 'Methoden-Klapper' waarin 20 tot 30 relevante methoden kort maar helder beschreven staan. Ook methoden die in het buitenland worden gebruikt. Om steeds actueel te blijven zal het systeem als Klapper worden uitgevoerd, die steeds met deel informatie aangevuld kan worden. Het eindproduct zal begin 2000 beschikbaar moeten komen.

Methodiek blijft

Methoden zijn zeer betrekkelijk. Het beoordelen van de bruikbaarheid en effectiviteit van methoden verschuift voortdurend. Er zit een duidelijke dimensie van tijd in elke methode. Elke specifieke geografische locatie, met zijn lokale cultuur kan een eigen aanpak vergen. Ten derde verschuift het denken over ontwikkeling en over leerprocessen en over de verwachting die we ervan hebben. Het denken over deze ontwikkelingsaspecten van methoden noemen we methodiek.

MO-Samenlevingsopbouw
Artw. nr. 10740
2501 WB Den Haag

Geen
Porto

Enkele begrippen

Methode: een consistente set van gestructureerde handelingen, om in een bepaalde context een doel te bereiken en gebaseerd op een verkozen strategie. Methoden kunnen worden geselecteerd volgens verschillende criteria zoals die bijvoorbeeld in de matrix zijn uitgewerkt.

Techniek & instrument: specifiek deel van een methode om een specifiek sub-doel te bereiken. Hieronder vallen technieken als conflictantering, visualisatie van streefbeeld van een landschap, bereiken van consent*, brainstorming e.d.

Box 1. Begrippen

- * Interactief-Beleidsmensen betrekken doelgroep bij planvorming voor draagvlak.
- * Participatief-Beleidsmensen en doelgroep benoemen samen problemen en plannen.
- * Consent-Betrokkenen hebben geen onoverkomelijk bezwaar tegen een besluit.
- * Methodiek-Reflectie op methoden.

Criteria

De centrale doelgroep van deze inventarisatie is de groep van procesbegeleiders. De criteria om methoden te toetsen op bruikbaarheid bestaan in wezen uit de kernvragen die gesteld worden door mensen die plattelandsvernieuwing actief willen bevoor-

MO-Samenlevingsopbouw
Antw. nr. 10740
2501 WB Den Haag

Geen
Porto

de nodige input: een methode moet passen bij de beschikbaarheid aan mensen, middelen en tijd en moet efficiënt van deze inzet gebruik kunnen maken.

Omdat het voor zich spreekt dat geen enkele methode altijd de optimale kan zijn, is het tenslotte nodig enig inzicht te geven in de randvoorwaarden voor effectief gebruik en in de sterke en zwakke kanten.

Alle bovengenoemde informatie moet voor de potentiële gebruiker toetsbaar zijn op eventuele specifieke vragen. Daartoe wordt, waar mogelijk, verwezen naar de ervaringen van andere gebruikers en naar de aanbieders van de methoden. Bovendien wordt aangegeven of de ontwerpers van de methoden ook zelf menskracht beschikbaar hebben voor uitvoering en of begeleiding.

In steekwoorden leiden deze overwegingen van gebruikers tot de volgende matrix.

Matrix-ontwerp als schematische samenvatting en keuzesleutel

1. Doel
2. Fase van bruikbaarheid en technieken die in de belangrijkste fasen van de methode gebruikt worden
3. Schaal in gebiedsgerichte benaderingen (groep, buurt, dorp, gemeente, regio)

breider beschreven in 2-3 pagina's. Na lezing van deze uitgebreide tekst van de geselecteerde methoden wordt snel duidelijk welke methode de meest bruikbare elementen biedt voor de procesbegeleider om een geschikte aanpak te ontwerpen in de eigen specifieke context. In veel gevallen zullen lichte aanpassingen aan een bestaande methode, of een combinatie van twee methoden voldoende geschikt blijken.

Box 2. Voorbeeld van een instrument.

Werkblad voor de gezamenlijke analyse van leefbaarheidsaspecten behorende bij de methode 'Buitengewoon Leefbaar'

- Problemen
- Kansen
- Leefbaarheidsaspecten
- Werk
- Recreatie & Toerisme
- Landbouw
- Natuur & Landschap
- Milieu
- Wonen
- Voorzieningen
- Samen leven
- Veiligheid

De matrix drukt de criteria uit in trefwoorden, als een soort indicator. Dit bevordert het snel 'lezen' van het overzicht. Waar mogelijk worden indicatoren ook gekwantificeerd (tijdsbeslag, kosten ed). Deze opzet is aangepast aan suggesties vanuit twee workshops met procesbegeleiders, de ene met voornamelijk gebiedsplanners vanuit de provincie, de andere voornamelijk op lokaal opbouwwerk geïnteresseerd. Verdere uitwerking is nog te verwachten in fase 2. Dan zal ook een iets verder uitgewerkt schema worden ontwikkeld voor snel voorsorteren binnen het grotere aantal methoden.

Beschrijving van 10 methoden

Tot nu toe zijn 10 methoden weergegeven om het keuzesysteem te kunnen toetsen. Deze worden weergegeven in box 3.

Box 3. De 10 methoden

'Buitengewoon Leefbaar', vooral voor opbouwwerk, verkrijgbaar via het LCO
'Dialog', ontwikkeld en gebruikt door Dienst Landelijk Gebied
'Planning for REAL', vooral voor wijk en dorpsplanning, afkomstig uit Engeland
'Weefmethode', ontwikkeld door Johannes Spysma samen met gemeente Achtkarpselen
'Oriëntatie-Traject Plattelandstoerisme en Recreatie,' van de Volkshogeschool-Bergen
'Participatiemodel Zwart,' van het gelijknamige Bureau voor procesarchitectuur
'Leefbaarheids Effect Rapportage,' ontwikkeld aan de vakgroep Ruimtelijke Planvorming, WUR, Wageningen
'Infra Plan/Interactieve Planvorming,' ontwikkeld en gebruikt in RijksWaterStaat
'Effectief Actief,' vooral opgezet voor milieu-werkgroepen
'Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL),' uitgewerkt voor beleidsafstemming

Er zijn al minstens 10 andere methoden aangemeld om in de vervolgfase meegenomen te worden. Ook zullen in het buitenland (Europa, Derde Wereld) gebruikte methoden getoetst worden op bruikbaarheid in Nederland.

Het vervolg

Een vervolgvorstel voor een tweede fase wordt ontwikkeld met diverse organisaties. Er komen dan natuurlijk mogelijkheden voor meerdere geïnteresseerden om aan te haken en bij te dragen. Bijvoorbeeld de in oktober te houden internationale Dare-To Share Fair met partners uit Internationale Samenwerking waar al veel ervaring is opgedaan met participatieve methoden. Aan deze 'Markt' gericht op het delen van ervaringen, zal een extra dag worden gekoppeld

Plattelands inventarisati

door Henk Kieft en Willem van Wep

De "Werkgroep Methodiek Plattelandsvernieuwing" Europa, en zeker ook Nederland, staat voor ingrijpende veranderingen op het platteland. De visie op de eenzijdige productiefunctie van landbouw verschuift. De maatschappij begint duidelijk het platteland te bevragen op meerdere functies.

Bestuurlijke aanpassingen nopen tot beleidsvorming dichter bij de bevolking. Vanuit de bewoners en gebruikers komt nieuwe dynamiek op in plattelandsgebieden. Dit soort processen vergt structuur en vaak ook begeleiding. Op

beleidsniveau dringt het besef door dat er geen algemene blauwdruk bestaat voor het bevorderen van zo'n complexe aanpak. Draagvlak onder de bevolking ontstaat niet vanzelf. Om zulke proces-

sen van planning tot en met formele besluitvorming te bevorderen of te begeleiden zijn interactieve en participatieve methoden nodig, en deze worden dan inmiddels ook in diverse vormen aangeboden. Personen die bovengenoemde processen willen starten of begeleiden vragen naar overzicht over de in ontwikkeling zijnde methoden. Echter, van de tientallen zeer gevarieerde methodieken bestaat nog geen gemakkelijk toegankelijk overzicht.

Deze observaties hebben vijf Nederlandse organisaties in een "Werkgroep Methodiek PLV" bijeen gebracht. Het gaat hier om het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO), de Nederlandse Raad voor Landbouwkundig Onderzoek (NRLO), de Stichting Recreatie (Kenniss en Informatie Centrum), het Informatie en Kennis Centrum voor Landbouw (IKC-L) en het adviesbureau voor duurzame ontwikkeling ETC Ecoculture. Zij hebben bovengenoemd overzicht geschetst vanuit het gezichtspunt van procesbegeleiders. Daartoe heeft het LCO, met gebruikmaking van VWS fondsen in het kader van 'Extra Impuls Opbouwwerk Platteland', opdracht verstrekt aan ETC Ecoculture.

Doelgroep,

Het over gericht z procesbe regionale projectle sen, prov ten klein Doelstell Plattelan tijd uit te van de d ve metho landsvern doelstelli steeds a verander fasen. In

ontworpe toeganke van een l twaalf m

oogpunt van de procesbegeleiders. Het werd getoetst aan een beperkt aantal van 10 methoden, die door de leden van de werkgroep werden aangedragen. Dit artikel doet kort verslag van deze eerste fase die in mei is afgerond.

In de tweede fase zal dit werk moeten resulteren in een "Methoden-Klapper" waarin 20 tot 30 relevante methoden kort maar helder beschreven staan. Ook methoden die in het buitenland worden gebruikt. Om steeds actueel te blijven zal het systeem als Klapper worden uitgevoerd, die steeds met deel informatie aangevuld kan worden. Het eindproduct zal begin 2000 beschikbaar moeten komen.

Methodiek blijft

Methoden zijn zeer betrekkelijk. Het beoordelen van de bruikbaarheid en effectiviteit van methoden verschuift voortdurend. Er zit een duidelijke dimensie van tijd in elke methode. Elke specifieke geografische locatie, met zijn lokale cultuur kan een eigen aanpak vergen. Ten derde verschuift het denken over ontwikkeling en over leerprocessen en over de verwachting die we ervan hebben. Het denken over deze ontwikkelingsaspecten van methoden noemen we methodiek.

MC

Samenlevingsopbouw

Ik wil een nieuwe abonnee aankleden:

Naam nieuwe abonnee:

Adres:

Tel.nr:

factuuradres:
Naam instelling:

Straatnaam:

Postcode:

Woonplaats:

Antwoordkaart

Enkele begrippen

Methode: een consistente set van gestructureerde handelingen, om in een bepaalde context een doel te bereiken en gebaseerd op een verkozen strategie. Methoden kunnen worden geselecteerd volgens verschillende criteria zoals die bijvoorbeeld in de matrix zijn uitgewerkt.

Techniek & instrument: specifiek deel van een methodiek om een specifiek sub-doel te bereiken. Hieronder vallen technieken als conflicthantering, visualisatie van streefbeelden van een landschap, bereiken van consent*, brainstorming e.d.

Box 1. Begrippen

- * Interactief-Beleids mensen betrekken doelgroep bij planvorming voor draagvlak.
- * Participatief-Beleids mensen en doelgroep benoemen samen problemen en plannen.
- * Consent-Betrokkenen hebben geen onoverkomelijk bezwaar tegen een besluit.
- * Methodiek-Reflectie op methoden.

Criteria

De centrale doelgroep van deze inventarisatie is de groep van procesbegeleiders. De criteria om methoden te toetsen op bruikbaarheid bestaan in wezen uit de kernvragen die gesteld worden door mensen die plattelandsvernieuwing actief willen bevoor-

dere door individuele, lokale of sectorale initiatieven op te trekken naar bredere collectieve, regionale en integrale processen. Voor deze doelgroep van procesbegeleiders is het belangrijk voor elke methode te weten met welk doel deze is ontworpen, of voor welk thema de methode speciaal geschikt is, in welke fase van het proces de methode het beste past en voor welke gebiedsschaal het meest geschikt is. Ook is belangrijk te weten welke mate van participatie van welke actoren mogelijk wordt en of er met een meer of minder sterk interdisciplinaire of transdisciplinaire stijl gewerkt wordt. Vaak vragen procesbegeleiders welke technieken in de methode worden toegepast.

Een methode moet ook 'leerkansen' bieden, zowel voor de betreffende professionals als voor de deelnemende lokale of regionale groepen.

Een set criteria van een andere orde betreft de nodige input: een methode moet passen bij de beschikbaarheid aan mensen, middelen en tijd en moet efficiënt van deze inzet gebruik kunnen maken.

Omdat het voor zich spreekt dat geen enkele methode altijd de optimale kan zijn, is het tenslotte nodig enig inzicht te geven in de randvoorwaarden voor effectief gebruik en in de sterke en zwakke kanten.

Alle bovengenoemde informatie moet voor de potentiële gebruiker toetsbaar zijn op eventuele specifieke vragen. Daartoe wordt, waar mogelijk, verwezen naar de ervaringen van andere gebruikers en naar de aanbieders van de methoden. Bovendien wordt aangegeven of de ontwerpers van de methoden ook zelf menskracht beschikbaar hebben voor uitvoering en of begeleiding.

In steekwoorden leiden deze overwegingen van gebruikers tot de volgende matrix.

Matrix-ontwerp als schematische samenvatting en keuzesleutel

1. Doel
2. Fase van bruikbaarheid en technieken die in de belangrijkste fasen van de methode gebruikt worden
3. Schaal in gebiedsgerichte benaderingen (groep, buurt, dorp, gemeente, regio)

4. Participatie bottom-up
5. Integreerend en transdisciplinair
6. Vereiste menskracht van de actoren
7. Leiding
8. Tijdsbeslag
9. Kosten
10. Randvoorwaarden
11. Sterke en Zwakke elementen
12. Voorbeelden van toepassing met relevante contactpersonen en uitvoerders

Uit de veelheid van methoden kan snel een eerste keuze gemaakt worden. De keuze volgt eigenlijk drie stappen. Eerst via een ruwe voorselectie op soort methode, dan via de meer toegespitste matrix en tenslotte volgens een uitgebreide beschrijving van de methode.

Naarmate meer methoden beschreven worden, wordt voorsorteren van de selectie belangrijker. Ten behoeve van het voorsorteren is een ruwe indeling gemaakt in soorten methoden, bijvoorbeeld wie de initiator is, beleid of praktijk. Dat beperkt het aantal methoden dat via de matrix (1/2 A4) moet worden geraadpleegd. Die matrix biedt de mogelijkheid tot selectie van die twee of drie methoden die mogelijk geschikt zijn in de eigen context van de gebruiker. Als voorbeeld wordt de matrix van de methode Buitengewoon Leefbaar weergegeven in box 2. Tenslotte staat elke methode uitgebreid beschreven in 2-3 pagina's. Na lezing van deze uitgebreide tekst van de geselecteerde methoden wordt snel duidelijk welke methode de meest bruikbare elementen biedt voor de procesbegeleider om een geschikte aanpak te ontwerpen in de eigen specifieke context. In veel gevallen zullen lichte aanpassingen aan een bestaande methode, of een combinatie van twee methoden voldoende geschikt blijken.

Box 2. Voorbeeld van een instrument.

Werkblad voor de gezamenlijke analyse van leefbaarheidsaspecten behorende bij de methode 'Buitengewoon Leefbaar'

- Problemen
- Kansen
- Leefbaarheidsaspecten
- Werk
- Recreatie & Toerisme
- Landbouw
- Natuur & Landschap
- Milieu
- Wonen
- Voorzieningen
- Samen leven
- Veiligheid

De matrix drukt de criteria uit in trefwoorden, als een soort indicator. Dit bevordert het snel 'lezen' van het overzicht. Waar mogelijk worden indicatoren ook gekwantificeerd (tijdsbeslag, kosten ed). Deze opzet is aangepast aan suggesties vanuit twee workshops met procesbegeleiders, de ene met voornamelijk gebiedsplanners vanuit de provincie, de andere voornamelijk op lokaal opbouwwerk georiënteerd. Verdere uitwerking is nog te verwachten in fase 2. Dan zal ook een iets verder uitgewerkt schema worden ontwikkeld voor snel voorsorteren binnen het grotere aantal methoden.

Beschrijving van 10 methoden

Tot nu toe zijn 10 methoden weergegeven om het keuzesysteem te kunnen toetsen. Deze worden weergegeven in box 3.

Box 3. De 10 methoden

'Buitengewoon Leefbaar', vooral voor opbouwwerk, verkrijgbaar via het LCO 'Dialogo', ontwikkeld en gebruikt door Dienst Landelijk Gebied
'Planning for REAL', vooral voor wijk en dorpsplanning, afkomstig uit Engeland
'Weefmethode', ontwikkeld door Johannes Spykma samen met gemeente Achtkarspelen
'Oriëntatie-Traject Plattelandstoerisme en Recreatie', van de VolksHogeschool-Bergen
'Participatiemodel Zwart', van het gelijknamige Bureau voor procesarchitectuur
'Leefbaarheids Effect Rapportage', ontwikkeld aan de vakgroep Ruimtelijke Planvorming, WUR, Wageningen
'Infra Plan/Interactieve Planvorming', ontwikkeld en gebruikt in RijksWaterStaat
'Effectief Actief', vooral opgezet voor milieu-werkgroepen
'Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL)', uitgewerkt voor beleidsafstemming

Er zijn al minstens 10 andere methoden aangemeld om in de vervolgfase meegenomen te worden. Ook zullen in het buitenland (Europa, Derde Wereld) gebruikte methoden getoetst worden op bruikbaarheid in Nederland.

Het vervolg

Een vervolgvorstel voor een tweede fase wordt ontwikkeld met diverse organisaties. Er komen dan natuurlijk mogelijkheden voor meerdere geïnteresseerden om aan te haken en bij te dragen. Bijvoorbeeld de in oktober te houden internationale Dare-To Share Fair met partners uit Internationale Samenwerking waar al veel ervaring is opgedaan met participatieve methoden. Aan deze 'Markt' gericht op het delen van ervaringen, zal een extra dag worden gekoppeld

voor uitwisseling van ervaringen met procesbegeleiders in Nederland. In fase 2 zullen ook de gebiedsgerichte methoden van LEADER worden opgepakt. Deze combinatie van geschikte methoden uit het internationale veld zal leiden tot een hoogst actueel overzicht van de meest relevante interactieve en/of participatieve methoden die gebruikt kunnen worden om de dynamiek van plattelandsvernieuwing in de volle breedte te ondersteunen en versterken. Verdere suggesties voor andere methoden en voor het vervolgtraject zijn hartelijk welkom bij de auteurs en de opdrachtgever.

Auteurs zijn bereikbaar via:
ETC Ecoculture (tel. 033-4943086,
E-mail: office@etcnl.nl),
LCO,
Henk Rozema (tel. 038-4232112,
E-mail: rozema@lcoz.demon.nl)

Jeugd 1999, feiten en cijfers

Het aandeel jongeren in de Nederlandse bevolking neemt af. De komende jaren zal deze trend door. Uit de gegevens die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in de nieuwe publicatie 'Jeugd 1999, feiten en cijfers' heeft samengebracht, blijkt dat jongeren in eenoudergezinnen minder tevreden zijn over hun leven dan die in twee-oudergezinnen. Ook wordt vastgesteld dat één op de drie basisschoolleerlingen tot een achterstandsgroep behoort en dat steeds meer jongeren naast hun opleiding een bijbaan hebben. Door de grotere deelname aan het hoger onderwijs, is de gemiddelde opleidingsduur toegenomen. Vanwege de gunstige economische omstandigheden vonden schoolverlaters de laatste jaren steeds sneller werk. Ongezond gedrag onder jongeren neemt toe. Dat blijkt o.a. uit de ontwikkeling van het alcoholgebruik. De daders van criminaliteit zijn relatief vaak jongens in de tienerleeftijd. Hun criminele gedrag is meestal een tijdelijk probleem. Ook de slachtoffers van criminaliteit zijn relatief vaak jongeren.

Het boek is te bestellen bij het CBS, de Bestelservice: tel. 045 5707070.
Prijs: f 39,50.
Kengetal: G-87. ISBN 9035725166.

Nog weinig beroepskrachten in de sport

Om de kwaliteit van het sportaanbod te verbeteren, zijn beleidsmakers voorstander van een verdere professionalisering bij de sportverenigingen. Tegen deze achtergrond deed het PON in opdracht van de Stichting Sportservice Noord-Brabant onderzoek naar aard en omvang van de werkgelegenheid bij de traditionele sport in Noord-Brabant. Het onderzoek richtte zich op de sportverenigingen en hun koepels plus de inspanningen die de gemeenten daarvoor leveren; commerciële sportactiviteiten, zoals sportscholen en fitnesscentra, bleven buiten beschouwing.

In totaal werden duizend sportverenigingen in veertig takken van sport en een dertigtal gemeenten in Noord-Brabant schriftelijk geïnterviewd. Er werkten 262 verenigingen en 17 gemeenten aan het onderzoek mee. Uit het onderzoek blijkt dat zo'n 38 procent van de verenigingen een betaalde kracht (bedoeld is: iemand die daarvoor meer krijgt dan de maximale toegestane fiscaal-onbelaste vrijwilligersvergoeding van f 1.400,- per jaar) in dienst heeft. In totaal gaat het om ongeveer 560 fulltime arbeidsplaatsen voor vooral sporttechnische functies (trainers) en voor functies voor beheer, onderhoud en administratie. De meeste functies worden parttime uitgeoefend voor gemiddeld elf uur per week. Vooral de grotere sporten, zoals voetbal, hockey en tennis, bieden werkgelegenheid. Iets meer dan een kwart van de verenigingen hebben op korte of middellange termijn behoefte aan (meer) beroepskrachten. Dan gaat het vooral om die verenigingen, waar al beroepskrachten werken. Voor veel verenigingen lijkt professionalisering echter nog ver weg: 37 procent is niet bekend met de mogelijkheden van professionalisering of laat zich weerhouden door beperkte financiële middelen, angst voor de werkgeversrol of voor problemen met vrijwilligers of kan geen geschikte medewerkers vinden.

Sinds enkele jaren kunnen sportverenigingen gebruik maken van gesubsidieerde beroepskrachten in het kader van het veertigduizend-banenplan van het ministerie van VWS. Van die mogelijkheid wordt weinig gebruik gemaakt. In totaal gaat het om 38 fulltime arbeidsplaatsen, vooral voor het beheer en onderhoud van accommodaties. Het PON beveelt aan verenigingen beter te informeren over de mogelijkheden en over het brede perspectief van verdere professionalisering. Betaalde krachten hoeven niet alleen te worden ingezet voor sporttechnische functies of voor beheer en onderhoud. Ze kunnen ook inhoudelijk veel betekenen, bijvoorbeeld voor het management van de vereniging of voor de coördinatie van de vrijwilligers. Dat kan een wezenlijke bijdrage leveren aan een modern, vraaggerichte sportaanbod.

Bestellen:
- Daal, P. van.
- Werkgelegenheid in de sport f 15,-

PON
T.a.v. bibliotheek
Postbus 90123
5000 LA Tilburg

Kiosk

door Jos van Meeuwen

De overgang naar de postindustriële kennismatenschap stelt de vakbeweging, die haar wortels in de industrie en aanverwante bedrijvigheid heeft, voor existentiële problemen. Het traditionele vakbondslicid-man, blank, kostwinner, voltiids- heeft op de arbeidsmarkt gezelschap gekregen van vrouwen, allochtonen, tweeverdieners, deeltijders, enz. die zich moeilijk laten organiseren.

Individualisering is de trend. Van de 'nieuwe werknemer' wordt gezegd dat hij uitstakend voor zichzelf op kan komen en dus geen collectieve organisatie nodig heeft.

De vakbeweging legt de laatste jaren meer de nadruk op individuele dienstverlening, maar ondervindt op dat terrein in toenemende mate geduchte concurrentie van commerciële adviesbureaus en verzekeraars. Voormalige FNV-dochter Reaal doet tegenwoordig in rechtsbijstandsverzekering, die recht geeft op bijstand in het geval van een conflict met de werkgever, tegen een prijs die lager ligt dan de vakbondscontributie (afgaande op de

Consumentengids van mei 1999 hoeven de vakbonden niet meteen te wanhopen: 'Rechtsbijstandsverzekering is zelden lonend', concludeert de Consumentenbond op grond van een vergelijkend warenonderzoek).

Vakbonden beraden zich noodgedwongen op hun kerntaken. De vakbonden De Unie en De VHP fuseren om meer tegenwicht te kunnen bieden aan de grote FNV- en CNV-bonden. De nieuwe bond wil sterker de nadruk leggen op het professioneel adviseren van de leden:

"Jongeren met een hoge opleiding zitten niet meer te wachten op een vakbeweging die alleen belangenbehartiger is. Het gaat bij ons in de toekomst meer om strategische loopbaanontwikkeling, ook in financiële zin", zegt De Unie-voorzitter J. Teeuwen in de **Volkskrant (14 mei 1999)**.

Hoe zullen de arbeidsverhoudingen er in de 20e eeuw uitzien? Die vraag stond centraal tijdens een themabijeenkomst van FNV Bondgenoten ter voorbereiding op het Congres 2000. In FNV-Magazine (6 mei 1999) doet Adri Boxmeer verslag. De conclusie: FNV Bondgenoten heeft nog geen helder beeld van wat er voor de traditionele manier van werken in de plaats moet komen. "We reageren bijna altijd op ideeën die door het management zijn ontwikkeld. We zitten dus in het defensief. Dat moeten we zien te doorbreken. We moeten zelf plannen ontwikkelen. We moeten offensiever worden", aldus hoofdbestuurder Anne Lagarde.

Jan Bom verhaalt onder de titel 'Grensgevallen' over de onthutsende ervaringen van Limburgse, Duitse en Belgische grensarbeiders met de reële sociale en fiscale grenzen in het grenzenloze Europa.

De Euro

In het **Tijdschrift voor Politieke Economie (februari 1999)** bespreken Peter van Els en Marga Peeters, beiden werkzaam op de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie van de Nederlandsche Bank, onder de titel 'De baten van een Europese munt' de gevolgen van de invoering van de Euro.

Hun conclusie luidt dat 'bij een sterke Euro de baten van de EMU in termen van welvaart en productie aanzienlijk kunnen zijn en bovendien een blijvend karakter zullen hebben'. Met het nodige voorbehoud denken de auteurs dat de voordelen van de Europese Monetaire Unie de kosten van het verlies van monetaire autonomie van de aangesloten landen, waaronder het wegvallen van de eigen wisselkoers als buffer voor het opvangen van landenspecifieke schokken, zullen overtreffen. Daarvoor moet wel voortgang worden geboekt 'met het verder op orde brengen van de overheidsfinanciën en met het hervormen van goederen- en arbeidsmarkten zodat deze beter in staat zullen zijn toegepast om de bufferfunctie van de wisselkoers over te nemen'. Bart van Riel oefent in de nummer van TPE op 'De eenzijdige coördinatie van de begrotingspolitiek van de EMU'.

Meeting the mayor: "De le bedrijfsleven op de burgemeester, met het gesprekstema 'werk en allochtonen in het belang'. In **Ng-magazine (1999)** schrijft Inge C. succesvolle ervaringen inschakelen van burgemeester als brug tussen migranten arbeidsmarkt in Tilburg Zaanstad en Leidsch Het idee is afkomstig van VNO/NCW minderheidsproject 'Ondernemers (ODM) en werd uitgevoerd in samenwerking met de Frank Stichting en de Stichting Projecten Samen Werken, een landelijk werkgeversinitiatief

ten behoeve van allochtonen. In Tilburg namen 27 bedrijven deel aan de ontmoeting met burgemeester Stekelenburg. Zij kregen 75 kandidaat-werknemers gepresenteerd. Stekelenburg: "Van belang was dat we hier niet met ons vingertje gingen zitten wijzen naar ondernemers, omdat die te weinig allochtonen in dienst hebben. Gemeente en bedrijfsleven voldoen beide niet aan de taakstelling, dus gaan we er samen aan staan. Onze bedoeling was niet een soort van 'zeligheid' te tonen. Waar het om gaat is dat je ook het economisch belang laat zien. Duidelijk maken dat als iemand z'n onderneming draaiende wil houden, hij ook de migranten moet meenemen".

"Als we nu niet snel dotteren, gaat de stad dood" (voorzitter Van der Ham van het Platform Stedelijke Distributie) Het hoofdartikel van Ng-magazine gaat over de operatie 'Stadshart', een gemeenschappelijke inspanning van de koepelorganisaties van gemeenten, vervoerders, winkeliers en verladers (de aanbieders van de wisselkoers over te nemen) en nog worden dan id aan het M een prijs send 'overle-

cht het eente zich et handha en verlastbe en verslaafgd uit het In de prak auwlijks sucen met de chrijft Rooilijn van gve van de telijke an de msterdam

(redactie- en administratie: 020-5254365) over de situatie

voor uitwisseling van ervaringen met procesbegeleiders in Nederland. In fase 2 zullen ook de gebiedsgerichte methoden van LEADER worden opgepakt. Deze combinatie van geschikte methoden uit het internationale veld zal leiden tot een hoogst actueel overzicht van de meest relevante interactieve en/of participatieve methoden die gebruikt kunnen worden om de dynamiek van plattelandsvernieuwing in de volle breedte te ondersteunen en versterken. Verdere suggesties voor andere methoden en voor het vervolgotraject zijn hartelijk welkom bij de auteurs en de opdrachtgever.

Auteurs zijn bereikbaar via:
ETC Ecoculture (tel. 033-4943086,
E-mail: office@etcnl.nl)
LCO,
Henk Rozema (tel. 038-4232112,
E-mail: rozema@lcoz.demon.nl)

Jeugd 1999, feiten en cijfers

Het aandeel jongeren in de Nederlandse bevolking neemt af. De komende jaren zet deze trend door. Uit de gegevens die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in de nieuwe publicatie 'Jeugd 1999, feiten en cijfers' heeft samengebracht, blijkt dat jongeren in eenoudergezinnen minder tevreden zijn over hun leven dan die in twee-oudergezinnen. Ook wordt vastgesteld dat één op de drie basisschoolleerlingen tot een achterstandsgroep behoort en dat steeds meer jongeren naast hun opleiding een bijbaan hebben. Door de grotere deelname aan het hoger onderwijs, is de gemiddelde opleidingsduur toegenomen. Vanwege de gunstige economische omstandigheden vonden schoolverlaters de laatste jaren steeds sneller werk. Ongezond gedrag onder jongeren neemt toe. Dat blijkt o.a. uit de ontwikkeling van het alcoholgebruik. De daders van criminaliteit zijn relatief vaak jongens in de tienerleeftijd. Hun criminele gedrag is meestal een tijdelijk probleem. Ook de slachtoffers van criminaliteit zijn relatief vaak jongeren.

Het boek is te bestellen bij het CBS, de Bestelservice; tel. 045 5707070.
Prijs: f 39,50.
Kengetal: G-87. ISBN 9035725166.

Nog weinig beroepskrachten in de sport

Om de kwaliteit van het sportaanbod te verbeteren, zijn beleidsmakers voorstander van een verdere professionalisering bij de sportverenigingen. Tegen deze achtergrond deed het PON in opdracht van de Stichting Sportservice Noord-Brabant onderzoek naar aard en omvang van de werkgelegenheid bij de traditionele sport in Noord-Brabant. Het onderzoek richtte zich op de sportverenigingen en hun koepels plus de inspanningen die de gemeenten daarvoor leveren; commerciële sportactiviteiten, zoals sportscholen en fitnesscentra, bleven buiten beschouwing.

In totaal werden duizend sportverenigingen in veertig takken van sport en een dertigtal gemeenten in Noord-Brabant schriftelijk geïnterviewd. Er werkten 262 verenigingen en 17 gemeenten aan het onderzoek mee. Uit het onderzoek blijkt dat zo'n 38 procent van de verenigingen een betaalde kracht (bedoeld is: iemand die daarvoor meer krijgt dan de maximale toegestane fiscaal-onbelaste vrijwilligersvergoeding van f 1.400,- per jaar) in dienst heeft. In totaal gaat het om ongeveer 560 fulltime arbeidsplaatsen voor vooral sporttechnische functies (trainers) en voor functies voor beheer, onderhoud en administratie. De meeste functies worden parttime uitgeoefend voor gemiddeld elf uur per week. Vooral de grotere sporten, zoals voetbal, hockey en tennis, bieden werkgelegenheid. Iets meer dan een kwart van de verenigingen hebben op korte of middellange termijn behoefte aan (meer) beroepskrachten. Dan gaat het vooral om die verenigingen, waar al beroepskrachten werken. Voor veel verenigingen lijkt professionalisering echter nog ver weg: 37 procent is niet bekend met de mogelijkheden van professionalisering of laat zich weerhouden door beperkte financiële middelen, angst voor de werkgeversrol of voor problemen met vrijwilligers of kan geen geschikte medewerkers vinden.

Sinds enkele jaren kunnen sportverenigingen gebruik maken van gesubsidieerde beroepskrachten in het kader van het veertigduizend-banenplan van het ministerie van VWS. Van die mogelijkheid wordt weinig gebruik gemaakt. In totaal gaat het om 38 fulltime arbeidsplaatsen, vooral voor het beheer en onderhoud van accommodaties. Het PON beveelt aan verenigingen beter te informeren over de mogelijkheden en over het brede perspectief van verdere professionalisering. Betaalde krachten hoeven niet alleen te worden ingezet voor sporttechnische functies of voor beheer en onderhoud. Ze kunnen ook inhoudelijk veel betekenen, bijvoorbeeld voor het management van de vereniging of voor de coordinatie van de vrijwilligers. Dat kan een wezenlijke bijdrage leveren aan een modern, vraaggerichte sportaanbod.

Bestellen:

- Daal, P. van,
- Werkgelegenheid in de sport f 15,-

PON

T.a.v. bibliotheek
Postbus 90123
5000 LA Tilburg

Kiosk

door Jos van Meeuwen

De overgang naar de postindustriële kennismaatschappij stelt de vakbeweging, die haar wortels van oudsher in de industrie en aanverwante bedrijvigheid heeft, voor existentiële problemen. Het traditionele vakbondslid -man, blank, kostwinner, voltijds- heeft op de arbeidsmarkt gezelschap gekregen van vrouwen, allochtonen, tweeverdieners, deeltijders, enz. die zich moeilijk laten organiseren. Individualisering is de trend. Van de 'nieuwe werknemer' wordt gezegd dat hij uitstekend voor zichzelf op kan komen en dus geen collectieve organisatie nodig heeft. De vakbeweging legt de laatste jaren meer de nadruk op individuele dienstverlening, maar ondervindt op dat terrein in toenemende mate geduchte concurrentie van commerciële adviesbureaus en verzekeraars. Voormalige FNV-dochter Reaal doet tegenwoordig in rechtsbijstandsverzekering, die recht geeft op bijstand in het geval van een conflict met de werkgever, tegen een prijs die lager ligt dan de vakbondscontributie (afgaande op de **Consumentengids van mei 1999** hoeven de vakbonden niet meteen te wanhopen: 'Rechtsbijstandsverzekering is zelden lonend', concludeert de Consumentenbond op grond van een vergelijkend warenonderzoek). Vakbonden beraden zich noodgedwongen op hun kerntaken. De vakbonden De Unie en De VHP fuseren om meer tegenwicht te kunnen bieden aan de grote FNV- en CNV-bonden. De nieuwe bond wil sterker de nadruk leggen op het professioneel adviseren van de leden:

"Jongeren met een hoge opleiding zitten niet meer te wachten op een vakbeweging die alleen belangenbehartiger is. Het gaat bij ons in de toekomst meer om strategische loopbaanontwikkeling, ook in financiële zin", zegt De Unie-voorzitter J. Teeuwen in de **Volkscrant (14 mei 1999)**.

Hoe zullen de arbeidsverhoudingen er in de 20e eeuw uitzien? Die vraag stond centraal tijdens een themabijeenkomst van FNV Bondgenoten ter voorbereiding op het Congres 2000. In FNV-Magazine (6 mei 1999) doet Adri Boxmeer verslag. De conclusie: FNV Bondgenoten heeft nog geen helder beeld van wat er voor de traditionele manier van werken in de plaats moet komen. "We reageren bijna altijd op ideeën die door het management zijn ontwikkeld. We zitten dus in het defensief. Dat moeten we zien te doorbreken. We moeten zelf plannen ontwikkelen. We moeten offensiever worden", aldus hoofdbestuurder Anne Lagarde.

Jan Bom verhaalt onder de titel 'Grensgevallen' over de onthutsende ervaringen van Limburgse, Duitse en Belgische grensarbeiders met de reële sociale en fiscale grenzen in het grenzenloze Europa.

De Euro

In het **Tijdschrift voor Politieke Economie (februari 1999)** bespreken Peter van Els en Marga Peeters, beiden werkzaam op de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie van de Nederlandsche Bank, onder de titel 'De baten van een Europese munt' de gevolgen van de invoering van de Euro.

Hun conclusie luidt dat 'bij een sterke Euro de baten van de EMU in termen van welvaart en productie aanzienlijk kunnen zijn en bovendien een blijvend karakter zullen hebben'. Met het nodige voorbehoud denken de auteurs dat de voordelen van de Europese Monetaire Unie de kosten van het verlies van monetaire autonomie van de aangesloten landen, waaronder het wegvallen van de eigen wisselkoers als buffer voor het opvangen van landenspecifieke schokken, zullen overtreffen. Daarvoor moet wel voortgang worden geboekt 'met het verder op orde brengen van de overheidsfinanciën en met het hervormen van goederen- en arbeidsmarkten zodat deze beter in staat zullen zijn toegerust om de bufferfunctie van de wisselkoers over te nemen'. Bart van Riel oefent in hetzelfde nummer van TPE kritiek uit op 'De eenzijdige coördinatie van de begrotingspolitiek in de EMU'.

Meeting the mayor: "Het lokale bedrijfsleven op de thee bij de burgemeester, met als gesprekstema 'werk voor allochtonen in het bedrijfsleven'". In **Ng-magazine (6 april 1999)** schrijft Inge Crul over de succesvolle ervaringen met het inschakelen van burgemeesters als brug tussen migranten en arbeidsmarkt in Tilburg, Zaanstad en Leidschendam. Het idee is afkomstig van het VNO/NCW minderhedenproject 'Ondernemers Doen Meer' (ODM) en werd uitgewerkt in samenwerking met de Anne Frank Stichting en de Stichting Projecten Samen Werken, een landelijk werkgeversinitiatief

ten behoeve van allochtonen. In Tilburg namen 27 bedrijven deel aan de ontmoeting met burgemeester Stekelenburg. Zij kregen 75 kandidaat-werknemers gepresenteerd. Stekelenburg: "Van belang was dat we hier niet met ons vintgertje gingen zitten wijzen naar ondernemers, omdat die te weinig allochtonen in dienst hebben. Gemeente en bedrijfsleven voldoen beide niet aan de taakstelling, dus gaan we er samen aan staan. Onze bedoeling was niet een soort van 'zieligheid' te tonen. Waar het om gaat is dat je ook het economisch belang laat zien. Duidelijk maken dat als iemand z'n onderneming draaiende wil houden, hij ook de migranten moet meenemen".

"Als we nu niet snel dotteren, gaat de stad dood" (voorzitter Van der Ham van het Platform Stedelijke Distributie) Het hoofdartikel van Ng-magazine gaat over de operatie 'Stadshart', een gemeenschappelijke inspanning van de koepelorganisaties van gemeenten, vervoerders, winkeliers en verladings (de aanbieders van goederen) om te voorkomen dat de binnensteden nog onbereikbaar worden dan ze nu al zijn. De stad Groningen kreeg van het Ministerie van VROM een prijs voor haar baanbrekend 'overlevingsplan'.

"De laatste jaren richt het beleid van de gemeente zich hoofdzakelijk op het handhaven van de orde en overlastbestrijding. Daklozen en verslaafden worden verjaagd uit het openbare gebied. In de praktijk is het beleid nauwelijks succesvol: het is dweilen met de kraan open", dat schrijft Dorine Greshof in **Rooilijn van april 1999**, een uitgave van de Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam (redactie- en administratie: 020-5254365) over de situatie

van thuis- en daklozen in Amsterdam.

Nieuwe eeuw, nieuwe kansen?

Hugo Priemus, opnieuw 'lonely at the top' van de Rooilijn-top 100 van Nederlandse publicisten over ruimtelijke ordening, schetst in het blad vier scenario's voor de toekomst van de woningcorporaties in Nederland. De eerste optie, die Priemus noemt, is het voortzetten van de huidige status van hybride organisaties waarbij de woningbouwcorporaties publieke en markttaken blijven combineren. De tweede mogelijkheid is dat woningbouwcorporaties zich uitsluitend bezig gaan houden met huisvesting van bewoners in de sociale sector. Het derde scenario is het scenario van de zgn. oversteek of doorsteek, waarin de woningbouwcorporaties uit het publieke bestel breken en een particuliere marktpartij worden. De laatste optie, het cafetariamodel, behelst dat elke woningbouwcorporatie de mogelijkheid krijgt om te kiezen uit de tweede, de derde en eventueel het eerste scenario. Tegen 2001, het jaar waarin de Woningwet, waarin de wettelijke basis werd gelegd voor de woningbouwcorporaties, honderd jaar bestaat, voorziet Priemus een ware omwenteling in de Nederlandse huisvesting. Hij spreekt zich niet uit voor een van de scenario's. Daarvoor moet volgens hem nog te veel onderzoek worden verricht.

In het **Tijdschrift voor de Volkshuisvesting (april 1999)** gaat Jurgen Hoogenboom in op de mogelijkheden voor woningbouwcorporaties in Amsterdam en met name de Westelijke Tuinsteden, die voortvloeien uit de landelijke ontwikkelingen en strategieën voor woningbouwcorporaties, die worden geschetst in de nota 'Marktperspectieven voor woningbouwcorporaties: nieuwe kansen voor de toekomst', die in november 1998 werd

gepubliceerd door Aedes, de landelijke koepel van de woningbouwcorporaties.

Het thema van het aprilnummer van **AGORA**, een uitgave van SISWO/ Instituut voor Maatschappijwetenschappen en Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG; redactie en administratie: 020-527 06 23), is vakantie met als onderwerpen: Waar gaan de Nederlanders dit jaar op vakantie? De ontwikkeling van het toerisme door de eeuwen heen. De nieuwe cruise-terminal in Amsterdam. Nederland in één dag: tulpen, Amsterdam en klompen. Een experimentele landschapscamping in Zeeland. En impressies van onvergetelijke vakanties van de redactieleden van het blad. Daarnaast bevat het blad onder andere een voorbeschuiving door René Biesenbeek en Ad Goethals van het congres dat SISWO in samenwerking met een groot aantal cliëntenorganisaties op 20 en 21 april j.l. organiseerde over 'De rafelrand van Amsterdam'. Birgitt Truijens vergelijkt verder in het blad de herontwikkeling van de Oosterse Westergasfabriek in de hoofdstad.

'**Steeds**', een 'documentaire kwartaaluitgave' van advies- en ingenieursbureau ARCADE HEIDEMIJ ADVIES voor het management en beleidsmedewerkers van gemeenten, samenwerkingsverbanden, provincies, waterschappen, (regionale directies van de) Rijksoverheid, woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars (Afdeling Communicatie: 026-377 82 34), doet verslag van het symposium 'Groeien binnen de grenzen van de regio Utrecht' dat ARCADI HEIDEMIJ ADVIES onlangs organiseerde in samenwerking met de Kamer van Koophandel Utrecht. Op het symposium stond de vraag centraal:

'Economie en ecologie: spanning of samenspel?'

'Steeds' besteedt daarnaast onder andere aandacht aan de medio februari gepubliceerde startnota 'De Ruimte van Nederland', waarin VROM-minister Jan Pronk zijn beleidsuitgangspunten voor de ruimtelijke ordening van Nederland ontvouwt. Ook doet het blad verslag van de bewonersparticipatie bij de ontwikkeling van de ecologische wijk EVA-Lanxmeer in Culemborg. De betrokkenheid van agrarische jongeren bij omgevingsbeleid wordt aan de orde gesteld door ir. M. Leentvaar in het maantnummer van het tijdschrift **Landinrichting**, een uitgave van de stichting Tijdschrift Landinrichting (redactie en administratie: 030-2 85 87 29).

"Voor het rendement hoeft je niet ethisch te beleggen, maar je hoeft het ook niet te laten" Sparen is uit. Beleggen is in. Op de beurs ligt het geld voor het oprapen. Wie geen zin heeft om zelf de hele dag telek te volgen, kan deelnemen aan een beleggingsfonds. Maar er zijn ook mensen - steeds meer? - die niets te maken willen hebben met bedrijven, die betrokken zijn bij kinderarbeid, wapenhandel of milieuvervuiling. In **De Humanist (april 1999)** gaat Gert van Dijk de mogelijkheden na van ethisch verantwoord beleggen. Zijn conclusie luidt dat het nog niet zo simpel is om schone aandelen te kopen. Het is moeilijk om een onderscheid te maken tussen 'goede' en 'slechte' bedrijven en de beleggingsfondsen verstaan allemaal wat anders onder ethisch en verantwoord: "Pas als jezelf goed op een rijtje hebt wat je wilt met de wereld, kun je kiezen voor het een of het andere fonds". Ook in **De Humanist** een artikel over werken na je 65ste.

In het aprilnummer van **De Psycholoog**, maandblad van het Nederlands Instituut van Psychologen (de beroepsvereniging van psychologen), gaat David Ingleby op basis van literatuur over de gang van zaken in Noord-Amerika na waarom de 'interculturalisatie' van de geestelijke gezondheidszorg in Nederland stagneert. Hoewel door het groeiend aantal immigranten binnen de GGZ langzamerhand het besef is doorgedrongen dat de aangeboden diensten moeten worden aangepast aan de diversiteit van de (potentiële) klanten vlot het heroriëntatieproces niet erg. Reinout Wiers bespreekt in het blad de vraag: 'Wie raakt er verslaafd?'

Islam en filosofie

Het lentenummer van **Krisis, Tijdschrift voor filosofie** is geheel gewijd aan de islam met onder andere artikelen over 'Islamitische intellectuelen over modernisering en authenticiteit', 'Verlichting in het islamitisch denken' 'Islam en democratie' en 'Multiculturaliteit of rechten van vrouwen? De discussie over de islamitische hoofddoek herzien'.

Lokaal sociaal beleid

de rol van de drie partijen

door Piet Kempen, Stichting Symbiose-Unit Maatschappelijke Ontwikkeling en Zorg, Heerlen

Het artikel over de rol van de drie partijen in het lokaal sociaal beleid is geschreven in het kader van een miniconferentie in Heerlen. De provinciale steunfunctieorganisatie in Limburg, Symbiose, heeft de miniconferentie op verzoek van de lokale welzijnsinstelling Tracee inhoudelijk voorbereid en geleid.

De deelnemers aan de conferentie waren de bewoners die georganiseerd zijn in de stichtingen wijkbeheer, ambtenaren van de gemeente Heerlen en de opbouwwerkers van de welzijnsinstelling Tracee. Het artikel bevat achtergrondinformatie die voor elke deelnemer aan de miniconferentie van belang werd geacht. De notitie geeft niet aan hoe de zaken in Heerlen geregeld moeten worden. Er worden mogelijke taken van de deelnemende partijen (namelijk de opbouwwerk van Tracee) beschreven. Het was de uitdaging voor de deelnemers aan de miniconferentie om op die dag aan de hand van beschrijvingen van concrete situaties in de wijken aan te geven in welke richting de ontwikkelingen in Heerlen gestuurd zouden kunnen worden.

De driehoek van partners in het kader van bestuurlijke vernieuwing

Bestuurlijke vernieuwing is een poging om een vorm te zoeken die meer recht doet aan de wensen van de burger. Het houdt meer open en levendige bestuursstijl in, een nieuwe manier om in samenspraak met de bevolking te komen tot doelmatige besluiten. De burgers zijn minder dan in het verleden betrokken bij het lokale bestuur en bij de personen die zich daar in het gemeentehuis mee bezig houden.

Er wordt gezocht naar een nieuwe balans tussen samenleving en overheid. Dit kan de lokale politiek het beste doen door samen met de burgers te experimenteren met nieuwe vormen van zeggenschap en invloed, door als lokaal bestuur actief naar

buiten te treden en een interactieve beleidsontwikkeling te verwezenlijken. Daarbij kan de gemeente bijvoorbeeld de hulp inschakelen van de lokale welzijnsinstelling.

De drie partijen in de driehoek

De drie acterende partijen zijn:

- * de lokale overheid oftewel gemeente
- * het maatschappelijk middenveld, instellingen
- * de burgers of bij een wijk aanpak de bewoners van de wijk.

Het opbouwwerk is een onderdeel van het maatschappelijk middenveld, van een instelling. Maar het opbouwwerk vervult wisselende rollen. Dus is de positie van het opbouwwerk een wisselende. Vaak is de positie van het opbouwwerk dicht bij de burgers en soms dicht bij de overheid, de gemeente. En soms stelt het opbouwwerk zich als het ware buiten de eigen instelling op en legt het contacten voor de relatie tussen burgers en een of meerdere instellingen of met een andere afdeling van de eigen instelling.

Het begrip integrale aanpak

Bij een integrale aanpak is het voor elk van de betrokken partijen niet alleen van belang om de eigen doelstellingen te halen. Steeds wordt de vraag gesteld of de inbreng van de partij bijdraagt aan een beter sociaal klimaat in de gemeente, wijk of dorp. De gekozen interventies binnen de integrale aanpak dienen erop gericht te zijn de betrokkenen zover te krijgen dat zij het zelf in eigen hand nemen en verbeteringen in hun omstandigheden gaan aanbrengen. Door middel van nieuw aangeleerde vaardigheden om in een groep te werken, te onderhandelen, plannen te maken en uit te voeren groeien betrokkenen in zelfvertrouwen en zelfrespect en voelen zij zich in staat aan steeds grotere sociale uitdagingen het hoofd te bieden.

Planmatige aanpak

Uitgangspunten bij zo'n planmatige aanpak zijn de volgende elementen.

1. De oriëntatie-fase is van groot belang. Problemen, behoeften en mogelijkheden in de lokale situatie moeten onderkend worden. Daarom moeten de betrokkenen van

alle drie partijen hebben: de vaardigheden en de bereidheid tot het waarnemen van signalen uit de samenleving. Het vereist ook dat zij een netwerk in de lokale samenleving hebben, contacten met sleutelfiguren.

2. De ontwerpfase wordt te vaak te oppervlakkig afgewerkt, terwijl hier de essentiële keuzes worden gemaakt. De analyse van een situatie is doorslaggevend voor het kiezen van de aanpak. Nogal eens wordt de analyse helemaal toegeschreven naar bestaand beleid van de gemeenten en/of naar reeds bestaand aanbod van een instelling.

3. De uitvoeringsfase.

* Er wordt een aantal meetpunten oftewel indicatoren van te voren vastgesteld. Het zal duidelijk zijn dat deze indicatoren niet het hele proces weergeven. Zij moeten wel een attenderingsfunctie vervullen. Dat wil zeggen dat bij metingen moet blijken of er een bepaalde trend waarneembaar is in positieve dan wel negatieve richting.

* Er wordt voor gezorgd dat opgedane ervaringen zodanig beschreven worden dat die overdraagbaar zijn. Eventuele kanttekeningen bij de gebruikte methoden worden zodanig verwerkt en opgeslagen, dat anderen er in de toekomst hun voordeel mee kunnen doen.

4. De evaluatie geschiedt op basis van criteria die van te voren zijn vastgesteld. In een weergave van een evaluatie zitten de elementen tellen én vertellen verwerkt. Dit houdt in dat er kwantitatieve gegevens geleverd worden en dat tevens in beschrijvende zin de voortgang van het proces wordt weergegeven.

Effectieve samenwerking

Uitgangspunt voor alle betrokkenen bij een project moet zijn dat niet gestreefd wordt naar het bereiken van resultaten door middel van overwicht van een der partners of van een aantal partners via coalitievorming, maar door samenwerking op basis van gedeelde verantwoordelijkheid en van de inbreng van de verschillende betrokken partijen. De overheid moet niet de inbreng en bevoegdheden van alle betrokken partijen in detail regelen, want daardoor ontstaat

competitiestrijd. Bij structurele problemen wordt de organisatiestructuur aangepast en worden zo nodig bevoegdheden vastgelegd.

Aandachtspunten voor effectieve samenwerking van de participanten in een project zijn de volgende:

- * de inhoud staat centraal;
- * ieders belangen zijn duidelijk;
- * open staan voor een boodschap van de anderen;
- * aanpassen van blauwdrukken aan eigen situatie;
- * deelnemers aan het project zien het nut van samen aanpakken.

Integrale aanpak

De ideale integrale aanpak:

1. is gericht op een bepaald gebied of doelgroep;
2. is gericht op meerdere facetten, bijvoorbeeld de 5 W's (wonen, werken, weten, welzijn en wetten) of de acht zogenaamde leefgebieden (huisvesting, educatie, werk, gezondheid, vrijetijdsbesteding, sociaal isolement, financiën en justitie) en is sectoroverstijgend;
3. kent een planmatige benadering;
4. richt zich op de ontwikkeling van de mogelijkheden van mensen om hun eigen leven en hun eigen situatie te beïnvloeden, op empowerment, en voorkomt dat mensen afhankelijk worden van personen, instellingen of instanties en dat verantwoordelijkheden van de mensen overgenomen worden;
5. is gebaseerd op de actieve participatie van betrokken bewoners of leden van de doelgroep.

Participatie

In de literatuur worden verschillende participatieladders beschreven. Voor de stadsdeel- en wijkgerichte aanpak is de volgende ladder voor participatie de meest bruikbare.

trede 1	mee weten
trede 2	reageren
trede 3	raadpleging
trede 4	adviseren in partnerschap
trede 5	mee beslissen
trede 6	zelfbestuur

Hoe hoger men op de ladder zit des groter is de inbreng van de burgers. Dat wil echter lang niet altijd zeggen dat de bewoners intensief bezig zijn met de participatie. Er kan alleen sprake zijn van intensieve participatie als de voorgaande treden gebruikt zijn. Met andere woorden: als je wilt reageren zul je informatie moeten hebben.

Met betrekking tot de stadsdeel- en wijkgerichte aanpak veronderstelt participatie, dat burgers niet alleen meer zeggenschap moe-

ten krijgen, maar ook meer taken en mogelijkheden om die taken uit te voeren. Het is dus meer dan meevergaderen, het is vooral zelf kunnen doen.

In de gemeente Heerlen is er voor gekozen om de burgers van de wijken te laten participeren in het totale proces van wijkbeheer door middel van Stichtingen Wijkbeheer.

Instrumenten die ingezet worden om de mening van burgers te achterhalen en hun inbreng in het formuleren van de doelstellingen veilig te stellen zijn de volgende:

- * gesprekken met bewoners van een wijk en hun organisaties
- * sociale netwerken
- * stadspelling
- * panels van consumenten van instellingen per wijk of voor gehele gemeente
- * stadspanel
- * tevredenheidsonderzoek gericht op de evaluatie van de relatie met instellingen
- * tevredenheidsonderzoek gericht op de evaluatie van het contact, de concrete dienst. Welke rol de stichtingen wijkbeheer/wijkplatforms hierin vervullen, zal nader uitgewerkt dienen te worden. Duidelijk is dat de stichtingen wijkbeheer uren opbouwwerk inkopen bij Tracee. Op die manier wenst men ondersteuning bij het opbouwen van het eigen netwerk in de wijk.

Voorwaarden

1. Vanaf het begin verschaft het bestuur duidelijkheid hoe de resultaten zullen worden gebruikt. Het bestuur moet de aangegane verplichtingen nakomen. Het mag niet zo zijn dat uitkomsten gebruikt worden voorzover die passen in het straatje van de het gemeentebestuur.
2. Er is echt iets te beslissen en te besteden. Er dient financiële dekking te zijn voor de gemeenschappelijke planvorming of voor het beheer van bijvoorbeeld de eigen buurt.
3. Er worden consequenties verbonden aan de vernieuwing voor de bestuurlijke structuur. Zo worden nogal eens wijkwethouders, wijkambtenaren en soms zelfs wijkcommissies van de gemeenteraad aangesteld. In een aantal gevallen worden bestuurlijke bevoegdheden overgedragen
4. Politici initiëren dit proces van het betrekken van burgers in het bestuur. Zij gaan het debat aan, leggen hun overwegingen op tafel, zonder daarmee hun gelijk te claimen. Het gewenste optreden van de raadsleden en portefeuillehouders wordt door bestuurskundigen "bindend" en "responsief" genoemd en niet terugtrekkend en afwachtend.

5. Bestuurlijke vernieuwing is zo concreet als maar mogelijk. Het levert concrete en realiseerbare voorstellen op. Het mag niet verzanden in eindeloze vergaderingen en het formuleren van abstracte beleidsuitgangspunten. De ervaringsdeskundigheid van de burgers is een extra en zeer belangrijk aspect bij het doen van voorstellen voor de problemen in een wijk of in een dorp.

Het is duidelijk dat de bestuurlijke vernieuwing wat anders is dan het oppoetsen van het model van inspraak. Op bepaalde, van te voren aangegeven, momenten zal het primaat van de politiek niet meer gelden en zal afstand gedaan worden van het traditionele besluitvormingsproces.

Panels

Er worden in Nederland in verschillende gemeenten experimenten uitgevoerd om door middel van panels de bewoners te betrekken bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid. Daarbij kunnen twee categorieën van panels onderscheiden worden. De eerste is een panel waarin bewoners gevraagd worden als burgers. Zij kunnen hun mening geven over allerlei onderwerpen waar de lokale overheid mee bezig is. In nogal wat gemeenten is zo'n panel vooral gericht op de eigen wijk. Men streeft ernaar de leefbaarheid te verhogen en een sociaal weefsel tot stand te brengen. Tijdens de gehele cyclus die doorlopen wordt, is er aandacht voor het werven van personen die actief willen worden in de wijk.

Stappenplan voor panels

1. De opbouwwerker zoekt allerlei kwantitatieve gegevens over de wijk op of ontvangt die van de gemeente en maakt aan de hand daarvan en op basis van eigen inzichten en ervaringen een eigen analyse.
2. Die analyse toetst hij/zij in panelgesprekken met de bewoners bij verenigingen, in lokalen en op straat. De groepen oftewel panels ontstaan vaak spontaan uit de aanwezigen dan wel de voorbijgangers. Bij de panelgesprekken maakt hij gebruik van een maquette van de wijk. Hij stelt vragen, brengt stellingen in en laat de mensen onderling discussiëren. Dit gebeurt soms in hun eigen taal, waardoor hij de discussie niet kan volgen. De belangrijkste elementen van de discussie worden voor hem vertaald. Op het eind geeft hij bepaalde conclusies weer uit de discussies en gaat daarbij na of hij de juiste conclusies getrokken heeft.
3. Op basis van alle gesprekken in de wijk stelt hij de eerste analyse bij: er komt een nieuwe beschrijving van de wijk met de door de

bewoners ervaren knelpunten en door hen voorgestelde oplossingen.

4. In een overleg waartoe alle wijkbewoners worden opgeroepen, worden prioriteiten gekozen: de wijk geeft aan welke maatregelen voorrang dienen te krijgen.

5. Om de twee jaar wordt deze cyclus herhaald, zodat de wijkbewoners bewust de veranderingen kunnen volgen en zondig de beleidsuitvoering kunnen bijsturen.

Daarnaast wordt er in sommige gemeenten gebruik gemaakt van een soort consumentenpanel waarin bewoners gevraagd worden om een standpunt uit te spreken over het aanbod van de welzijnsinstelling in de wijk en om mee te denken over noodzakelijke of gewenste veranderingen in dat aanbod.

De lokale overheid

Van belang is een gemeenschappelijk kader, gebaseerd op gedegen analyse. Elke gemeente zal een keuze maken voor een

aantal thema's in het welzijnsbeleid op basis van de lokale situatie. Voordat een pakket van functies, producten en/of prestaties opgesteld kan worden waarvoor de welzijnsinstellingen subsidie verstrekt krijgen, zal de gemeente een gedegen onderzoek (laten) uitvoeren naar de wensen en behoeften van de burgers. Een toenemend aantal gemeenten vertaalt de behoeften en wensen van hun inwoners in de functies en producten van het Gemeenschappelijk Functioneel Ontwerp. Een ander probleem voor de lokale overheid bij de gewenste integrale aanpak is de verkokering in het gemeentelijk apparaat zelf. In het opheffen daarvan gaat veel tijd en energie zitten. Belangrijke voorwaarde daarvoor is de aanwezigheid van een politiek-bestuurlijk draagvlak. Sleutelwoorden voor de ontkokering zijn: informeren, overleg, elkaar aanspreken op verantwoordelijkheden, overtuigen, onderhandelen, knopen doorhakken en gemaakte afspraken nakomen.

De rol leidt tot de volgende taken van de ambtenaren:

Stimuleren

* Wijkplatforms/stichtingen wijkbeheer en instellingen worden door de contactambtenaar (telkens opnieuw) uitgenodigd om hun visie op de wijk, de door hen ervaren knelpunten, hun behoeften en wensen, hun visie op de gewenste aanpak en op de te behalen doelstellingen kenbaar te maken. Daarbij wordt vanzelfsprekend als uitgangspunt genomen het door de gemeenteraad vastgestelde beleidskader buurt- en stadsdeelgericht werken. Indien er geen reactie komt vanuit een wijkorganisatie wordt het opbouwwerk ingeschakeld om de organisatie te activeren dan wel te helpen bij het op papier zetten van hun gedachten terzake. Situeren

* In de gesprekken binnen het ambtelijk apparaat en met het opbouwwerk worden de bestaande netwerken geïnventariseerd en geanalyseerd op hun sterke en zwakke kanten. De resultaten worden op papier

Uitgangspunten en suggesties voor bestuurlijk handelen van de gemeente als regisseur:

Uitgangspunt Suggestie

Stimuleren

Initiatief

- Politieke aandacht
- Actieve opstelling
- Gemeentelijk initiatief: beginpunt, geen eindpunt

Situëren

Kennis van het netwerk

- Bestaand netwerk als vertrekpunt
- Zwakke en sterke punten van netwerk
- Bestaand beleid en projecten als basis van vernieuwing
- Gelegenheden zijn te benutten
- Interne afstemming door externe oriëntatie

Steun creëren

Organisatie van participatie

- Draagvlak door betrokkenheid
- Doel zoeken in plaats van doel stellen
- "Bottom up" betekent contact met doelgroep én uitvoerder

Structureren

Voorwaarden voor netwerkvorming

- Onderhoud relaties
- Organisatorische ondersteuning
- Conflictreguleringsmechanismen
- Afspraken over gewenste uitkomsten en evaluatie-criteria

Sturen

Richting aanwijzen

- Selectieve activering
- Samenwerking vereist prikkels
- Verscheidenheid is te verwelkomen
- Goed voorbeeld doet volgen
- Terugkoppeling en verantwoording

(Bron: P. Hupe en E. Klijn, *De gemeente als regisseur van het preventief jeugdbeleid*, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 1997.)

gezet en dienen als basis bij verdere contacten. Bij een zeer zwak netwerk in een buurt en stadsdeel wordt aan het opbouwwerk gevraagd een stappenplan op te stellen met als doel versterking van het netwerk.

Steen geven

* Zowel in de besprekingen met Raad en College (leden) en binnen het gemeentelijk apparaat als met instellingen wordt benadrukt dat de inbreng van de bewoners van zeer groot belang is bij de voorbereiding en uitvoering van het beleid. Daarnaast wordt in het overleg met de bewoners en met de stichting wijkbeheer bediscussieerd en vastgesteld wat de doelstellingen zijn van het buurt- en stadsdeelgericht werken.

Structureren

* Er worden in een gezamenlijk overleg afspraken gemaakt met de stichtingen buurtbeheer en met opbouwwerk over de wijze waarop de contacten worden onderhouden en over de manier waarop enerzijds de gemeente en anderzijds het opbouwwerk de bewoners en de stichtingen buurtbeheer behulpzaam is bij het organiseren van hun belangen.

Sturen

* De contactambtenaren benaderen ook georganiseerde groepen in de buurt (bijvoorbeeld vrouwen, minderheden). Indien er geen organisatie van een bepaalde groep aanwezig is wordt het opbouwwerk gevraagd een bijeenkomst te beleggen met de betrokkenen en om mee te werken aan het tot stand komen van een structurele inbreng vanuit de betreffende groep.

De instellingen als aanbieders

De lokale overheid is sinds enkele jaren bezig met een meer bedrijfsmatige aanpak van het eigen handelen. Die aanpak wenst men vaak ook toe te passen op de relatie tussen de overheid en de gesubsidieerde instellingen. Daardoor wordt er in een toenemend aantal gemeenten gewerkt met een vorm van budgetfinanciering. De gemeente formuleert op basis van eigen onderzoek en op de inbreng vanuit de bevolking de taakstellingen voor de betreffende instelling, de voorwaarden voor subsidiëring en het totaalbedrag van het subsidie. De gemeente bemoeit zich dan niet meer met hoe de instelling de werkzaamheden precies vorm geeft en hoe de activiteiten uitgevoerd worden.

Een ander aspect dat een rol speelt in de relatie tussen gemeente en instellingen, is de wens van de gemeente dat instellingen bij het aanpakken van een (probleem)situatie niet langs elkaar heen werken en dat zij

elkaar zeker niet tegenwerken. Met andere woorden, de gemeente wenst een samenhangende, een integrale aanpak. Daarbij dient samenwerking te komen tussen welzijnsinstellingen, woningbouwcorporaties, scholen, kerken en politie.

Ook voor instellingen is het op de langere termijn van levensbelang dat de activiteiten afgestemd worden op de wensen en behoeften van de burgers in de gemeente of de bewoners van een bepaalde wijk of dorp. Indien er voortdurend een verkeerd aanbod wordt gedaan, zullen de mensen dit duidelijk maken aan de lokale overheid en zal die overheid op den duur een andere instelling benaderen dan wel in het leven roepen, opdat er wel het gewenste aanbod wordt gedaan.

De welzijnsinstellingen dienen derhalve een gedegen analyse te verrichten van de situatie in de gemeente, wijk en/of buurt of dorp. Zij dienen met de klanten te praten over wensen en behoeften en kunnen daarnaast regelmatig onderzoek doen naar de tevredenheid van de klanten over de aangeboden activiteiten en diensten.

De taken van het opbouwwerk

Het opbouwwerk staat dicht bij de bewoners en hun organisaties en heeft vanouds een grote deskundigheid in het gebied van:

1. activeren en organiseren van bewoners en
2. verbeteren van woonomgeving en van woonomstandigheden.
3. buurtproces sturen
4. impasses in het proces doorbreken door de verschillende deelnemers en partijen samen te brengen en enthousiast te maken.
5. creatieve krachten onder de bevolking activeren en stimuleren en daarop een beroep doen.
6. interculturele samenwerking bevorderen.

Het inzetten van instrumenten als een enquête, het verschaffen van niet algemeen bekende informatie, het (doen) beleggen van een bijeenkomst met een bepaalde afgebakende doelgroep en het inbrengen van afwijkende meningen, kan gebruikt worden om meer personen in een wijk te laten deelnemen aan het proces van buurtbeheer. Het werd steeds duidelijker dat mensen zich niet laten betrekken bij zoiets abstracts als buurtbeheer, als zij ook niet betrokken zijn of worden bij elkaar en bij elkaars dagelijkse problemen. De taak van het opbouwwerk is om daar telkens op te wijzen, ook al zijn de spraakmakende personen daar niet blij mee. Het opbouwwerk stimuleert buurtbewoners in persoonlijke contacten om actief te worden, de ene keer bij recreatieve activiteiten, de andere keer door huisbezoeken. Daardoor kan een sterke kleine organisatie

(bijv. wijkplatform) op den duur een breder draagvlak opbouwen in de eigen wijk. Verder dient het opbouwwerk mensen behulpzaam te zijn bij het helder krijgen van de eigen wensen en behoeften. Om de betrokkenheid van bewoners in stand te houden dient een proces vaak in moten gehakt te worden. Het opbouwwerk kan helpen bij het formuleren van de doelen per fase. Die doelen moeten dan concreet en waarneembaar/meetbaar zijn, want successen op korte termijn leiden tot versterking van de motivatie.

Er zijn verschillen in de wijze waarop op een bepaalde moment de rol van het opbouwwerk dient te worden ingevuld, gezien de verschillende situaties in de wijken en de ontwikkelingsfase waarin het buurtbeheer zich bevindt.

Het opbouwwerk mag er niet aan mee werken dat de agenda van bepaalde instanties en groepen in alles bepalend is en dat de knelpunten die de buurtbewoners zelf ervaren daardoor verdrongen werden. Sociale Vernieuwing heeft altijd tot doel gehad om juist de leefwereld van de mensen in de wijk centraal te stellen en niet de georganiseerde belangen. Het opbouwwerk zal daar steeds op moeten wijzen.

Visie van de vakgroep opbouwwerk van Tracee op de succesfactoren opbouwwerk in sociale vernieuwing

In het kader van sociale vernieuwingsprojecten moet allereerst een onderscheid gemaakt worden tussen de 'functie' opbouwwerk en de 'methodiek' opbouwwerk in het kader van de coördinatie van sociale vernieuwingsprojecten.

Coördinatie van sociale vernieuwingsprojecten onderscheidt zich van regulier opbouwwerk doordat het geschiedt in functie van de totstandkoming en de ontwikkeling van de betreffende organisaties i.c. de stichtingen wijkbeheer. In de ontwikkeling van deze stichtingen is een institutionaliseringssteden te bespeuren. Een deel van de energie van de coördinatoren wordt besteed aan het voortbestaan van de organisatie. Ook een gedeelte van het coördinatiwerk geschiedt in functie hiervan, i.c. de zorg voor het functioneren en het voortbestaan van de organisatie. Hoe meer er sprake is van een beperkt kader (kwalitatief dan wel kwantitatief) des te sterker wordt juist aan die specifieke inzet geappelleerd. Met als resultaat een zekere mate van continuïteit en stabiliteit in het instellingsbeleid en in de aansturing van de projecten. Onderstaand een chronologische opsomming van de cruciale bijdragen die opbouwwerk geleverd heeft aan de totstandkoming

en het functioneren van de projecten sociale vernieuwing in Zeswegen en Vrieheide.

Terugkijkend op ruim 6 jaar sociale vernieuwing in Zeswegen en Vrieheide kunnen we constateren dat beide projecten eenzelfde opbouwwerk-fundament hebben:

- een grondige kennis van de wijk en zijn problemen alsmede de door de inzet van opbouwwerk aanwezige sociale infrastructuur in de vorm van (in ontwikkeling zijnde) netwerken;
- met behulp van die netwerken werd onder de coördinatie van het opbouwwerk de initiële probleemanalyse uitgevoerd. Deze heeft als startpunt gediend voor het sociale vernieuwingsproject;
- de organisatieontwikkeling, in eerste instantie het committeren van de in de wijk actieve instellingen en organisaties aan het sociale vernieuwingsproject, resulterend in de stichting wijkbeheer als coördinerend en

voor de gemeente eerst aanspreekbaar orgaan in de wijk;

- het vertalen van deelproblemen in een oplossingsrichting en het bij elkaar brengen van de daartoe benodigde externe hulpbronnen;
- het ontwikkelen van een systematiek van permanente diagnose samen met de betrokken bewoners en beroepskrachten, waardoor de initiële probleemanalyse permanent wordt geactualiseerd;
- het organiseren van bewoners rond gesignaleerde problemen, het analyseren, het plaatsen van een probleem in een werkbare context, het adviseren van bewoners en het bieden van ondersteuning inzake het ontwikkelen van oplossingstrajecten en het initiëren van de tot stand koming van die oplossingen. Bij dit alles is het zelfoplossen-de vermogen van het aanwezige kader bepalend voor de mate waarin het opbouwwerk met of namens de bewoners acteert.

Voor de realisering van de bereikte resultaten hebben naast de obligate opbouwwerkwaardigheden de volgende factoren een belangrijke rol gespeeld:

- Het inzicht hebben in en het adequaat gebruik kunnen maken van relevante ambtelijke en/of politieke ingangen en netwerken.
- Het inzicht hebben in en het kunnen anticiperen op relevante beleidsontwikkelingen.
- De (nadrukkelijk voor de functie opbouwwerk) aanwezigheid/aanspreekbaarheid in de buurt/wijk voor bewoners, gemeente en instellingen.

□

De Amaryllis bloeit in april

door Frank Abspoel, EZK Holding Heemstede

Op 28 april werd de zonne-installatie op de appartementen van Woningstichting

Randstad aan de Amaryllislaan in Bennebroek officieel geopend. De

bestaande gebouwen zijn, bij de vervanging van de combiketels, voorzien van zonneboilers. In nieuwbouwprojecten worden zonneboilers al volop toegepast, maar in bestaande gebouwen zijn ze nog een bijzonderheid omdat implementatie daar vaak wat moeilijker is. Dat gold zeker voor dit project. En toch is uiteindelijk iedereen blij: de huurder, de verhuurder, de gemeente en het energiebedrijf!

De 48 appartementen zijn in 1980 gebouwd en verdeeld over twee gebouwen, Iris en Ranonkel. De complexen zijn in carrés rond binnentuinen gebouwd. Er zijn drie woonlagen, waarbij de woningen recht boven elkaar liggen. Over het algemeen worden de woningen door één- of tweepersoons-huishoudingen bewoond. Toen de combiketels aan vervanging toe waren, besloot Woningstichting Randstad samen met energiebedrijf EZK de mogelijkheid te onderzoeken om zonneboilers op te nemen. De gemeente Bennebroek was direct enthousiast en zo was één van de eerste 'Zonnelease' projecten geboren.

siast en zo was één van de eerste 'Zonnelease' projecten geboren.

Eén voor allen of ieder voor zich?

De meeste zonneboilersystemen zijn ofwel heel klein, voor toepassing op ééngezinswoningen, ofwel heel groot en dan gecombineerd met collectieve warmwaternetten. Het bijzondere van de installatie aan de Amaryllislaan ligt in de combinatie van collectieve en individuele elementen. Zo zijn de collectoren op de daken gemeenschappelijk. Ze zijn met één aanvoer- en retourleiding verbonden met individuele boilers in drie boven elkaar liggende woningen. Er zijn standaard opslagvaten gebruikt, zoals in een enkelvoudig huishoudelijk zonneboilersysteem. Ze hebben dus ook een eigen regeling en een eigen opvoerpomp. Zij bepalen wanneer er warmte aan de collectoren wordt onttrokken. In elke woning is ook een nieuwe HR-combiketel geplaatst die zonodig het water uit de zonneboiler verder verwarmt.

In dit project was de inpassing van de nieuwe installaties geen groot probleem. Het bleek mogelijk de leidingen van het zonnensysteem in de bestaande leidingkokers aan te brengen. De boilers en de nieuwe HR-combiketels konden boven elkaar aan de wand worden gehangen op de plaats waar

de oude 'open' combiketels hingen. Er moest alleen een aparte luchttoevoer worden aangelegd voor de gesloten HR-combiketel.

Zonnelease

De financiering van het project leek de grootste 'hobbel' te worden. Bij EZK speelde men echter al enige tijd met de gedachte een leaseconstructie op te zetten voor dit soort situaties. Absolute voorwaarde daarbij was, dat de lease aangeboden kon worden voor hetzelfde geld dat anders aan energiekosten moest worden besteed. Zo is de 'Zonnelease' constructie geboren, die later door meerdere energiebedrijven is overgenomen en die nu door het gehele land wordt aangeboden. In eerste instantie dachten de energiebedrijven vooral aan projecten in de zorgsector. Omdat men daar met jaarlijkse budgetten werkt, is investeren vaak een probleem. Gaandeweg bleek leasen bij een energiebedrijf echter ook voor partijen die zelf zouden kunnen investeren een aantal onverwachte voordelen te hebben. Als het energiebedrijf meerdere projecten naast elkaar heeft, kunnen die voor allerlei regelingen geclusterd worden. Dat levert schaalvoordelen op bij de inkoop van de engineering en de 'hardware' en bij de financiering, zoals bij elke leaseconstruc-

tie. Daarnaast hebben energiebedrijven echter toegang tot nationale en Europese projectsubsidies. Zienstlotte kan een energiebedrijf zogenaamde Groenlabels verwerven. Dat zijn waardepapieren waarmee ze hun aandeel in de productie van 'schone' energie kunnen aantonen. Daarmee kunnen ze niet alleen concreet invulling geven aan hun doelstelling van duurzame energie, maar hun aandeel in de productie daarvan ook in geld waarderen. Al die financiële voordelen drukken uiteindelijk de leasekosten en maken het mogelijk Zonnelease 'kostenneutraal' aan te bieden.

Iedereen blij

Zo kan een win-win-win situatie ontstaan: winst voor het milieu, voor de corporatie en voor de huurder. In dit project was het mogelijk de gehele zonne-installatie met een huurverhoging van f 10,— te financieren, terwijl de besparing op de gasrekening voor de bewoners minstens f 12,— per maand is. Bewoners met een hoog warmwaterverbruik besparen gemakkelijk méér. Het kostte daarom weinig moeite de huurders te overtuigen: ze stemden praktisch allemaal toe. Zij profiteren nu zonder extra kosten van de nieuwe energiezuinige combiketels. De huurverhoging voor de zonneboiler verdienen ze maandelijks op de gasrekening terug. De milieuwinst vertaalt zich in een jaarlijkse besparing van minstens 50.000 kg van het broeikasgas CO₂. Om zo'n hoeveelheid op te nemen is 8,5 hectare bos nodig - dat zijn 17 voetbalvelden!

Op naar de volgende

Over het algemeen zijn individuele zonneboilers in laagbouw wijken en grote zonne-systemen in collectieve warmwater voorzie-

ningen technisch het eenvoudigst te implementeren en met de Zonneleaseformule gemakkelijk exploitabel te maken. Het project van Woningstichting Randstad bewijst dat het ook moeilijk kan: individuele zonneboilers in de gestapelde bestaande woningbouw. Dankzij de Zonneleaseformule is zelfs zo'n installatie goed te exploiteren, zonder verhoging van de woonlasten.

Woningstichting Randstad, de fusiepartner Woningstichting Patrimonium en EZK zijn dan ook al druk bezig met volgende projecten. Wie volgt het goede voorbeeld?

Zonneboilers

Een zonneboiler bewaart, net als een gewone boiler, een voorraad warm water. Dat water is echter niet opgewarmd met gas of elektriciteit, maar met het licht en de warmte van de zon. Het zonnesysteem bestaat uit twee delen: een zonnecollector op het dak en een boilervat binnen. Ze worden onderling met een dunne aanvoer- en retourleiding verbonden. De collector wordt bij een schuin dak als een dakraam tussen de dakpannen gelegd; voor een plat dak komt de collector op een draagconstructie. Door het zonnesysteem wordt het koude leidingwater voorverwarmd. Een goed gedimensioneerd systeem bereikt in de zomer vaak een temperatuur van meer dan 80 C, een heldere winterdag levert altijd nog zo'n 40 C op. Dan wordt het water verder verwarmd tot 60 C door een standaard modulerende combiketel of geiser. Die kan de warmwater voorziening ook alleen aan, als het zonnesysteem onverhoopt eens uitvalt. De kans daarop is overigens heel klein: het enige bewegende onderdeel is een pomp, die ook standaard in CV ketels wordt toegepast. Er kan aan een zonneboiler bijna niets stuk. Installatietechnisch hoeft de inpassing van

een zonneboiler geen groot probleem te zijn, zeker als de bestaande warmwater voorziening al met combiketels geschiedt. De zonneboiler wordt dan eenvoudig in de wateraanvoer van de combiketel opgenomen. Ter vergelijking: de vervanging van geisers door combiketels is in de praktijk vaak veel lastiger dan de implementatie van een zonneboiler.

CO₂-Reductieplan

Aedes vereniging van woningcorporaties en de Coöperatie van energiebedrijven Enercom hebben in het kader van het CO₂ reductieplan een projectvoorstel ingediend voor de subsidiering van de plaatsing van collectieve zonneboilers door verhuurders die bij Aedes zijn aangesloten. Meer dan 150 Aedesleden hebben hierop positief gereageerd door een intentieverklaring te ondertekenen waarin ze zich bereid verklaren om één of meerdere zonneboilers te plaatsen, indien dat bedrijfseconomisch verantwoord is. Zonnelease is een manier om een project aan dat laatste criterium te laten voldoen. Het ingediende projectvoorstel is inmiddels formeel in behandeling genomen. Voor 1 juni van dit jaar is beslist of het project door Senter gehonoreerd zal worden. Voor meer informatie kunt het centrale nummer van de samenwerkende bedrijven, waarvan EZK Holding er één is, bellen:

0900-2020023 (normaal tarief).

Geef dakloze ook subsidie voor huur

Utrecht - Daklozen moeten aanspraak kunnen maken op huursubsidie. dat vinden instellingen die tijdelijk daklozen opvangen in woonhuizen of opvangcentra.

Woordvoerder J. van Dam van de Tussenvoorziening wees daar staatssecretaris Remkes van Volkshuisvesting gisteren op. Remkes bracht een werkbezoek aan Utrecht. Daarbij lag de nadruk op daklozenproblematiek. Het werkbezoek ging ondermeer langs Tussenvoorziening op het Boerhaaveplein waar dakloze gezinnen tijdelijk worden opgevangen.

Van Dam: "De landelijke regelgeving werkt ons tegen. Daklozen die in een tijdelijke voorziening zitten en wel huur betalen voor hun verblijf, krijgen geen huursubsidie vanwege het tijdelijke karakter. En dat terwijl iedereen vindt dat ze van de straat moeten, aldus Van Dam.

Utrecht heeft te weinig capaciteit om daklozen op te vangen. "Financieel is er een groot probleem. Toch willen we binnen een jaar zo'n 300 mensen aan onderdak helpen. Uit het onderzoek van het Trimbosinstituut voor verslavingsonderzoek blijkt dat het aantal daklozen flink gegroeid is. De gemeente is met een inhaalslag bezig, maar

het is ook hard nodig dat deze groep huursubsidie krijgt."

Van Dam is blij dat de relatie tussen de daklozenvoorzieningen en de woningbouwcorporaties de laatste jaren flink is verbeterd. Directeur van de Stichting Sociale Huisvesting F. van Eindhoven laat tijdens het werkbezoek van de staatssecretaris weten dat de SSH zich wil inzetten voor de daklozen. "Wij willen een strategie opzetten, zodat het meer gepland is dat wij dingen doen voor mensen in een sociaal economisch zwakke positie en het niet van het toeval afhangt," zegt Van Eindhoven.

hij benadrukt dat de SSH dat niet alleen kan doen. "Wij houden ons bezig met bouwbeheer. Bij de inhoudelijke organisatie hebben we hulp nodig van daklozeninstellingen. Zij hebben daar veel meer verstand van."

(Bron: Utrechts Nieuwsblad, 13-4-'99)

Conferentie schenkt aandacht

Door Gerda van Beek, LVG-medewerkster

Gezondheidsverschillen hangen samen met sociaal-economische verschillen. De zwakkeren zijn het slechtst af. In sociaal-economisch zwakke wijken is de gezondheid van de bewoners aantoonbaar slechter. Sinds enkele jaren is de hoge werkdruk van huisartsen in de sociaal-economisch zwakke wijken erkend. Een aantal wijken zijn als 'achterstandswijken' geïdentificeerd en voor de daar wonende patiënten ontvangen huisartsen een toeslag op hun tarief. Met de invoering van deze extra honorering zijn de sociaal-economische gezondheidsverschillen in de gezondheidszorg (eindelijk) op de agenda gekomen.

Om de aanpak van gezondheidsachterstand onder de aandacht te brengen van betrokken beleidsmakers, hebben het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) en de Landelijke Vereniging Gezondheidscentra (LVG) een middagconferentie georganiseerd. Opvallend was de positieve houding van de deelnemers ten opzichte van een wijkgerichte aanpak. De betekenis van de wijkgezondheidscentra werd van grote waarde geacht, zo bleek tijdens de discussies.

Doel van de werkconferentie is een bijdrage te leveren aan de invulling van een gericht gezondheidsachterstandsbeleid. Daarvoor zijn zorgaanbieders en vertegenwoordigers van landelijke, regionale en stedelijke instituties en beleidsorganen uitgenodigd. Want in de poging te komen tot een terugdringen van de schrijnende gezondheidsverschillen zullen praktisch en beleid elkaar moeten aanvullen.

Deze niet los te koppelen samenwerking is gesymboliseerd in de overhandiging van het boekje 'Zorg op menselijke maat' aan de vice-voorzitter van het Platform Openbare Gezondheidszorg. Het Platform leverde een bijdrage aan de organisatie van de conferentie en het ministerie van VWS maakte de publicatie van het boekje mogelijk.

Meten is weten

Eerste spreker was Maarten Boon, divisie-manager zorg ZAO zorgverzekeringen. Hij gaf een korte terugblik op het regieproject, een gezamenlijk project van ZAO en de

Overhandiging uitgave 'Zorg op menselijke maat' van Mariet Paes aan Jikki van der Gliesen

gemeente Amsterdam om te komen tot een betere gezondheidszorg. Boon stelt dat juist een meer beleidsmatige opstelling -denken op langere termijn, met heldere gegevens als basis- strategische inzichten opleveren die uiteindelijk winst genereren. 'Je moet het zorgproces kritisch inventariseren. Meten is weten. Een doelmatige aanpak in het voortraject kan leiden tot kostenbeperking. In de gezondheidszorg heeft men echter weinig oog voor het feit dat kosten voor de baat uitgaan en in de huidige financiering levert efficiëntie helaas geen geld op.'

'Preventie heeft het meeste effect als het dicht bij mensen plaatsvindt,' stelt Boon, 'dus op wijk- en buurtniveau'. Samenwerking is daarbij van belang, met duidelijke doelen. 'Het kost extra energie, maar levert samenhang op.' Boon ziet de aanstelling van een wijk-verbindingsfunctionaris een goede oplossing. 'Want juist in de wijk wonen de mensen waar het om gaat.'

Lage drempel

'Werken aan gezondheidsachterstand betekent samenwerken met vele sectoren',

aan gezondheidsverschillen

bevestigt Mariet Paes. 'Het is echter lastig de juiste samenwerkingsstructuren te vinden.' Spreekster is directeur van het gezondheidscentrum Samen Beter te 's Hertogenbosch. Zij wijst op het belang van gezondheidscentra in achterstandswijken. 'Het is veel meer dan een gebouw. Gezondheidscentra hebben een lage drempel en patiënten komen er met vragen, ook over andere gezondheidszorgvoorzieningen, meldpunten, informatieloketten enz. In verschillende gezondheidscentra zijn vrijwilligers of mensen met een Melkertfunctie behulpzaam bij de eerste opvang en fungeren als vraagbaak voor informatie.' Zij vat samen: 'Werken aan toegankelijkheid gaat samen met werken aan het stimuleren van eigen verantwoordelijkheid bij patiënten.'

Geen witte middenklasse

Mariet Paes: Gezondheidscentra in achterstandswijken moeten creatief omgaan met de ontwikkelde instrumenten, gebaseerd op de gemiddelde witte middenklasse. 'Het instrueren van een niet-Nederlands sprekende suikerpatiënt vergt een andere aanpak'. Zij wijst op de bijzondere diensten die deze centra bieden, zoals methadonverstrekking, spreekuur schuldhulpverlening, sociaal psychiatrische ondersteuning; migrantenzwangerengym; vrouwensteungroepen enz. Mensen in achterstandswijken zijn niet geholpen met papieren informatie, maar met face-to-face voorlichting en persoonlijke begeleiding. 'Zaken', betoogt Mariet Paes, 'die niet te vangen zijn onder cure, care of preventie. Het is een integrale werkwijze, waardoor je de zogenaamde niet-bereikbare groepen kunt bereiken.'

Vliegwielen

Gezondheidscentra kunnen fungeren als vliegwielen om de samenhang van de eerstelijns zorg gestalte te geven. Spreekster geeft enkele voorbeelden van wijk-samenwerkingsverbanden in Amsterdam, Den Haag en 's Hertogenbosch, elk met een eigen zwaartepunt. In Amsterdam ligt het zwaartepunt bij de bestuurlijke samenwerking, in Den Haag bij de professionals en in 's Hertogenbosch bij de samenwerking met de wijkbewoners. 'Een respectvolle bejegening is juist in achterstandswijken van belang', vervolgt Paes. 'De bewoners hebben veelal het gevoel niet mee te tellen. Zelfvertrouwen is de basis om

greep te krijgen op de eigen gezondheidssituatie.'

'In achterstandswijken is niet alleen een verbinding nodig tussen de generalistische en specialistische zorg, maar tevens een community verbinding tussen de generalistische en zelf-/mantelzorg. Gezondheidscentra in achterstandswijken bevinden zich in het middelpunt van dit zorgcontinuüm', aldus Mariet Paes.

Troefkaarten

Zij besluit haar betoog met te stellen dat werken in een gezondheidscentrum in een achterstandswijk zwaar is. 'Maar', vervolgt ze 'het is ook boeiend. Gezondheidscentra hebben veel te bieden naar de samenwerking met de specialistische zorg en naar de wijkgerichte intersectorale aanpak van armoede en tweedeling. Zij hebben troefkaarten in handen!'

Stellige stelling

De aanwezigen hadden vooraf vijf stellingen ontvangen. Tijdens de bijeenkomst is hierover van gedachten gewisseld. De stellingen luiden als volgt:

- Denk bij het grootstedenbeleid ook aan sociale infrastructuur en gezondheid.
- De openbare gezondheidszorg heeft instellingen als gezondheidscentra nodig waar cure, care en preventie worden verbonden.
- Gezondheidscentra kunnen als wijkposten gaten in het zorgsysteem signaleren en praktisch vorm geven aan facetbeleid en collectieve preventie.
- Gezondheidscentra zijn uitgelezen plekken om te experimenteren met patientenparticipatie en hierin maatwerk te leveren.
- Integrale zorg als onderdeel van de sociale infrastructuur wordt belemmerd door regelgeving en financiering.

Regels, pegels en egels

Het voert uiteraard te ver om de discussie weer te geven. Enkele opvallende uitspraken willen wij u echter niet onthouden: 'De aandacht voor de sociale infrastructuur is onvoldoende aanwezig. De zachte sector deelt vaak het onderspit bij de verdeling van aandacht en geld. De positie moet worden versterkt.'

'Gemeenten brengen bij het grootstedenbeleid helaas niet of nauwelijks de gezondheidscentra naar voren. Daarom komt VWS

niet op het idee daarvoor geld vrij te maken. Er moet een pleitbezorger komen.'

'De gezondheidscentra bieden een gestructureerde omgeving, die de overige eerstelijns gezondheidszorg niet kan bieden vanwege versnippering en domeindiscussies.'

'Er staat geen premie op samenwerking. Het is het sociale kapitaal dat vrijwillig bij elkaar wordt gebracht.'

'De sleutelinstanties zoals verzekeraars en overheid, zouden nadrukkelijker een stip op de horizon moeten zetten. Kijken waar het naar toe moet op georganiseerd terrein en sturend werken.'

'Hoe lang wordt nog aanvaard dat patientenparticipatie bij solistische hulpverleners niet is geregeld? Ook vanuit deze invalshoek is het noodzakelijk te komen tot samenwerkingsverbanden.'

'Invoering van het terugploegprincipe biedt meer speelruimte. Geld dat gezondheidscentra 'verdienen' -middels aantoonbaar minder verwijzingen- zou als premie gebruikt moeten worden voor nieuwe initiatieven.'

'Je hebt niet alleen te maken met regels en pegels, maar ook met egels, namelijk mensen!'

Eerste exemplaar

Mariet Paes is de auteur van de uitgave: 'Zorg op menselijke maat' over de positie en rol van gezondheidscentra in achterstandswijken. Het eerste exemplaar heeft zij deze middag met gepaste trots overhandigd aan Jikki van der Giessen, vice-voorzitter Platform Openbare Gezondheidszorg. Jikki van der Giessen gaat in haar toespraak in op de openbare gezondheidszorg. 'Dat is met de voeten midden in de alledaagse modder van de stedelijke problematiek staan', verwoordt ze. 'Geef mensen werk, schoon water, voldoende plezier, een veilig thuis, een inkomen waar je wat mee kunt en de gezondheidszorg gaat met sprongen vooruit. Willen we in ons land nog gezondheidswinst boeken dan hebben we naast de cure en care een derde sector nodig, de openbare gezondheidszorg. Als overheid en instellingen meehelpen dat 'het' niet gebeurt, moeten we zorgen dat het onver-

mijdelijke wordt vermeden. Preventie dus, maar ook opvang en allerlei intensieve vormen van bemoeizucht. Met hulp van allerlei professionele en parate werkers. En iets doen aan gezondheidsverschillen. Niet met te grote pretenties. Het is nooit wijs om dingen te willen die niet realistisch zijn.'

Er zijn voor de burger

'Voor de aanpak van de problemen, vaak complex verweven, is samenwerking nodig. Het geheim daarvan is dat achter een algemene voorkeur specifieke deskundigheden voorhanden zijn, die op maat kunnen worden ingezet. Liefst in een vroeg stadium oplossingsgericht werkend, er zijn voor de burger. Gezondheidscentra en andere samenwerkingsverbanden werken op een schaal dicht bij de mensen. We moeten naar een realistische gezondheidszorg, waarin er meer aandacht is voor het vergroten van onze gezonde levensverwachting en het verkleinen van gezondheidsverschillen. Zonder te grote pretenties, maar ook zonder valse bescheidenheid: een zelfbewuste sector die oog heeft voor de realiteit.'

LVG-directeur Nico Bernts vraagt zich hardop af waarom het concept van gezondheidscentra niet meer verspreid is. Hij hoopt op verandering. 'Mogelijk komt er een kente-

De heer Boon (ZAO) links, en dhr. Saan.

ring omdat hulpverleners in de eerstelijns steeds meer kiezen voor samenwerkingsconstructies. De toegevoegde waarde van gezondheidscentra is met name de georganiseerde en gestructureerde samenwerking. Als een gezondheidscentrum ergens op zijn plaats is, is het in een achterstandswijk.' Dagvoorzitter Hans Saan heeft het laatste woord. 'De goede elementen van de gezondheidscentra moeten breder bekend worden', is zijn mening. 'De centra hebben niet de vinger aan de pols, maar de vinger aan de mens!'

De uitgave *Zorg op menselijke maat* van Mariet Paes is een uitgave in de serie 'Buurt & Gezondheid' van het Landelijk Centrum Opbouwwerk

De kostprijs bedraagt f 27,50. U kunt exemplaren hiervan schriftelijk of telefonisch bestellen bij:

Landelijk Centrum Opbouwwerk,
Postbus 1004, 8001 BA Zwolle,
tel. 038 423 21 12, fax 038 423 07 14.
(ISBN-nummer van de uitgave is: 90-804823-1-5).

Boek

Werkboek Moedercentra staat als een huis

Het 'Werkboek Moedercentra staat als een huis' is tot stand gekomen in een samenwerkingsproject van de Moedercentra

- De Heksenketel te Heerlen,
- KIMO te Zwolle
- De Koffiepot te Den Haag
- Landelijk Centrum Opbouwwerk

In het werkboek wordt aan de hand van inhoudelijke informatie, praktijkvoorbeelden en werk-en doe-opdrachten beschreven wat een Moedercentrum is, voor wie een Moedercentrum is, welke functies een Moedercentrum heeft en hoe je een Moedercentrum op kunt zetten.

Het boek is met name geschreven voor initiatiefgroepen in het land, die een Moedercentrum willen starten. Daarnaast is het boek ook bruikbaar voor zelforganisaties in het algemeen, die behoefte hebben aan praktische informatie. Het Werkboek beschrijft het opbouwproces

van een lokaal burger-initiatief tot een goed functionerende buurtvoorziening uitgaande van zelforganisatieprincipes.

Vanaf 4 juni is het boek te bestellen te bestellen bij:
Het Landelijk Centrum Opbouwwerk
Prinsegracht 51
2512 EX Den Haag
Telefoon: 070 - 3804431
Fax: 070 - 3809973

ISBN: 90-73837-17-0
Eindredactie Anita Schwab
De prijs van het boek bedraagt f 49,50 (excl. verzendkosten)
Voor initiatiefgroepen en Moedercentra: f 29,50 (excl. verzendkosten).

door Fenny Gerrits

en

Met Stad en Land biedt MO/Samenlevingsopbouw een rubriek waarin de lezer geïnformeerd wordt over samenlevingsopbouw-relevante nieuwsfeiten uit met name de regionale en plaatselijke (dagblad-)pers. Attendingen voor deze rubriek zijn welkom: stuur het betreffende (kranten-)knipsel onder vermelding van de naam van het blad en de datum in aan de redactie van MO/Samenlevingsopbouw, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag, of zet het op de fax: 070-380 9973.

Buurtservicepunten

De vestiging van de zogeheten 'buurtservicepunten' in de Wesselerbrink is een groot succes. De buurtbeheerders die inmiddels actief zijn in de wijk hebben al duizenden kilo's zwerfvuil verzameld en afgevoerd. 'Er zijn dagen bij geweest dat er 1000 kilo rotzooi, van oude fietsen tot rullen vloerbedekking en bouwafval, werd opgeruimd,' aldus stadsdeel beheerder H. Burink van Stadsdeel Zuid.

In **De Twentsche Courant/Tubantia** (15-3-1999) beweert H. Burink dat het grote voordeel van het verschijnsel 'buurtbeheerder' is dat deze functionarissen binnen korte tijd bekende verschijningen zijn in de buurten waar ze werken. Daardoor worden ze sneller aangesproken door bewoners. De buurtbeheerders hebben een Melkertbaan en zijn door de Stichting SOM bij de gemeente gedetacheerd.

In de buurtwinkel van De Volkswoning aan de Assinklanden 95 is ruimte vrijgemaakt voor twee buurtbeheerders, die de A-landen als werkgebied krijgen.

De buurtservicepunten zijn een initiatief van stadsdeelbeheer in de zuidwijken en de woningbouwcorporaties. De corporaties verschaffen de buurtbeheerders onderdak.

Scheur maar kapot

Dagblad de Limburger (20-4-1999) maakt melding van een bewonersinspraak onder de kop: 'De Gemeente luistert niet. Naar niemand.' Op tafel ligt een grote tekening. Een plankkaart met standplaatsen voor woonwagens, patiooningen, het ontwerp voor een designachtig hek dat de twee werelden moet scheiden en een strook grond die met groen moet worden aange-

kleed. Althans dat is de bedoeling. Nog voor de architect kan uitleggen wat hij allemaal bedoelt met zijn ontwerp, is vonnis al bepaald: "Er moet iets komen, maar dit niet. Scheur maar kapot."

Een nieuwe aflevering van het gekrakeel rond de inrichting van de nieuwe woonwagenlocatie Oofthegge in Amby is daarmee een feit. Waar verwacht werd dat buurt- en woonwagenbewoners tegenstrijdige belangen zouden bepleiten, kreeg de gemeente van beide partijen de volle laag. De woonwagenbewoners en hun burens willen allebei hun privacy, waarvoor door gemeentelijk geblunder nog steeds niet is gezorgd. Dat begint ze stilaan de keel uit te hangen. De nieuwe woonwagenlocatie aan de rand van Amby, grenst aan een aantal patiooningen waarvan bewoners vinden dat hun woongenot is aangetast. De woonwagens staan te kort op hun huizen, vinden ze. Bij de inrichting is de wet met voeten getreden, zegt er een.

En nog erger: het terrein voor de woonwagens is opgehoogd, waardoor de bewoners tuinen en zelfs badkamers van hun burens in de patio's kunnen binnenkijken. Dat heeft veel wrevel gewekt.

Een fors hekwerk en doornstruiken zouden volgens de gemeente een goede oplossing bieden om de wederzijdse privacy te garanderen. Maar dat voorstel was binnen vijf minuten van tafel. "Dat willen we niet. Ken je een gasbrander? Als dat hekwerk er toch komt kun het straks bij de ijzerhandel gaan zoeken."

Een degelijke houten schutting is goed genoeg zeggen de woonwagenbewoners. Maar daar moet eerst weer intern over wor-

den overlegd, schrijft de gemeentelijke procedure voor.

Jeugdpanel

Voor de wijken Margrietpark en Noorderpark in Hoogezand-Sappemeer wordt een jeugdpanel opgericht dat mee gaat denken over de nieuwe inrichting van hun woonwijk. Een representatieve groep jongeren uit de wijk kan bij het gemeentebestuur aan tafel schuiven om te praten over voor hen belangrijke thema's als sportmogelijkheden en andere voorzieningen. Op deze manier wil het college ideeën en wensen van de jeugd in de herstructureringsplannen verwerken. Tijdens de algemene beschouwingen van gisteravond bleek dat een aantal fracties zich zorgen maakt over het draagvlak onder bewoners voor de massale sloopplannen en de nieuwe inrichting van beide wijken.

In het Nieuwsblad van het Noorden (21-4-1999)

De Socialistische Partij en de Progressieve Lijst Ronda uitten zware kritiek op de gemeente. Volgens hen zijn er veel meer bewoners tegen het plan dan de gemeente wil doen geloven. De gemeente voert overleg met een bewonersgroep over de herstructurering. "Maar honderden huurders voelen zich niet vertegenwoordigd in dit overleg," wierp B. Lenders van de SP tegen. Die mensen moeten ook gewoon het reguliere overlegtraject kiezen, meende wethouder Martens.

Alle mensen die hun huizen moeten verlaten, worden volgens hem persoonlijk door vertegenwoordigers van de gemeente bezocht om hun woonwensen in kaart te brengen en om te kijken of ze al dan niet willen terugkeren in de wijk na de herstruc-

turing. Een motie van PLR om bewoners die moeten verhuizen naast de verhuisvergoeding van 7500 gulden een gemeentelijke bijdrage van 2500 gulden uit te keren, kreeg niet voldoende steun.

Sloopwoede

Ook in Nieuw-Buinen hebben sloopplannen van woningstichting Wooncom voor onrust gezorgd. De bejaarde bewoners van enkele huurhuizen aan de Dwarskade hebben onlangs bij het PvdA-raadslid K. Nieland aan de bel getrokken. Ze voelen er niets voor om hun woningen te verlaten.

Wooncom en de gemeente Borger-Doorn zijn van plan het hele gebied Dwarskade-Jasmijnstraat-Parklaan in Nieuw-Buinen te herstructureren. Zestig verouderde bejaardenwoningen moeten worden gesloopt om plaats te maken voor een totaal nieuwe woonwijk. De zestig woningen die daarvoor in de plaats komen, kunnen zowel door ouderen als door gezinnen worden bewoond.

Volgens Nieland in het **Nieuwsblad van het Noorden** (22-4-1999) is er in de buurt tegen de sloop van het merendeel van de woningen geen bezwaar. Anders ligt het volgens hem met de woningen aan De Dwarskade. "Die zijn vanwege de ligging zeer gewild. De bejaarde bewoners voelen er weinig voor om te verkassen. Sommigen zijn nog geen drie maanden geleden naar de Dwarskade verhuisd," liet Nieland weten tijdens de raadscommissie Grondgebied. De PvdA-er wil dat bij de uitvoering van de plannen rekening wordt gehouden met die gevoelens. Dat kan volgens hem door de woningen aan de Dwarskade niet als eerste onder de slopershamer te laten sneuvelen. De gemeente en Wooncom zijn het nog niet eens over de stedenbouwkundige invulling. Ook is het nog niet duidelijk hoe het geraamde tekort van twee miljoen gulden verdeeld gaat worden tussen de woningstichting en de gemeente.

Delfshaven

Op verzoek van deelgemeente Delfshaven onderzoekt Rotterdam de mogelijkheden om drugs-criminele huurders een huisvestingsvergunning te weigeren. De woningcorporaties hebben hun medewerking al toegezegd. In de Utrechtse Geuzenwijk loopt sinds februari 1998 een experiment. Kandidaat-huurders van woningen worden doorgelicht op een criminele achtergrond. De landelijke Registratiekamer heeft - met het oog op de wet op de privacy - aan die proef recent haar fiat gegeven.

Volgens de Gooi & Eemlander (28-4-1999) is Delfshaven zeer geïnteresseerd in deze mogelijkheid om drugsdealers te

weren. Deelraadsvoorzitter Tom Harreman: "Het is een manier om de drugsoverlast terug te brengen. Als aantoonbaar is dat iemand een recent drugsverleden heeft, of nog steeds in de scene zit, zou hij geen recht mogen hebben op een woning. De vraag is, als je dat uitzoekt, of dat in strijd is met de wet op de privacy. Dat wordt een politieke discussie. Het moet wel passen binnen de regelgeving." In Utrecht is daar al ervaring mee opgedaan. Met goedkeuring van de gemeenteraad mag de afdeling woonservice van Utrecht in samenwerking met de politie het doopceel van kandidaat-huurders in de Geuzenwijk lichten. Zonodig wordt (drugs)criminel een huisvestingsvergunning geweigerd. De Registratiekamer, die erop toeziet dat de regelgeving van de overheid de persoonlijke levenssfeer van burgers eerbiedigt, kreeg daar lucht van en vroeg de gemeente Utrecht om opheldering. Na onderzoek stemde de Registratiekamer een maand geleden in met de gehanteerde werkwijze. De problemen in de Geuzenwijk in Utrecht zijn vergelijkbaar met die in Delfshaven.

Spontane huurders

Hoe kom je als huisbaas aan de weet hoe je huurders denken over hun huis en hun woonomgeving? En hoe ontdek je of ze bereid zijn mee te werken aan verbeteringen? Simpel: door naar hen toe te stappen en het te vragen. Het idee van de Rotterdamse corporatie Woonbron om in april bewonersavonden te organiseren in alle Rotterdamse wijken waar deze corporatie huizen heeft, lijkt nogal voor de hand liggend. Toch is het initiatief lang niet zo gewoon als het lijkt. Want de volkshuisvesting is altijd een wereld geweest waarin de regels weinig ruimte lieten voor spontaniteit.

Ook de nieuwe Overlegwet Huurder-Verhuurder gaat weer uit van vaste procedures. Van raden en commissies en standaardvergaderingen. Woonbron-directeur Ids Thepass denkt dat die wijze van overleg zijn langste tijd heeft gehad. "Wij merken dat veel huurders wel mee willen denken, maar dan losser georganiseerd, niet in struicutele verbanden. Daarom zijn wij afgestapt van formeel overleg. Wij denken dat we zo betere resultaten kunnen bereiken, betere resultaten voor de huurders en voor ons als corporatie."

Net als vroeger, kunnen de huurders van Woonbron in deze nieuwe opzet over alle onderwerpen meepraten, van lekkende kranen en verzakkende stoeptegels tot zwaardere beleidskwesties zoals de verkoop van huurwoningen. Afhankelijk van het onderwerp, kan dat in vorm van gesprekken met

individuele huurders, groepen bewoners of - als het gaat om langlopende kwesties - wat meer officieel opererende bewonerscommissies.

Het nieuwe systeem laat ruimte voor bewoners om zich spontaan te organiseren als ze zich sterk willen maken voor iets. Als ze vinden: laten we eens met Woonbron gaan praten hoe we met elkaar de straat mooier, gezelliger en veiliger kunnen maken. Als dat doel eenmaal is bereikt, kan de groep ophouden te bestaan. Of na een half jaar weer bij elkaar komen om een ander probleem aan te pakken. Maar welke overlegvorm ook wordt gekozen, uitgangspunt is dat er praktisch en op resultaat gericht wordt gewerkt.

Thepass is ervan overtuigd dat veel van de huurders van de 24.000 huizen die zijn corporatie in Rotterdam bezit, bereid zijn een steentje bij te dragen aan een betere woonomgeving. Als voorbeeld noemt hij ondermeer de wijk Schiemond. Daar zijn de laatste tijd veel huurders ingetroemd afkomstig uit stadsvernieuingsbuurten: "Mensen die gewend waren aan winkels en bedrijfjes om zich heen. Dat missen ze, want Schiemond is een wijk die zich kenmerkt door gebrek aan voorzieningen." Op grond van die constatering heeft Woonbron een plan ontwikkeld om in de onderdoorgangen onder sommige flats bedrijfsruimten te bouwen, waar ruimte is voor bijvoorbeeld een fietsenmaker, een Surinaams afhaalrestaurantje of een zaakje in tweedehands goederen. "Dit soort initiatieven kunnen er toe leiden dat mensen beter met elkaar gaan samenleven in een wijk," meent Thepass. "Het versterkt de onderlinge contacten. Mensen leren elkaar kennen en waarderen. Best mogelijk dat de ene moeder gaat oppassen bij de andere, bij wie zij in de bewonersgroep zit." Woonbron zelf spint ook garen bij zulke ontwikkelingen, dat wil Thepass niet verhelten. Op de achtergrond spelen bedrijfseconomische belangen een rol. Aldus het **Rotterdams Dagblad** (7-4-1999).

Eerst praten

In de Bossche wijk Graafsewijk-Zuid wordt met de bewoners gepraat over de eventuele sloop van maximaal 92 woningen. Volgens directeur A. van Gurp staat nog niet vast dat de woningen inderdaad worden gesloopt. "We gaan eerst met de mensen praten." Toch wil hij niet de garantie geven dat de huizen blijven staan, als de bewoners van de Graafsewijk-Zuid kregen eind maart een brief in de bus, waarin SSW een ingrijpend verbeteringsplan voor de wijk presenteerde. Een deel van de 275 woningen zal worden gerenoveerd, terwijl in totaal 92

woningen in de Pastoor Mutsaersstraat, Van Beurdenstraat en Dr. Ariënsstraat de kans lopen te worden gesloopt. Het besluit van SSW om in de Reit enkele blokken van in totaal 51 woningen te slopen, leidde eind vorig jaar tot flinke commotie in de Bossche wijk. Dat is verkeerd aangepakt, aldus Van Gorp. "Als je niet voldoende draagvlak hebt, moet je het niet doen." Maar ondanks alle protesten in de Reit, gaat de sloop van veertig woningen hier gewoon door.

Bij de aanpak van de Graafsewijk-Zuid gooit SSW het nu wel over een andere boeg, volgens **het Brabants Dagblad** (3-4-1999). Na een steekproef die de behoefte aan eigentijdse bejaardenwoningen heeft aangetoond, heeft SSW hier een seniorenadviesraad (SAR) in het leven geroepen. De SAR bestaat uit zeven 50-plussers uit de Graafsewijk-Zuid die uiteindelijk drie straten hebben aangewezen als mogelijke locatie voor ouderenhuisvesting. "Want als er seniorenwoningen moeten worden gebouwd, zal er plek moeten worden gemaakt," aldus Van Gorp, die zich vooralsnog verschuilt achter het advies van de SAR zoals dat nu aan de wijkbewoners is gepresenteerd. "Voor vervangende nieuwbouw komen de woningen in de Pastoor Mutsaersstraat in beeld, eventueel aansluiten in combinatie met woningen in de Dr. van Beurdenstraat en/of de Dr. Ariënsstraat." Maar wat is het alternatief, als de bewoners niks van sloop willen weten? Van Gorp: "Daar heb ik pas een oordeel over als we met de bewoners hebben gepraat. Die gesprekken nemen we heel serieus. Anders zouden we er niet zoveel energie in steken." De plannen voor De Reit en de Graafsewijk-Zuid zijn volgens Van Gorp grotendeels het gevolg van de beleidsruimte die woningcorporaties sinds enkele jaren hebben.

Jarenlang moesten ze naar de pijpen dansen van 'Den Haag'. Van Gorp: "Wij hadden ons te houden aan allerlei regels. We hebben nu meer zelfstandigheid gekregen. Die kentering wordt nu ook zichtbaar in de praktijk. We willen ons oor meer te luister leggen in de wijken. Rekening houden met wat onze klanten willen. Al zijn er grenzen."

Burenhulp

Volgens **de Telegraaf** (16-3-1999) is in tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, er wat burenhulp betreft geen verschil tussen het platteland en de grote stad. Dit blijkt uit een onderzoek in Noord-Brabant. Ook bleek dat Brabanders nog steeds ruimschoots belangstelling hebben voor vrijwilligerswerk. Van alle Brabanders van 18 jaar en ouder zit 39 procent zich op een of andere manier in voor een vereniging of maatschappelijke organisatie. Bovendien verleent een zelfde

percentage burenhulp. Bijna 60 procent is geregeld in touw om familieleden te helpen. Volgens de onderzoekers zijn er geen aanwijzingen dat het aantal vrijwilligers de komende jaren sterk zal teruglopen. Wel veranderen de motieven. Vrijwilligerswerk moet in toenemende mate leuk zijn. Plichtgevoel jegens de medemens of de maatschappij wordt steeds minder genoemd als drijfveer.

Lantaarnpalen

Geen woorden maar daden. Met de extra lantaarnpalen die binnenkort op het parkeerterrein bij de Graaf Adolfstraat en bij het speelveld aan de Prinses Beatrixstraat worden geplaatst, wil de gemeente Hardinxveld-Giessendam aantonen dat er niet alleen maar wordt gepraat over wijkveiligheid.

Dat goede straatverlichting hoog staat genoteerd op het verlanglijstje van de bewoners uit Boven-Hardinxveld bleek uit de informatieavond die in november 1998 werd gehouden. Alle wensen die tijdens deze avond naar voren kwamen werden onderverdeeld in drie groepen: verkeer, jeugd en woonomgeving. Deze taakgroepen hebben samen met buurtcontactpersonen en de woningstichting een werkplan verspreid. In dit werkplan wordt de doelstelling van het project wijkveiligheid uitgelegd, maar wordt er ook stilgestaan bij de taak van elke groep en wanneer iets, zoals het plaatsen van straatverlichting, moet gebeuren.

De functie buurtcontactpersoon zal langer blijven bestaan, ook als de taakgroepen allang weer ontbonden zijn. Aldus

De Dordtenaar (3-4-1999).

Moelijk plaatsbaar

Verzorgingshuizen in de regio Maastricht en Heuvelland hopen volgend jaar te kunnen beginnen met speciale opvang voor moeilijk plaatsbare ouderen. Het plan is om de vijftig tot dertig beschikbare plaatsen te verdelen over een verzorgingshuis in Maastricht en één in het Heuvelland. Volgens directeur H. Dumont van stichting Oecumenisch Zorgcentrum Vroenhof (met huizen in Margraten, Houthem, Geleen en Hulsberg) zijn de verzorgingshuizen in de regio nog in overleg over welke huizen deze plaatsen zullen krijgen. Volgens **de Limburger** (27-4-1999) valt daar binnenkort een beslissing over. Over de uitwerking het project is ook overleg met allerlei instellingen op het gebied van geestelijke gezondheidszorg, bijvoorbeeld de Riagg, de RIBW (beschermded woonvormen) en Vijverdal.

Om één van de plaatsen te krijgen, moeten de ouderen een speciale indicatie hebben. Volgens Dumont gaat het om mensen die eigenlijk nergens terecht kunnen. In hun (huur)woning kunnen ze niet blijven omdat ze bijvoorbeeld te passief en afhankelijk zijn. Binnen de doelgroep vallen ook ouderen die een psychiatrisch verleden hebben en waarvan de kans op terugval groot is of mensen die ooit gezworven hebben of als een kluitenaar hebben geleefd. Verder zijn er ouderen waarvan het gedrag zo moeilijk is, dat ze niet meer te handhaven zijn.

Stress

Verhuizen naar nieuwbouw levert zo veel stress op dat maatschappelijk werkers vroom nodig zijn in Leidsche Rijn, de nieuwbouw voor 90.000 mensen. In het **Utrechts Nieuwsblad** (13-3-1999) betoogt divisie-manager G. Tromp van WeideSticht dit. De instelling voor thuiszorg en maatschappelijk werk werkt in negen gemeenten ten westen van Utrecht. WeideSticht levert maatschappelijk werkers in Leidsche Rijn.

"Uit recente onderzoeken blijkt dat verhuizen hoog staat in de top tien van stressfactoren," zegt Tromp. "Stress is een gewoon onderdeel van het leven, maar verhuizen verhoogt het risico, soms zo dat hulp nodig is. Veranderen van woning op zich is al een stressfactor. Je moet je bestaande, vertrouwde omgeving loslaten en weet niet of de nieuwe bevalt."

Verhuizen valt vaak samen met verandering van baan en gezinsuitbreiding, ook potentiële stressverhogers. Verder moeten verhuizers financiële risico's en in korte tijd veel beslissingen nemen, en koesteren ze soms te hoge verwachtingen van een 'nieuw leven' in een nieuw huis."

Tromp noemt de Maarssense nieuwbouwwijken Maarssenbroek en Zandweg-Oostwaard. "We dachten die mensen zijn te druk met het huis om in de problemen te komen. Maar we kregen al snel mensen op ons spreekuur." Uit de nieuwbouw komen twee keer zo veel klanten als uit Maarssen. "Dat komt vooral door de veel lossere sociale verbanden. Familiebanden ontbreken vaak en het verloop is groter. In geval van nood is er geen netwerk van burenhulp om op terug te vallen."

Zonder maatschappelijk werk worden de problemen vaak groter. "Mensen trekken zich terug, komen in een isolement, belanden in de ziektewet. Soms hebben ze een psycholoog nodig of andere gespecialiseerde hulp. Die tarieven liggen veel hoger dan die van de maatschappelijk werker."

stimio

De schakel in uw

communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs.

Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politiemuseum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?
Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

COMMUNICATIE PROJECTEN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

Den Bommel 2
4194 TZ Meteren
Tel. 0345 - 569844
Fax 0345 - 569825
e-mail stimio@wxs.nl

HSA001000154
164
Tijdschriften MO